

Den tøffe eller feige volden

*En kvalitativ studie av menns fortellinger om offentlig
vold, partnervold og vold mot barn*

Maria P. Andersen

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2012

© Maria P. Andersen

År: 2012

Tittel: Den tøffe eller feige volden – en kvalitativ studie av menns fortellinger om offentlig vold, partnervold og vold mot barn.

Forfatter: Maria P. Andersen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

I denne oppgaven studeres problemstillinger omkring menn og vold. Jeg tar stilling til hvordan vold kan være noe ”mannlig”, og besvarer spørsmål som: Hvordan forklarer og forholder menn seg til egne erfaringer med vold? Hva preges deres fortellinger av, og hvordan varierer de i ulike kontekster? Hva kan deres fortellinger om vold, og de kontekstuelle variasjonene i disse, si oss om mer generelle ideer om vold og maskulinitet?

Oppgaven baserer seg på kvalitative data fra dybdeintervjuer jeg har gjennomført med syv menn som har erfaring med egen voldsbruk, og som har gjennomført et standardisert terapeutisk sinnemestringskurs i forbindelse med dette. Oppgaven hviler på en forståelse av vold som kontekstavhengig, flyktig og kulturelt relativt (se eksempelvis Giertsen 1997, Hearn 2001, Lövkrona 2001). Fokus er å studere hvordan mine mannlige informanter snakker om sine erfaringer med vold, og på hvilken måte dette varierer under ulike kontekstuelle og relasjonelle forutsetninger. Jeg har analysert fortellingene om vold i tre ulike kontekster: *offentlig vold*, *vold mot partner* og *vold mot barn*. Dette er gjort med bakgrunn i tydelige mønstre i min empiri, samt teori om at måten å forholde seg til sin vold vil variere når det er snakk om tabubelagt/illegitim og ikke-tabubelagt/legitim vold (Isdal 2000, Kolnar 2006). Jeg anvender særlig Kolnars (2006) begrepspar *sentripetal* og *peripetal* vold i diskusjonen av voldens legitimitet og dens relasjon til maskulinitet. Her er poenget at den sentripetale volden er mannlighetsstyrende, mens den peripetale volden er illegitim og har tilknytningspunkter til ideer om feighet og umannlighet (ibid: 222). Ved å studere fortellingene i de tre kontekstene, åpnes for å se variasjoner i mine informanters tilnærminger til og forståelse av vold.

Funnene belyser hvordan måten å snakke om volden på varierer i de tre ulike kontekstene. Variasjonene i måten å snakke om volden på i de tre kontekstene viser hvordan mine informanter har ulike tilnærminger til det ”å være mann”. Jeg finner at fortellingene om offentlig vold gir bilder av en kompetent, aktiv og viril maskulinitet – også beskrevet som *cowboymaskulinitet* (Jon 2007) eller *ynglingemaskulinitet* (Johansson 1996). Denne volden fremstår som et ledd i en tøff, modig og nødvendig maskulin kompetanse. Fortellingene om vold i en privat kontekst mot partner er preget av *bagatellisering* (Skjørten 1994) og *nøytralisering* (Sykes & Matza 2006), hvor mennene posisjonerer seg som menn i et spenningsforhold mellom hva som kan forklares og forsvares. Maskuliniteten er her gjenstand for forhandling i større grad enn i den offentlige konteksten, og *ansvar* og *kontroll* er sentrale begreper i disse fortellingene. Når det gjelder vold mot barn, er dette et tema det hviler en sort

skygge over i mine analyser. Det kommer frem i fortellingene at vold mot barn verken kan bagatelliseres, legitimeres eller forklares i mennenes egne farskap. Slike fortellinger bærer preg av at de verken forklares eller forsvares av mine informanter. Fortellinger om episoder de uttrykker som problematiske, som har rammet deres barn eller hvor barna har vært tilstedet, handler om skam, utilstrekkelighet og dårlig samvittighet. Å utøve vold mot sine barn fremstår som en måte å *falle ut av kjønnet* på (Ekenstam 2006); det er feigt, uakseptabelt og representerer et gammeldags maskulinitets- og farsuttrykk mennene markerer en tydelig avstand til.

Funnene belyser hvordan maskuline idealer, og oppfatninger om vold, står i kontrast og motsetning til hverandre i de ulike kontekstene, og hvordan de er gjenstand for generasjonsmessig endring. Fortellingene inneholder *forhandlinger om mannlighet og umannlighet*. I en offentlig kontekst har volden de klareste sentripetale referanserammene, partnervolden uttrykkes i en gråone mellom det legitime og det illegitime, mens vold mot barn uttrykkes i et entydig peripetalt landskap. Mine informanter er modige cowboyer og aktive ynglinger i forbindelse med den offentlige volden, og ansvarlige, voksne partnere og fedre med ansvar for å verne om barna når de snakker om partnervold og vold mot barn. Der volden er nødvendig og sunn i en offentlig kontekst, er den uønskelig og feig i en privat kontekst; særlig overfor barn. Slike poenger kan illustrere spennings- og endringsforhold ved maskulinitetsidealer, hvor slike idealer nettopp er dynamiske og foranderlige. Variasjoner i måten mine informanter forteller om partnervold og vold mot barn viser hvordan ”privat vold” ikke er en entydig kategori.

Forord

Nå er masteroppgaven innlevert, og med det er en epoke i mitt liv som student avsluttet. Jeg gikk inn i prosessen med masteroppgaven med et brennende ønske om å lære og forstå mer om mitt tema, og kommer ut med mange nyttige og gode erfaringer, både faglige og personlige.

Etter å ha gitt meg selv et klapp på skulderen, er det mange jeg ønsker å takke for at jeg kom i mål med oppgaven. Først og fremst ønsker jeg å rette en stor takk til de modige mennene som sa seg villige til å stille til intervju for å dele sine tanker og erfaringer med meg.

En stor takk til min fantastiske familie – takk for at dere alltid tror når jeg selv tviler, og for at dere alltid stiller opp med en hjelpende hånd, gode smil og støttende samtaler. Takk til mine uerstattelige venner og gode og tålmodige kjæreste for all omtanke og varme ord når jeg trengte det mest; og for at dere gav meg kjærkomne pauser fra livet i masterboblen. Det betyr så mye at dere alltid heier på meg, alle sammen.

Jeg vil rette en stor takk til min kunnskapsrike veileder Helene Aarseth, for verdifulle og gode tilbakemeldinger og hyggelige samtaler. Veiledningene gav meg alltid inspirasjon og pågangsmot til å fortsette arbeidet. Tusen takk til min biveileder Nina Jon for solide og gode faglige inputs, for at du ”kranglet med” resonnementene mine og fikk meg til å tenke to ganger. Takk til Bjørn Løvland ved Reform som hjalp meg i rekrutteringen av informanter og tilrettelegging i forkant av intervjuer, og til de øvrige terapeutene for nyttige og hyggelige samtaler underveis. Jeg inspireres av den uvurderlige jobben dere gjør og engasjementet dere viser i denne forbindelse.

Maria

Oslo, mai 2012

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Tema og problemstilling.....	1
1.2 Vold og kontekst.....	2
1.2.1 Vold i nære relasjoner	3
1.2.2 Menns rolle i familien – farskap i endring	5
1.3 Å definere vold	6
2. Metode og materiale.....	8
2.1 Valg av metode og analytisk angrepsvinkel	8
2.1.1 Hvorfor analyse av diskurser?	9
2.2 Rekruttering og utvalg	11
2.2.1 Veien til informantene.....	12
2.2.2 Mennene og sinnemestringskurset	13
2.2.3 Selvrekruttering og oppfatninger om egen vold.....	14
2.3 Intervjuene	15
2.3.1 Utforming av intervjuguide	16
2.3.2 Om båndopptaker, transkribering og sikker behandling av data.....	17
2.4 Relasjon mellom forsker og informant.....	18
2.4.1 Meg og mennene	19
2.4.2 Voldens moralske referanserammer	20
2.5 Analytisk tilnærming	21
3. Teoretiske perspektiver	24
3.1 Når menn snakker om vold.....	24
3.1.1 Nøytralisering og bagatellisering i et spenningsforhold	24
3.1.2 Bilder av “den mishandlende mann”	26
3.2 Maskulinitetsidealer i spenning og endring.....	27
3.2.1 Hegemonisk maskulinitet	27
3.2.2 En maskulin stereotype	29
3.2.3 Om å være ”mann nok”	30
3.3 Den mannlige voldsbalanse	33
4. Analyse: Den offentlige volden.....	37
4.1 Offentlig barndomsvold og kameratskap	37

4.2	“En slags mobbehistorie”	40
4.3	Barndomsvoldens gråsoner.....	41
4.4	Jyplingvolden – fortellinger om fellesskap og tilhørighet.....	44
4.5	Offentlig vold som voksen	45
4.6	Rettferdighetsbetraktninger	46
4.7	Mannen som beskytter av familien.....	48
4.8	Oppsummering: den offentlige volden	51
4.8.1	Mannevolden og kompetansen.....	51
4.8.2	Den jevnstilte volden.....	52
5.	Analyse: Vold mot partner	54
5.1	Partnervold - som lyn fra klar himmel?.....	54
5.2	Kroppen som maktmiddel	57
5.3	“Fattern som banker muttern”	59
5.4	Sinnet og ansvarligheten.....	61
5.5	Hvem kontrollerer volden?	63
5.6	Oppsummering: vold mot partner.....	65
5.6.1	Lidelse og skader.....	66
5.6.2	Handlingskapasitet versus tap av kontroll.....	67
5.6.3	En frykt for å falle?	68
6.	Analyse: Vold mot barn.....	70
6.1	Disiplinering i ”tidens tann”	71
6.2	Mishandling og omsorgssvikt.....	74
6.3	Fortellinger om trygghet og beskyttelse	77
6.4	“Jeg har mistet beherskelsen”	78
6.5	Hardføre fedre.....	80
6.6	Oppsummering: vold mot barn.....	83
7.	Avsluttende diskusjon	85
7.1	Tre kontekster under lupen	85
7.2	Legitim eller illegitim vold?	88
7.3	Fra “cowboy” til ”ansvarlig mann”	89
	Litteraturliste.....	93
	Vedlegg 1: Informasjonsskriv	101

Vedlegg 2: Intervjuguide	103
Vedlegg 3: Om mennene	106

1. Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Det overordnede tema for denne oppgaven er knyttet til problemstillinger omkring voldsbruk, nærmere bestemt menn og vold. Voldsbruk og voldsutsatthet er begreper som i dagens samfunn stadig tematiseres og problematiseres, og som aktualiseres i debatter knyttet til temaer som rettferdighet, trygghet, likestilling og medmenneskelighet. Fokuset på vold som noe problematisk synliggjøres med fremveksten av frivillige, private og statlige organisasjoner som arbeider med forebygging av vold i Norge, som for eksempel Menn Mot Vold (MMV), Alternativ til Vold-stiftelsen (ATV), Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og Reform ressurscenter for menn. Tilbudene rettes i stor grad mot menn, noe som ikke er tilfeldig. Menn står i dag for om lag 95 % av all voldsutøvelse i verden (St.meld. nr. 8 2008-2009: 122), og volden har blitt forklart som et ”kjønnet”, mannlig fenomen i denne forstand (se eksempelvis Arnbjerg 1988, Giertsen 1997, Hauge 2003, Kolnar 2006, Madsen 2001). I oppgaven studeres nettopp sammenhengen mellom mannlighet og vold. På hvilken måte kan bruk av vold være noe ”mannlig”? Hvordan kommer det ”mannlige” til uttrykk når menn forteller om sine erfaringer med vold? Hva kan slike fortellinger si oss om mer generelle idealer knyttet til vold og maskulinitet?

I oppgaven analyserer jeg datamateriale basert på kvalitative intervjuer jeg har gjennomført med syv menn som har svart positivt på at de har erfaring med egen voldsbruk. Mennene er rekruttert via Reform ressurscenter for menn, hvor de alle har gjennomført et terapeutisk sinnemestringskurs. Seks av mine informanter er fedre, og samtlige befinner seg i eller har nylig avsluttet et partner- eller ekteskap på intervjuutidspunktet. Jeg har snakket med mennene om deres voldserfaringer, med det fokus å belyse og analysere *hvordan de forteller om vold*. I analysen har jeg jobbet ut ifra en kombinasjon av mennenes fortolkning av hva som er vold og en inndeling i kategorier i forbindelse med kontekst og relasjon gjort av meg. Analysene viser at måten mine informanter snakker om volden på varierer når det snakkes om offentlig vold, vold mot sine partnere/ektefeller og vold mot barn. Den offentlige volden fremstår som mest legitim og ukomplisert, partnervolden som mer kompleks, og vold mot barn som noe entydig illegitimt. Jeg studerer hva nettopp disse variasjonene i mine informanters måte å snakke om vold på kan si oss om idealer knyttet til mannlighet og vold. Komplexiteten i forholdet mellom legitim og illegitim vold finner vi igjen i annen voldsforskning; Isdal

understreker at måten å forholde seg til vold på, og voldens tilknytning til mannlighet, varierer når det er snakk om tabubelagt vold og annen vold (Isdal 2000: 159). Isdal beskriver tabubelagt vold som vold som oppfattes som forklastelig av samfunnet; som vold mot kvinner, barn og svakere parter. Et poeng for Isdal er at vold som ikke er tabubelagt, er mindre problematisk for utøveren. Kolnar belyser hvordan volden veksler mellom å være *sentripetal*; legitim og mannlighetsstyrkende, og *peripetal*; illegitim og umannliggjørende (Kolnar 2006: 222). Her er poenget at konteksten volden uttrykkes i danner grunnlaget for hvorvidt den har et mannlighetsstyrkende aspekt eller om den inneholder umannliggjørende elementer. Jeg ønsker å problematisere skillet mellom den tabubelagte, private volden og den offentlige volden. Ved å skille mellom vold mot partner og vold mot barn åpner jeg for en diskusjon av den private volden som en kompleks og tvetydig kategori. Hva mine informanters historier om vold kan si oss om kompleksiteten og spenningsforholdet mellom den legitime og illegitime volden, og idealer knyttet til mannlighet, er mitt fokusområde.

Jeg har utviklet og jobbet ut ifra en todelt problemstilling:

- 1. På hvilken måte snakker mennene om sine erfaringer med egen og andres bruk av vold, og hvilke ulikheter preger fortellingene om offentlig vold, vold mot partner og vold mot barn? Hvordan kommer ulikhetene til uttrykk?*
- 2. Hva kan måten mennene forteller om volden i disse kontekstene på si oss om mer generelle forestillinger om maskulinitet og vold?*

1.2 Vold og kontekst

I denne oppgaven er variasjonene i måten mine informanter snakker om vold på i tre ulike kontekster sentralt. Flere forskere understreker viktigheten av å forstå vold som kontekstavhengig og dynamisk, hvor vold er relasjonelt og stadig fylles med mening (se eksempelvis Giertsen 1997, Hearn 2001, Lövkrona 2001). Det argumenteres for at voldshendelser må forstås som en del av et større handlingsmønster, og at hva som oppfattes som vold utvikles og endres over tid (Hearn 2001: 338). Dette er et poeng vi finner igjen hos Christie (2004), som understreker at normer i forbindelse med uønskede og avvikende handlinger: *”skapes og gjenskapes og holdes i live gjennom lange og kompliserte samværsprosesser. Normer er ikke, de blir.”* (Christie 2004: 13). Christie illustrerer voldsbegrepets kontekstavhengighet med sitt begrepspar *det ideelle offer* og *den ideelle*

gjerningsperson (Christie 1986). Begrepene er idealtypiske, og brukes av Christie for å vise at oppfatninger rundt ideelle og stereotypiske bilder av ofre og gjerningspersoner preger samfunnets syn og reaksjon på handlinger som nettopp ”avvikende”. Jo mer ideelt offer og gjerningsmann er, jo sterkere reaksjoner og sanksjoner (ibid: 26). I forbindelse med vold i familien understreker Fontes at det er viktig å se slik vold i lys av de sosiale og historiske prosesser som ligger til grunn for og påvirker, samt påvirkes av, familiestrukturen (Fontes 1998: 56). Pape og Stefansen har studert vold i partnerskap, og understreker at kontekstens betydning for fortolkning og forståelse av vold har den konsekvens at voldens mening ikke er den samme for alle kvinner og menn som tyr til vold mot partneren sin (Pape & Stefansen 2006: 213). Jeg legger til grunn en antakelse om at voldens karakter, forstått i lys av mine informanters fremstillinger og definisjoner av den, vil påvirkes av konteksten volden beskrives i. Med dette vil den ha en noe flyktig og skiftende karakter. Et viktig moment er å undersøke hvordan måten mennene snakker om voldsbruk på er knyttet til den sosiale og kulturelle konteksten volden utspiller seg innenfor. Det er dette jeg ønsker å belyse ved å analysere mine informanters fortellinger i tre ulike kontekster.

1.2.1 Vold i nære relasjoner

I Norge har det i de senere årtier vært særlig fokus på synliggjøring og forebygging av vold i nære relasjoner. Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner *Vendepunkt* (2008-2011) har hatt synliggjøring og forebygging av vold i nære relasjoner som et generelt siktemål (St.meld. nr. 8 2008-2009: 128), samtidig som stadig flere kommuner har etablert egne handlingsplaner mot slik vold (norskkrisesenterforbund.no). Kartlegging viser at i overkant av en firedel (27%) av alle norske kvinner har opplevd en eller flere former for vold av sine mannlige partnere i nåværende eller tidligere parforhold etter fylte 15 år (Haaland et al. 2005). Det er viktig å merke seg at mørketallene når det gjelder privat vold er høye (Olaussen 1996), og at voldens komplekse karakter definisjonsmessig vil gjøre privat vold noe vanskelig å tallfeste (Pape & Stefansen 2004). Når det gjelder barn utsatt for vold i familien, etterlyses videre forskning og statistikk omkring dette temaet (Mossige & Stefansen 2007). Tall fra Sverige tyder på at vold mot barn forekommer mye sjeldnere i dag enn bare for noen tiår siden, men at om lag 20 % av jentene og 14 % av guttene av svenske ungdommer rapporterte at de hadde opplevd å bli slått av sine foreldre, tall som på ingen måte avfeies som uvesentlige (ibid: 70).

De samfunnsmessige tiltakene, definisjonene og kartleggingene presentert til nå kan danne et bilde av oppmerksomheten rundt vold i nære relasjoner i dag. Det er ingen tvil om at denne oppmerksomheten er stor. Går vi en generasjon eller to tilbake i tid, ser vi at aktualiseringen av vold i nære relasjoner i beste fall var mangelfull, og på mange områder fraværende (Gelles 1985). Økningen i fokus, kartlegging og interesse rundt fenomenet må knyttes til *nye forståelser* av denne volden (se eksempelvis Gelles 1985, Pape & Stefansen 2006, Solbrække & Aarseth 2006). At definisjoner og forståelser av vold er kontekstavhengig, og dermed historisk, sosialt og kulturelt relativt, kan illustreres med betraktninger rundt ”oppdagelsen” av partner- og familievold på 1970-tallet samt kriminalisering av foreldres vold mot barn. For å starte med det første; bevegelser innen kvinnefrigjøring og likestilling på 70-tallet bidro til å kartlegge hva Pape og Stefansen beskriver som et *”rystende innblikk i en fortiet virkelighet”* når det gjaldt av vold i nære relasjoner, og særlig den volden som rammet kvinner i ekte- og partnerskap (Pape & Stefansen 2006: 208). Fenomenet ble belyst som en del av den moderne kvinnebevegelsens arbeid for å synliggjøre kvinners liv, hvor det tidligere eksisterte ingen eller svært liten anerkjennelse av problemets eksistens (ibid). Tidligere var denne volden mer en del av tingenes tilstand i familien, og ble oppfattet som ”husbråk”. Gelles (1985) understreker i denne sammenheng at den private volden og menns vold mot kvinner på hjemmebane ikke var et nytt fenomen på 1970-tallet. I denne perioden skjedde det heller et skifte av forståelsen av dette fenomenet, som bidro til at volden skiftet betydning fra ”husbråk” til ”vold” og ”kvinnemishandling” (ibid: 22). Belysningen og problematiseringen av fenomenet bidro til en ny forståelse av volden som rammet kvinner i ekte- og partnerskap, fra et dagligdags og akseptert aspekt ved familielivet til noe illegitimt og kriminalisert.

Hva med det andre eksempelet; vold mot barn i familien? Frem til en lovendring i 1972 var tillatt for foreldre å slå barna sine, noe som ble forstått og definert som ”refsing” (St. meld nr. 8 2008 – 2009: 123). Denne lovendringen kom ”hånd i hånd” med kvinnekampen og et økt fokus på vold mot barn i familien som noe problematisk (Mossige & Stefansen 2007: 70). Mildere former for vold mot barn i familien, som et ledd i en ”refsings”- eller disiplineringsprosess, har fra 50-tallet gått fra å være en dagligdags hendelse til å kun ramme et mindretall av barn i dag (ibid: 70). Vold mot barn og partner blir i dag ikke betraktet som et akseptabelt middel i barneoppdragelsen eller parforholdet (St.meld. 8 2008-2009: 123). Fokuset på, og kartleggingen av, vold mot kvinner og barn i familien kan sees i relasjon til endringer i definisjonen av vold i nære relasjoner. Problematiseringen av fenomenet representerer et aspekt ved bevisstgjøringen omkring dette, hvor vold og voldsomfang løftes

frem og forskes på. Hvordan ”husbråk” og ”refsing av barn” oppfattes som økende illegitimt illustrerer et endringsforhold i denne sammenheng; familievold har gått fra å være mer dagligdags og privat til å bli kriminalisert og stigmatisert. Begrepene ”barnemishandling” og ”kvinnemishandling” har vokst frem (ibid: 123). Slik problematisering fører til, og er uttrykk for, at grensene for hva som er legitimt og illegitimt i forbindelse med voldshandlinger forskyves. Ved å rette fokus mot mine informanternes fortellinger om vold, ønsker jeg å problematisere hva variasjoner mellom fortellingene i de ulike kontekstene kan si oss om nettopp slike grenseoverganger.

1.2.2 Menns rolle i familien – farskap i endring

Parsons var tidlig ute med å forklare menns voldsbruk i den vestlige verden i lys av endrede familiestrukturer, særlig i overgangen til familieforhold som var mer dynamiske og mindre i størrelse (Parsons 1947). Han mente at en viktig faktor i dette var kvinnes hovedansvar for sosialisering og oppdragelse av barna i familien, som i neste instans var en bidragsgivende del til mannlige og maskuline identifikasjonsproblemer. Disse identifikasjonsproblemene kunne resultere i overdrevne maskuline uttrykk hos menn, eller hva Parsons beskrev som ”*compulsive masculinity*”. Den vestlige familiestrukturen har endret seg kraftig de siste 20 årene (Brandt & Kvande 2002: 29), så det har skjedd mye siden Parson utviklet dette begrepet. Endringsprosessen i familien har både vært påvirket av og influert mannens rolle i familien (ibid: 29). Omsorgsarbeid for egne barn beskrives som et felt hvor menn og maskulinitet blir utfordret i stor grad (ibid: 49). Et viktig moment er hvordan endringer i familiestrukturen legger et visst press på menn, og at familien ansees som en viktig arena for menns oppfatning av og uttrykk for seg selv og sin maskulinitet. Omsorg er en kompleks sosial praksis som innebærer produksjon av, og forhandling om, kulturelle verdier (Stefansen & Farstad 2008: 345). Hvordan kommer endringer i menns forutsetninger og rolle i familien til uttrykk i deres egne refleksjoner omkring sitt farskap? Diskurser om farskap inneholder klare referanserammer til forestillinger om hva en far *er* eller *skal være*, og slike forestillinger vil være aktuelle å trekke på når fedre legitimerer sin praksis (Brandt & Kvande 2003: 41). Det beskrives en svekkelse og oppløsning av den tradisjonelle mannlige forsørgerrollen i familien, og poengteres at dette har ført til at dagens familiemann befinner seg i en tvetydig posisjon hvor de verken er ”forsørger” eller ”omsørger” (Brandt & Kvande 2003: 27). Det stilles krav til den ”nye” faren om å være både fysisk og emosjonelt tilstedeværende på nye måter, og mannens familietilknytning tematiseres nå i stor grad ved at mannen knyttes til sine

barn. Den ”tradisjonelle farsfiguren” (Johansson 1998B: 319), hvor fedre ofte ble skildret som autoritære, grensesettende og fraværende beskrives som et utdatert ideal, som samtidig er et aspekt for forhandling for dagens fedre (Holter & Aarseth 1993, Brandt & Kvande 2003, Kuosmanen 1998, Johansson 1998B).

Tidligere var bruk av vold mer utbredt og akseptert i forbindelse med foreldres disiplinering av barn, noe som ikke lenger er legitimt i foreldreskapet (Mossige & Stefansen 2007). I tråd med mitt analytiske perspektiv ønsker jeg å fokusere på hva mine informanters fortellinger om vold kan si oss om mer generelle forestillinger om maskulinitet og vold. To av kontekstene jeg tar utgangspunkt i er knyttet til mennenes nære relasjoner; nemlig partnerskap og farskap. Generelle endringer i forståelser av privat vold og utskiftingen av den ”tradisjonelle farsfiguren” som ideal illustrerer at de krav, forventninger og ønsker som stilles til dagens familiemenn har gjennomgått store generasjonsmessige endringer på relativt kort tid. Den familiære konteksten ser annerledes ut nå enn tidligere. Vold er ikke lenger en del av et bilde av hvordan ”ting skal være” i familien. Det stilles nye krav til mennene, som vil forhandle om en passende maskulinitet. Denne maskuliniteten vil på flere områder skille seg fra sine egne fedres praksiser i familien, særlig når det gjelder forholdet mellom far og barn.

1.3 Å definere vold

Jeg har til nå vist hvordan vold kan forstås som et kontekstavhengig og relasjonelt begrep. Ordet ”vold” gir raskt mange assosiasjoner i vår dagligtale. Det vil kanskje være nærliggende å tenke på fysiske slag eller spark mot kroppen. Muligens kloring eller lugging. Kanskje det å kaste en gjenstand på noen er vold? Eller å spenne ben på noen? Hva med å true noen om juling, er det vold? Tilnærmingene er mange. Innenfor akademia er vold mer spesifikt definert på mangfoldige måter, med ulike angrepsvinkler. I tilnærmingen til voldsbegrepet tar jeg utgangspunkt i mine informanters egne fremstillinger og definisjoner av vold, og jobber ut i fra en kombinasjon av deres fortellinger om hva som er vold, og mine kategoriserte kontekster for voldsforståelse. Dette vil jeg komme tilbake til i metodekapitlet. Jeg vil nå først raskt presentere noen generelle og teoretiske tilnærminger til voldsbegrepet, da de illustrerer et moment som danner et viktig bakteppe for min analytiske tilnærming; nemlig at *hva* som oppfattes som vold er kontekstavhengig og varierende, og at *hvordan* vi snakker om volden vil preges av dens komplekse og varierende karakter.

Hammerlin skiller definisjonsmessig mellom fysisk og psykisk vold, og hevder at felles for de to kategoriene er at *"målet er å påføre offeret smerte, pine eller ubehag"* (Hammerlin 2002: 193). Vi finner en liknende definisjon hos Råkil som knytter vold til destruktiv bruk av sosiale, fysiske og psykiske maktmidler og fokuserer på mulige mål med handlingene kan være å skade, true, krenke eller pasifisere en annen person (Råkil 2002: 189). Disse definisjonene preges av en orientering omkring voldens *mål og konsekvenser*. Av flere er volden knyttet til utøvelse av makt og kontroll (Isdal 2000, Skjørten 1994, Johnson 1995). Johnson mener med sitt teoretiske begrepspar *"common couple violence"* og *"patriarchal terrorism"* å klassifisere to distinkt ulike former for vold i parforholdet, hvor konteksten for voldshandlingen setter rammer for hvordan den skal defineres (Johnson 1995: 284 – 286). Her er et poeng at *"patriarchal terrorism"*, i motsetning til *"common couple violence"*, knyttes til et generelt mønster av kontroll og makt i parforholdet (Johnson 1995: 285). Shanshkin og Salagaev mener at voldsbegrepet også må ramme aspekter knyttet til trussel om vold, som kan virke like skremmende som den fysiske handlingen (Shanshkin & Salagaev 2001: 401).

Dette er kun et knippe definisjoner som viser at tilnærmingene til begrepet "vold" er mangfoldige. Utgangspunktet for forståelse kan omhandle mening for utøveren, det konkrete omfang av volden og/eller de virkningene volden har for de som rammes i form av psykiske og/eller fysiske skader. Hvor de definisjonsmessige grensene for hva som oppfattes som vold skal gå, er gjenstand for stadig akademisk, sosial og kulturell forhandling, forhandlingsmønstre som illustrerer begrepets komplekse karakter. I mitt prosjekt lar jeg som nevnt først mennene selv definere sin vold, før jeg analyserer med bakgrunn i kategorier i forbindelse med kontekst og relasjon. Inndelingen er gjort med bakgrunn i empiriske mønstre i mitt datamateriale, samt teoretisk grunnlag i Isdals (2001) og Kolnars (2006) poengtering av kompleksiteten mellom ikke-tabubelagt, legitim og tabubelagt, illegitim vold. Inndelingen diskuteres nærmere i metodekapitlet. Vinklingen anser jeg som gunstig for å fremheve volden i en relasjonell ramme, samt for å illustrere voldens komplekse karakter.

2. Metode og materiale

I diskusjonen av metodiske problemstillinger i mitt prosjekt, vil jeg starte med begrunnelse for kvalitativ metode som forskningsmetode. Så vil jeg drøfte momenter ved rekruttering og utvalg som vil kunne ha påvirkning på data. Deretter presenteres valg tatt i utforming av intervjuguide, med en følgende diskusjon av min rolle og relasjon til mine informanter i intervjusituasjonen. Avslutningsvis vil jeg presentere noen aspekter omhandlende analytisk tilnærming til datamaterialet. Etiske betraktninger vil gjennomgående nevnes der de er aktuelle i dette kapitlet.

2.1 Valg av metode og analytisk angrepsvinkel

I startfasen av prosjektet hadde jeg et ønske om å studere menns fortellinger om vold. Jeg hadde spørsmål som: hvordan velger menn som har erfaringer med voldsbruk å fremstille dette? Hva er fortellingene deres preget av? Varierer fortellingene når de kontekstuelle forutsetningene endres? Hva kan i så fall disse variasjonene være uttrykk for? Avgjørende ble det å søke en metode som gav tilgang til aktørers fremstillinger og resonnementer, noe kvalitativ metode har som et av sine hovedfortrinn at den muliggjør (Widerberg 2005: 15). Metoden fremstår som gunstig i utforskningen av mine spørsmål, da mitt siktemål er å fremheve og konkretisere fremstillinger av voldserfaringer. Da jeg søkte å få bedre grep om *”sosiale meningsdannelser og forståelser av et gitt fenomen”* (Thagaard 2009: 11), nemlig vold, fremstod kvalitativ metode som en fruktbar fremgangsmåte for datainnsamling. Metoden er gunstig i arbeidet med å søke dypere innsikt i voldsfortellingers komplekse natur (Giertsen 2006: 6-7).

Jeg vil i dette kapitlet som nevnt presentere de valg jeg har tatt og forutsetninger jeg har hatt i forbindelse med rekruttering, utvalg og valg av metodologisk fremgangsmåte forøvrig. I denne forbindelse er begrepet *reliabilitet* (se eksempelvis Thagaard 2009, Silverman 2005, Creswell 2006) sentralt. Reliabiliteten i et gitt forskningsprosjekt gjelder prosjektets *troverdighet* og *pålitelighet*, og hvorvidt en utenforstående forsker som bruker de samme metodene som er benyttet i det aktuelle forskningsprosjektet vil kunne komme frem til det samme resultatet (Thagaard 2009: 198). For å styrke troverdigheten i mitt prosjekt, synes det viktig å definere prinsippene forskningen min baserer seg på (ibid: 11). Ved å presentere og

diskutere min metodiske fremgangsmåte i dette kapitlet, og tydeliggjøre hvordan mine valg og forutsetninger kan ha påvirket mine data, ønsker jeg å styrke reliabiliteten i mitt prosjekt.

2.1.1 Hvorfor analyse av diskurser?

Et mål for meg er å sammenlikne og problematisere voldsfortellingene til mine informanter, og studere hvilke generelle samfunnsmessige forestillinger og idealer knyttet til vold og mannlighet som kommer til uttrykk i fortellingene. Jeg fikk tidlig i arbeidet med materialet øynene opp for analyse av *diskurser* som en gunstig angrepsvinkel. En diskurs kan beskrives som *innholdet* i hva som blir sagt og skrevet, og *måten* det blir gjort på (Sahlin 1999: 88). Rasjonalisering, begrunnelser, samt uttrykk for oppfatninger og meninger hos mine informanter vil være sentralt. Dette er sentrale momenter for analyse etter en diskursanalytisk angrepsvinkel:

”Diskurs är ett slags metasamtal som omfattar strukturerade övertygelser, rationaliteter, logiker och kunskapsformer som alla i ett samhälle förhåller sig till då de fattar beslut, argumenterar och prioriterar. Man positionerar sig och ger en bild av sig själv i förhållande till något eller någon just genom diskurser” (Widerberg 2002: 156-157).

Fokuset med min diskursive tilnærming er å undersøke hva mine informanter vektlegger når de snakker om vold, og hvordan dette varierer under tre ulike kontekstmessige forutsetninger. I arbeidet med analysen har jeg søkt inspirasjon i forskningsbidrag om diskurser om menn og mannlighet (se eksempelvis Pertanen & Holma 2001, Lövkrona 2001, Brandt & Kvande 2003, Åkerstrøm 2007). Felles i disse bidragene er at begreper, holdninger og oppfatninger knyttet til mannlighet og ”det å være en mann” er i analytisk fokus. Jeg fattet i denne forbindelse også interesse for Jons (2007) studie av Foldin verneskole. Studien tar blant annet for seg hvordan de ansatte ved verneskolen fortalte om og organiserte arbeidet med guttene som gikk der, og Jon analyserer på denne måten *maskulinitetsdiskursen* arbeidet med guttene foregikk innenfor. Jon fant at de ansatte var hva hun beskriver som ””*fanget*” i sin diskurs og preget av tidens forståelser” (Jon 2007: 36). Jeg mener Jons’ vinkling også passet godt i arbeidet med mine problemstillinger. Jon henter i denne forbindelse også inspirasjon fra Andenæs (1995), som har som utgangspunkt å se ”*språkbruk som grensesnitt mellom språkbruker og kultur*” (Andenæs 1995: 150). Her er et poeng å fokusere på ”*det diskursive aspektet ved sosiokulturelle prosesser*”, hvor en forutsetning hviler på en påstand om et dynamisk forhold mellom ”*meneskers hverdagslige praksis og meningsdanning på samfunnsnivå*” (ibid: 150). De hverdagslige samtalene hviler etter denne oppfatningen på at

man stadig presenterer og forhandler om diskursive oppfatninger av hvordan verden er og bør være (ibid: 161).

Mitt utgangspunkt er en *tematisk* analyse (Widerberg 2001: 137) av mine informaners fortellinger, hvor jeg inkluderer diskurser som et avgjørende og sentralt poeng. Også her har jeg hentet inspirasjon fra Jon, som beskriver sin studie som en "*tematisk analyse med diskursive islett*" (Jon 2007: 44). Hun trekker veksel på tekstanalytiske grep og tilnærminger til diskurser, uten å klassifisere sine analyser som rent rettet mot diskurs- og tekstanalyse (ibid: 44). En idé som ligger bak fortolkningen av mitt materiale, er at mine informanter uttrykker seg gjennom ulike typer av diskurser, og at de anvender diskurser for å presentere et bilde av seg selv og sine erfaringer med vold. Diskurser *konstruerer* bilder av virkeligheten, idet de består av og skaper bestemte mønstre for hvordan vi snakker om ulike temaer (Sahlin 1999: 90). En slik tilnærming gav meg mulighet til å fokusere på hvordan mine informanter gir mening til ulike fenomener, nemlig vold og maskulinitet, gjennom måten de forteller om sine erfaringer på. Fokuset mitt er ikke knyttet til voldsfenomenets rot i virkeligheten. Sentralt er heller hvilke diskurser som kan lokaliseres i mennenes fortellinger, og hvordan disse står i forhold til hverandre. Jeg har ønsket å rette fokus mot beskrivelsenes struktur, underliggende forutsetninger og "tatt for gitt"-heter, virkelighetsbilde og meningsstruktur (Sahlin 1999: 90).

Jeg har benyttet meg av begreper knyttet til *analyse av subjektposisjonering* (Andenæs 1995), *språkanalyse* (Widerberg 2005) og *analyse av krisepunkter* (Jørgensen & Phillips 2005) i tilnærmingen til mine informaners fortellinger. Subjektposisjonering omhandler posisjonen mine informanter inntar i sine fortellinger, og hvordan de portretterer og inntar en rolle i forbindelse med volden det snakkes om. Om dette skriver Andenæs: "*posisjonering er knyttet til språkhandling, dvs. det aspektet ved ytringer som ikke dreier seg om referensielt innhold, men om hva ytringen "gjør" – med og i den konkrete samhandlingen de inngår i*" (Andenæs 1995: 152). Å løfte frem subjektposisjoneringene brukes for å komplettere min analyse, noe som beskrives av for eksempel Widerberg (2005: 165) som gunstig. I mine tolkninger av min empiri knyttes posisjonering til ulike posisjoner mine informanter uttrykker i sine fortellinger til henholdsvis "offentlige menn på byen" i forbindelse med offentlig vold, som "ansvarlige ektemenn" i fortellinger om partnervold og "gode fedre" i når det handler om vold mot barn. Å løfte frem subjektposisjonering egner seg for å finne motsetningsforhold og samspill i posisjonering i de ulike diskursene hos hver av mine informanter. Videre har jeg anvendt

enkel språkanalyse for å belyse begreper mine informanter selv anvender i sine fortellinger. Hvilke ord brukes om volden i hvilke sammenhenger? Hvilke ord brukes ikke om volden? Og hvordan kan dette illustrere ulike tilnærminger til de tre ulike diskursene, henholdsvis tabubelagt og ikke-tabubelagt vold (Isdal 2000: 159)? Når det gjelder krisepunkter, viser jeg til disse for å tydeliggjøre konflikter mellom, eller innad i, de ulike diskurser mine informanter anvender i sine fortellinger. Særlig Jørgensen og Phillips betegner brudd i samtalen som krisepunkter, og hevder at disse kan lokaliseres på ulike måter: *”et tegn kan være, at en av deltakerene prøver at redde situasjon ved fx at gjentage en ytring, eller det kan være ’disfluency’, hvor deltakeren tøver, gjentaker og liknende; det kan være tavshed eller plutselig skift i stil”* (Jørgensen & Phillips 1999: 132). Veksling, og motsetningsforhold, mellom ulike diskurser gir interessante utgangspunkt for analyse. Jeg viser til slike konflikter for å tydeliggjøre problematiske aspekter ved fortellingene og kontekstmessige variasjoner i dem. Et poeng for meg har blitt å fremheve inkonsistens i de tilfellene de er åpenbare, og gjøre dette til et analytisk poeng knyttet til fremstillingen av den tabubelagte volden.

2.2 Rekruttering og utvalg

Jeg ønsket å snakke med menn om deres voldsbruk, og hadde derfor som mål å komme i kontakt med menn som har erfaringer med egen voldsutøvelse og som vedkjenner seg dette. Jeg rekrutterte som nevnt menn via Reform ressurscenter for menn. Innledningsvis viste jeg hvordan dette senteret er en av flere enheter som er opprettet, med et sentralt siktemål i å drive voldsforebyggende arbeid. Som et ledd i dette tilbys det ved Reform et sinnemestringskurs; som er gruppeterapi til menn som har utøvd vold. Kurset har siden oppstarten i 2003 hatt omtrent 300 deltakende menn, hvor 260 av dem har fullført. Mennene jeg henvendte meg til i rekrutteringsprosessen hadde alle fullført et slikt kurs, noe som vil si at de har deltatt på gruppeterapien og ikke vært fraværende på mer enn 3 samlinger av 15.

Kort oppsummert er sinnemestringskurset et tilbud menn søker og gjennomfører på et uformelt initiativ, og som ikke er lovpålagt. Selv om de fleste mennene tar initiativ selv, er det noen som blir oppfordret av eksempelvis fastlege eller barnevernet til å melde seg på kurset. Det forutsettes dog at mennene selv er motiverte til å delta. Den viktigste målsetningen er at den enkelte deltaker skal *”mestre sitt sinne på en konstruktiv og god måte gjennom å erstatte usunne handlingsalternativer med sunne. Med usunne handlingsalternativer menes former for vold og annen utagering som følge av sinne”* (Reform metodehåndbok 2012: 15). Det er ikke

en forutsetning at mennene har utøvd vold for at de skal kunne delta på kurset. Samlingene har særlig fokus på at mennene skal bli mer bevisst egne følelser, holdninger og atferd. Det å ta ansvar for sine handlinger er et viktig fokusområde. I tillegg står bevisstgjøring av former for vold og voldens konsekvenser sentralt. Dette gjelder særlig konsekvenser for seg selv, og de menneskene som eventuelt rammes. Kurset har som sentralt siktemål å åpne mennenes øyne for at vold kan være så mangt, og starte en diskusjon i forbindelse med dette.

2.2.1 Veien til informantene

Ved Reform arbeider terapeuter som arrangerer og gjennomfører sinnemestringskurset, og som dermed har direkte kontakt med menn som har erfaring med blant annet bruk av vold. Via terapeutene ble det sendt ut en standardisert e-post til de mennene som hadde fullført gruppetilbudet ved senteret, med et informasjonsskriv om meg og mitt prosjekt vedlagt (vedlegg 1). Informasjonsskrivet ble utformet med det siktemål å ivareta og sikre informert samtykke fra informantene på best mulig måte, hvor et sentralt poeng er at informanten har krav på å få kjennskap til formålet med undersøkelsen og hovedtrekkene i prosjektet (Thagaard 2009: 26).

Mitt felt likner det Silverman beskriver som: *”closed or private settings where access is controlled by gatekeepers”*. (Silverman 2005: 255). Videre har rekrutteringsformen min likhetstrekk med den Silverman (1997) benyttet seg av i en studie av fagfolks evaluering av HIV-smittede pasienter. Felles for studiene er at de retter seg mot sensitive informantgrupper, og at informantene ble rekruttert via profesjonelle fagfolk tilknyttet en institusjon; nemlig terapeuter eller leger. På denne måten blir kontakten opprettet via en kanal som føles kjent for informantene. Mennene jeg henvendte meg til fikk selv avgjøre om de ønsket å ta kontakt med meg direkte. Dersom de ikke ønsket dette, ble ikke deres kontaktinformasjon formidlet til meg. Når det forskes på mennesker som befinner seg i en belastet situasjon er det viktig å stille spørsmål ved hvilken betydning det kan ha for dem å delta i forskningen (Thagaard 2009: 63). Et viktig poeng i min avgjørelse om å rekruttere informanter via en slik kanal er knyttet til ivaretaking av informantene både i for- og etterkant av intervjuene. Deres tilknytning til et ressurscenter gjorde at de hadde tilgang til et profesjonelt støtteapparat dersom de skulle ha behov for å snakke med eller henvende seg til fagfolk av andre grunner i etterkant av intervjuene.

I informasjonsskrivet ble premissene for deltakelse definert; jeg ønsket kontakt med menn som hadde erfaring med voldsbruk. Av alle henvendelsene som ble sendt ut per e-post, var det syv menn som svarte og var positive til å stille til intervju. Jeg gjennomførte intervjuer med samtlige av disse mennene i løpet av en firemåneders periode. Undersøkelsen baserer seg på et *strategisk utvalg*, da jeg har valgt informanter som har erfaringer som er strategiske i forhold til min problemstilling og mål for undersøkelsen (Thagaard 2009: 55). Oppsummert består mitt strategiske utvalg dermed av syv menn som svarte positivt på at de har erfaring med vold, og som har fullført sinnemestringskurset ved Reform i forbindelse med dette. I vedlegg 3 har jeg laget en rask presentasjon av mennene, med det formål å gjøre det enklere for leseren å følge med i analysene. At jeg kun intervjuet syv menn er ikke et resultat av en aktiv avgjørelse fra min side, eller en opplevelse av å nå et *metningspunkt* (Thagaard 2009: 125). Tvert i mot var dette en konsekvens av at det ikke var flere menn å henvende seg til via terapeutene. Den lave responsen kan sees i sammenheng med selve temaet for prosjektet mitt. Dette er i tråd med funn fra Skjørten, som også opplevde svært lav rekrutteringsandel basert på det totale utvalget i sin studie av menn som utøvde vold mot sine partnere (Skjørten 1994: 19). Temaets sensitive karakter kan ha ført til at få menn var komfortable med og villige til å utlevere seg til en forsker.

2.2.2 Mennene og sinnemestringskurset

Mitt utvalg kommer fra en gruppe menn som har hatt et ønske om å endre sin atferd, og som dermed kan hevdes å ha internalisert en diskurs om at vold er problematisk. Samtlige av mine informanter uttrykte overfor meg at de selv hadde tatt initiativ til å gjennomgå kurset, og familiemedlemmers rolle som ”motivatorer” var sentralt i forbindelse med dette. Mine informanter anså sin voldsbruk som *problematiske nok* til at de søkte terapi, om dette så skyldes en oppfatning fra mennene selv eller press fra nærmeste omgivelser. En antakelse er at mine informanter, i lys av at de har oppsøkt og vært i kontakt med et hjelpeapparat over en periode, identifiserer seg med ”tidens forståelse” av vold som noe som må forebygges og reduseres. Deres holdning til vold kan dermed være preget av dette, og dette vil gjenspeiles i mitt materiale.

Flere sider ved mine informanternes gjennomføring av et terapeutisk kurs må løftes frem. Et aspekt gjelder de konkrete erfaringene de har med tilnærminger til sin vold i en terapeutisk kontekst. Informanternes fremstillinger av virkeligheten i intervjusituasjoner kan preges av

overføring, som innebærer at *"(...) informantens reaksjon preges av tidligere erfaringer. Det vil ha betydning for hva vedkommende forteller, og måten informanten fremstiller erfaringene sine på"* (Thagaard 2009: 109). Informantenes erfaring med terapi, hvor et siktemål er å "få bukt med" og "forstå" sin voldsutøvelse vil være sentralt i mitt prosjekt. En illustrasjon som kan knyttes til overføring er hentet fra mitt materiale, og er et sitat fra en av mine informanter:

Ronny: (...) Det virker som jeg har veldig solide rammer i forhold til vold mot andre altså, fysisk vold mot andre. Det er klart, jeg har båret på mye raseri opp gjennom årene altså. Mye er knyttet til barndom og oppvekst og sånn, selvfølgelig. (...)

Sitatet illustrerer en bakenforliggende "tatt for gitt"-het om informantens vold, hvor han sier at volden og raseriet må forstås med bakgrunn i hans barndom og oppvekst. Bruken av ordet "selvfølgelig" understreker at dette er en sannhet som ligger til grunn for meningsstrukturen mannen presenterer. Et utgangspunkt er at terapien vil ha betydning for hva mennene trekker frem som viktig og sentralt, og på hvilken måte de snakker om volden i relasjon til seg selv og andre. Hearn poengterer at: *"men in men's programmes that have been specifically set up to counter violence have a rather different relationship to their violence"* (Hearn 1999: 10). Mine informanter har vært i kontakt med profesjonelle terapeuter og gjennomgått sinnemestringskurset med det siktemål å snakke om, problematisere og forholde seg til sin egen voldsbruk. Kognitiv og dynamisk terapi har eksempelvis fokus på å fremheve traumatiske episoder fra barndommen (Langfeldt 2002: 55). I presentasjonen av sinnemestringstilbudet viste jeg hva som er fokusområder i gruppeterapien. Angrepsvinkler for å "forstå" og forholde seg til egen voldsbruk på i løpet av terapien, kan gjenspeiles i måten mennene presenterer sitt forhold til volden på nå. Siden mennene er vant med en terapisisuasjon, kan en konsekvens av dette være at temaer de ble oppfordret til å ta opp i en slik situasjon vil føles naturlige for mennene å fremheve for meg også. Jeg mener at mine informanters felles forutsetning i lys av terapien de har gjennomgått ikke representerer en svakhet for mine data, så lenge dette fremheves som et kriterium for mitt utvalg.

2.2.3 Selvrekruttering og oppfatninger om egen vold

Mennene som svarte på min henvendelse var de mennene som var villige til å snakke om sine erfaringer med vold. Informasjonen man får tilgang til er ofte preget av at det er personer som føler at de mestrer sin livssituasjon som stiller til intervju (Thagaard 2009), noe som også kan ha vært tilfellet for min informantgruppe. En antakelse er at den opplevelsen mennene hadde

av egen voldsbruk i tidspunktet for rekrutteringen vil ha spilt inn i denne prosessen. Følelser og forståelser av vold er preget av en svært kompleks og subjektiv karakter (se eksempelvis Gelles 1985, Råkil 2002, Giertsen 2006). Flere av mine informanter uttrykte i forkant av intervjuene en usikkerhet i forbindelse med hvorvidt volden de hadde utøvd var ”alvorlig nok” til at de var aktuelle kandidater for intervju. De fortalte meg at de hadde nølt med å ta kontakt på bakgrunn av deres egen oppfatning av nettopp hvor ”alvorlige” deres erfaringer måtte være. Hvorvidt dette kan knyttes til en rent objektivt sjeldent forekommende og ”lite alvorlig” voldsutøvelse hos mine informanter er uvisst, og heller ikke avgjørende for mine problemstillinger. Det er uansett mulig at de mennene som opplevde sin vold som mer problematisk, i form av eksempelvis større følelse av skam, eller opplevde at volden var ”mer alvorlig” ikke sa seg villig til å stille til intervju. Det er på den annen side også mulig at menn som mener at deres erfaringer med vold ikke er ”alvorlige nok” ikke sa seg villig til å stille til intervju med bakgrunn i nettopp dette.

Mitt utvalg kan representere en gruppe menn som har klart seg særlig bra i etterkant av terapien, og hatt utbytte av dette. Samtlige av mine informanter understreket overfor meg at de var svært fornøyd med kurset. Mennene jeg har snakket med er muligens mer ”terapi-positive” enn de som ikke svarte på henvendelsen. Dette kan ha blitt forsterket av at jeg henvendte meg til mennene via terapeuter som mennene tidligere hadde hatt kontakt med, og at mennene dermed kan ha oppfattet meg som en representant for Reform. De som ikke ville ”skuffe” terapeutene, ved å snakke om eksempelvis nye voldsepisoder i etterkant av terapien kan med dette ha vegret seg for å ta kontakt med meg. At jeg rekrutterte informanter via et tilbud hvor menn selv må ta initiativ til å gjennomføre terapi har videre resultert i at jeg ikke har kommet i kontakt med menn som har utøvd vold og enten ikke har oppfattet volden som problematisk nok til å søke terapi og/eller som definisjonsmessig benekter at de utøver vold.

2.3 Intervjuene

Hvorfor valgte jeg å benytte meg av intervjuer som verktøy for datainnsamling? For prosjektet mitt var det sentralt å oppnå at informantene forteller om sine erfaringer med vold, og intervjusamtaler er et godt utgangspunkt for å få kunnskap om hvordan enkeltpersoner opplever og reflekterer over sin situasjon (Thagaard 2009: 12). Mitt tema preges i stor grad av at det er sensitivt, og jeg ønsket å nærme meg datainnsamlingen med en viss varsomhet. Flere forskere har tidligere benyttet seg av intervjuer i studier hvor menn og deres voldsbruk står

sentralt (se eksempelvis Skjørten 1994, Giertsen 2000, Jewkes et al 2000, Johnsen 2000, Åkerstrøm 2007). Intervjuer fremstår som en fremgangsmåte som i stor grad gir informantene mulighet til å komme til og å snakke ut, samtidig som den ikke minst legger til rette for å utdype og oppklare eventuelle språklige uklarheter mellom forsker og informant. Et viktig poeng var å unngå missforståelser og i verste fall bidra til økt distanse og stigma rundt et allerede sensitivt tema.

I perioden januar til april 2011 gjennomførte jeg separate dybdeintervjuer med mine informanter. Hvert av intervjuene varte i mellom 45 og 90 minutter, og ble gjennomført på et atskilt, privat samtalerom tilknyttet ressurscenteret. En klar fordel med dette var det faktum at vi kunne gjennomføre intervjuene i fred, uten frykt for å bli avbrutt. Mennene var også kjent med lokalene fra før, da sinnemestringskurset ble gjennomført der. Dette kan ha bidratt til at mennene følte seg litt tryggere med situasjonen. En annen viktig forutsetning for utførelsen av intervjuene i disse lokalene, var knyttet til både min egen og informantenes sikkerhet. Dersom noe uforutsett skulle skje i løpet av intervjuene, var det andre i nærheten som hadde mulighet til å gripe inn.

2.3.1 Utforming av intervjuguide

Når vanskelige temaer skal formidles, er det viktig at intervjuguiden ikke blir for rigid (Skjørten 1994: 29). Jeg benyttet meg av en delvis strukturert tilnærming (Thagaard 2009: 89) i utforming av min intervjuguide (vedlegg 2). Fremgangsmåten gav mine informanter mulighet til å ”styre” samtalen i en viss grad, og målet med dette var å lette situasjonen for dem. Et ideelt utgangspunkt var at intervjuet skulle ha form som en samtale, hvor jeg i utgangspunktet bare brukte spørsmålene i intervjuguiden som en tematisk rettesnor. Dette sørget for at vi holdt oss på ”rett spor”: nemlig sporet som omhandlet mennenes fortellinger om vold. Jeg var ikke ute etter å kartlegge sannheter om voldens omfang eller karakter, men heller å studere ulike diskurser mennene forholdt seg til i sine fortellinger. Jeg opplevde at min fremgangsmåte gav mine informanter mulighet til å følge innfall de fikk i løpet av intervjuet, noe som gjorde det mulig å se mine informanters ulike fortellinger knyttet til voldsbruk i datamaterialet. Dette er gjort med bakgrunn i et etisk prinsipp, nemlig ivaretagelse av informantens integritet, motiver og selvrespekt (Thagaard 2009: 110). Jeg gjorde kun små endringer i intervjuguiden underveis i intervjuprosessen, og jeg følte at guiden fungerte bra i møtet med informantene. Jeg opplevde ved flere anledninger at mennene svarte kort på noen

spørsmål, særlig de knyttet til vold mot barn og utsatthet for vold fra sine foreldre da de selv var barn. I slike sammenhenger gav jeg informantene mulighet til å utbrodere, noe samtlige informanter gav uttrykk for at de ikke ønsket å gjøre. Dette gjorde jeg til et analytisk poeng, knyttet til omtale av nettopp slik vold. Jeg var varsom i valg av oppfølgingsspørsmål knyttet til slike fremstillinger, og ønsket under ingen omstendighet at mennene skulle føle seg ”presset” til å utbrodere ting de ikke ønsket å snakke om.

I utviklingen av intervjuguide, og i intervjusituasjonen for øvrig, ønsket jeg å gjøre det så komfortabelt som mulig for mine informanter å snakke om de sensitive temaene knyttet til egen voldserfaring. Jewkes poengterer at innsamling av informasjon må gjøres så komfortabelt som overhodet mulig i studier av menns vold: *”there is a risk that an abusive man will feel that his actions have been condoned or sanctioned (...) Essentially, unless revealing sensitive information is made easy and comfortable, most people will not do it”* (Jewkes et al. 2000: 94). I sin studie unngikk Jewkes termer som “misbruk”, ”voldtekt”, ”makt” og liknende, og tipser andre forskere om å ta utgangspunkt i konkrete episoder hvor menn beskriver sin vold og stille spørsmål rundt dette. Jeg unngikk dermed bevisst ord og terminologier det er knyttet særlig negative assosiasjoner til, i et forsøk på å unngå en opplevelse av fordømmelse hos mennene i tillegg til et ønske om å gjøre det enklere for dem å snakke rundt emnet.

2.3.2 Om båndopptaker, transkribering og sikker behandling av data

Jeg benyttet båndopptaker under intervjuene, og transkriberte samtalene i etterkant. En forutsetning for å kunne gjennomføre en analyse av diskurser vil være å ha tilgang til sitatene i sin helhet (Thagaard 2009: 116). Transkripsjonene mine utgjorde et omfattende og nøyaktig materiale. Ved å kunne gjengi sitater i sin helhet og sammenheng tydeliggjøres et skille mellom primærdata og mine vurderinger av hva som er sagt. Dette fremstår som viktig for å styrke reliabiliteten i studier (Silverman 2005: 221). Samtidig som jeg tapet intervjuene tok jeg også korte notater underveis. Dette gav meg mulighet til å notere innfall jeg fikk mens mine informanter snakket, samt å komme tilbake til temaer jeg oppfattet som interessante uten å avbryte mennene. Notatene tok jeg vare på. Disse fungerte som en slags oversikt over de innfallene jeg fikk i løpet av intervjuene. Det å ha ulike skriftlige kilder fra intervjuene kan utgjøre en viss kvalitetssikring, og dermed øke troverdigheten i en studie (Widerberg 2001: 101). Fordeler med bruk av båndopptaker er at forskeren ikke går glipp av informasjon og

poenger og at missforståelser unngås i større grad (Skjørten 1994). Mennene ble informert om at samtalen ville bli tatt opp med båndopptaker i informasjonsskrivet (vedlegg 1) i forkant av intervjuet, et viktig etisk poeng (Thagaard 2009).

Jeg fulgte etiske retningslinjer for behandling av mitt materiale i etterkant av intervjuene (NESH 2006). Disse kan hevdes å ha vært av ekstra betydning, grunnet mitt materiales sensitive karakter. Krav om anonymitet understrekes i denne forbindelse som et noe selvsagt og svært viktig moment (ibid). Jeg har utelatt og/eller omskrevet detaljer og informasjon som kan ha den følge at mine informanter blir gjenkjent. Dette gjelder deres navn og alder, men også navn og alder på familiemedlemmer, bosted, yrke, samt varighet på ekteskap og samliv. Jeg har også omskrevet eventuelle dialekter til bokmål. Jeg valgte å gi mine informanter navn fremfor informantkoder for å gjøre det enklere å følge dem i fremstillingene og analysen. Navnene er valgt med bakgrunn i Statistisk sentralbyrås (SSB) offisielle navnestatistikk (www.ssb.no). Jeg har tatt i betraktning hensyn knyttet til tid, geografi og klasse, da navn speiler slike faktorer (Jon 2007: 50). Videre har de som intervjues krav på at all informasjon om dem blir behandlet konfidensielt (NESH 2006). Dette ble fremhevet som et viktig poeng i informasjonsskrivet (vedlegg 1). For å øke informantsikkerheten ytterligere ble båndopptakeren og lydfilene oppbevart i et låst skap. Lydopptakene ble slettet fortløpende under transkripsjonsprosessen og intervjuutskriftene ble oppbevart på en sikret datamaskin, separat fra informasjon som kunne knytte mennene til utskriftene.

2.4 Relasjon mellom forsker og informant

I kvalitativ metode *skapes data i relasjonen* mellom informant og forsker (Fontes 1998: 54), og intervjusituasjonen representerer en *sosial interaksjon* mellom partene (Thagaard 2009: 103). Mine informanters fortellinger ble utviklet under klare premisser; jeg var forsker og ønsket at de skulle fortelle meg om sine erfaringer med vold. På hvilke måter kan dette ha påvirket materialet mitt? Premissene som var satt for intervjusamtalene vil presenteres og diskuteres i de følgende avsnittene, noe jeg har vurdert som viktig for reliabiliteten i mitt prosjekt.

2.4.1 Meg og mennene

Noe som antas å ha hatt påvirkning på intervjusituasjonen er min fremtoning som ung, kvinnelig akademiker i mitt møte med mine mannlige informanter. Det understrekes at kjønnsrelasjoner i forskningssammenheng vil påvirke data (se eksempelvis Widerberg 2005, Skrinjar 2003). Dette er et poeng som i voldsforskning er problematisert av blant andre Ryen (2004) og Skjørten (1994). Feministisk teori har bidratt til å problematisere betydningen av forskerens kjønn for datainnsamlingen, hvor et begrep som brukes er *kjønnsdikotomisering* (Thagaard 2009: 200). Et poeng er at intervjusituasjoner bestående av en kvinnelig forsker og mannlige informant preges av kjønnsdikotomisering, hvor den mannlige informanten: *”fremhever kjønnsforskjeller mellom seg selv og forskeren og forsøker å ta kontroll over intervjusituasjonen ved å hevde sin maskulinitet”* (ibid: 200). Dette kan særlig være gjeldende når informantene har utført handlinger som er kritikkverdige. Informanter har i slike situasjoner grunn til å tro at den kvinnelige intervjueren tar avstand fra og fordømmer tingene de har gjort, og kan benytte intervjuet til å styrke sin maskulinitet (ibid: 201). Jeg fikk ved noen anledninger inntrykk av at flere av mine informanter ønsket å fremheve ting de mestret i forbindelse med situasjoner som ble fremstilt som farlige. Dette gjaldt ulykker, militærtjeneste og voldsomme slagsmål hvor våpen var involvert, og var i stor grad knyttet til vold i en offentlig kontekst. Slike situasjoner kan det av mennene antas at jeg ikke har opplevd som ung kvinne, og kan ha blitt brukt for å vise en aktiv og fryktløs maskulinitet. Hvorvidt dette henger sammen med en kjønnsrelasjon og såkalt kjønnsdikotomisering kan jeg ikke konkret svare ja eller nei på. Det er dog viktig å understreke at en slik kjønnsmessig påvirkning kan ha spilt inn på mine data og bidratt til å forme fortellingene mennene har gitt meg.

Forestillinger om hva som ”er” typisk ”kvinnelig” og ”mannlig” kan ha betydningsfull innvirkning på data (Skrinjar 2003). Dette er en forutsetning, eller til og med styrke, heller enn en feilkilde ved kvalitative forskningsintervjuer (Kvale 1997: 39). Mine uttrykk for og isenesettelse av femininitet i intervjusituasjonen vil kunne påvirke hvordan mine mannlige informanter (bevisst eller ubevisst) uttrykker sin maskulinitet (Skrinjar 2003: 112-113). Informanters ulike tilnærming til intervjuere som innehar ”mannlige” og ”kvinnelige” egenskaper er beskrevet i Jewkes’ tidligere refererte studie av kjønnsbasert vold i Sør-Afrika:

”a male interviewer who was described as ‘soft’ by his colleagues got a much lower prevalence of abuse reported. He also found a higher proportion of men reporting that they were gay and had had no female partners,

which may have indicated that other men who were gay were less willing to reveal this to his 'harder' colleagues" (Jewkes et al. 2000: 98).

Å være "myk" kan assosieres med en typisk kvinnelig egenskap. Det er sentralt å understreke at kulturelle og sosiale forutsetninger for hva som oppfattes som kvinnelig og mannlig, og hvor avgjørende disse vil være, vil variere blant sørafrikanske og norske menn. Dette illustrerer uansett et godt poeng om forutinntatte oppfatninger om feminine og maskuline kvaliteter, og hvordan dette kan påvirke fortellingene som gis i en intervju situasjon. Oppfatninger om meg som bærer av "myke" egenskaper i lys av mitt kjønn kan ha hatt den konsekvens at mennene underdrev momenter knyttet til sin vold. Dette står i kontrast til poenget om kjønnsdikotomisering, hvor det maskuline blir fremhevet og overdrevet i en kjønnnet forskerrelasjon mellom mannlige informanter og kvinnelige forskere. Relasjonen vil muligens preges av begge disse faktorene, i varierende grad. Jeg fant i mitt materiale at de offentlige voldsfortellingene inneholdt de råeste detaljene, de mest inngående beskrivelsene og de lengste utgreingene. I analysen har jeg knyttet dette til en offentlig voldsdiskurs, og problematiserer i denne forbindelse voldens legitimitet og forhold til maskulinitet hos mine informanter. Dette beskrives som en "mannlig arena" uten vesentlig kvinnelig deltakelse. En antakelse i forbindelse med mitt materiale, er at de private voldsfortellingene, hvor kvinner og barn fremstilles, ble ansett som en arena hvor jeg som kvinne hadde flere referanserammer og at mennenes fortellinger her vil være preget av en ekstra "varsomhet" i uttrykket av disse. Som en antakelse kan min rolle som kvinne ha bidratt til at kjønnsdikotomiseringen er ekstra fremtredende i den offentlige voldsdiskursen, mens de private diskursene i større grad er preget av en varsomhet grunnet min tilhørighet i den "feminine, moderlige og myke" kjønnsgruppen.

2.4.2 Voldens moralske referanserammer

Det er avgjørende å reflektere rundt hvordan oppfatninger omkring moral og verdi kan ha formet fortellingene mine informanter har gitt meg, og hvorvidt mine informantere fortellinger er tilpasset den diskurs de oppfatter at jeg som forsker er preget av (Thagaard 2009: 116). En antakelse er som nevnt at mine informanter har internalisert en diskurs om at vold er problematisk. Fortellingene vil dermed være utviklet i en relasjon hvor en "underliggende" kulturell forutsetning var knyttet til vold som noe som må bekjempes og problematiseres. Mine informantere fortellinger vil være preget av hvordan de ønsker å fremstille seg selv (ibid: 105), hvor de ønsker å fremstille en "viten" om at vold er galt. I

intervjusituasjonene fikk jeg inntrykk av at mine informanter var opptatte av å belyse de sidene av livet som fungerte, særlig i relasjon til sine partnere og i forbindelse med utbyttet de hadde hatt av sinnemestringskurset. Flere uttrykte at de mente at partnerskapet alt i alt fungerte veldig bra, og at de var svært glade i sine partnere. Dette kan være et resultat av en oppfatning av "voldsmenn" som lite fungerende og dårlige mennesker (Pertanen & Holma 2001). En frykt for at jeg som forsker fordømmer dem og tenker at de er dårlige menn kan ha vært en bidragsgivende faktor til at mestring og kompetanse understrekes av mennene. Fremheving av ting ved livet som fungerer er av Pedersen og Sandberg (2009) beskrevet i lys av en *gangsterdiskurs*, en diskurs hvor problematiske aspekter ved vold og andre "uglesette" livs- og handlingsmønstre underspilles. Pedersen og Sandberg beskriver i et motsetningsforhold til gangsterdiskursen en *offerdiskurs*, hvor fremstillinger av problematiske aspekter ved livssituasjonen fremheves, for å overbevise forskeren om en vanskelig livssituasjon noe utenfor informantens kontroll. Dette illustrerer variasjoner i selvrepresentasjonen informanter kan uttrykke overfor forskere. I mitt materiale fant jeg fortellinger om livsmestring, vellykkethet og kompetanse hos mine informanter på den ene siden. Disse stod i kontrast til fortellinger om mislykkede møter med velferdsstaten i forbindelse med terapi og følelser av maktesløshet i forbindelse med partner og barn på den andre. I de første fortellingene fremsto mennene som "helter", "menn med kontroll" og "aktive menn", mens de sistnevnte var preget av beskrivelser av apati og maktesløshet. Slik veksling mellom ulike måter å omtale sin rolle i forbindelse med volden på kan vise at fortellingene om volden kan preges av dualisme.

2.5 Analytisk tilnærming

Siden jeg transkriberte intervjuene fortløpende var jeg klar til å gripe ann det analytiske arbeidet kort tid etter det siste intervjuet. Dette fungerte godt, da jeg hadde samtalen friskt i minnet. Samlet bestod datamaterialet av mine informanters fortellinger, fremstillinger og refleksjoner omkring sine erfaringer med vold. Jeg startet arbeidet med å se etter overordnede mønstre og variasjoner i intervjuutskriftene. Jeg benyttet meg hovedsaklig av transkripsjonene i arbeidet med analysene, men brukte også mine egne oppsummerende stikkord som tematiske "samlingspunkter" i denne prosessen. Det som slo meg først, var at mennenes partnerskap og farskap var en viktig fellesnevner i fortellingene. Dette fikk jeg inntrykk av allerede tidlig i intervjufasen. Jeg fikk en idé om at mennenes nære relasjoner var en gunstig tilnærming til fortellingene deres om vold. I dette arbeidet fremstod *vold mot barn* og *vold*

mot partner som to relasjonelle og kontekstuelle ”rammer” for voldsfortellingene. En tredje ramme fant jeg i fortellingene om *offentlig vold*. De offentlige voldsfortellingene virket relativt ”hverdagslige” og ”uproblematisk” i transkripsjonene, og selv om disse fortellingene utgjorde en klar hoveddel av mitt materiale fikk jeg ikke helt øynene opp for dem før jeg så dem i forhold til historiene om den private volden.

En diskusjon av inndelingen jeg har gjort gjelder fortolkningens gyldighet, eller *validitet*. Validitet er knyttet til tolkningsprosessen av datamaterialet (Silverman 2005: 210-211), og det er i mitt prosjekt viktig å vurdere hvorvidt mine funn og analyser gjenspeiler objektet for forskningen. Har jeg belegg for å dele fortellingene inn i tre ulike måter å snakke om vold på, i henholdsvis tre ulike kontekster? Jeg mener at inndelingen er holdbar, da den er tatt med bakgrunn i empiriske mønstre i mitt materiale, samt et teoretisk skille mellom variasjoner i voldens forhold til maskulinitet når det gjelder henholdsvis tabubelagt, illegitim og legitim vold (Isdal 2000, Kolnar 2006). Jeg fant at fortellingene i en offentlig kontekst var preget av fremstillinger av sterk, kompetent og modig maskulinitet. Dette stod i kontrast til en privat partnerkontekst, hvor maskuliniteten var mer ”truet” og i større grad gjenstand for forhandling. Den maktesløse og umannlige maskuliniteten ble portrettert i fortellingene om vold mot barn. Med bakgrunn i dette vil jeg si at min analyse er tro mot helheten av fortellingene mine informanter har gitt meg, at jeg har dekning for å gjøre en slik inndeling og at mine fortolkninger representerer materialet på en god måte som svarer til oppgavens problemstilling.

For å styrke validiteten i mitt prosjekt vurderte jeg det som viktig å sammenlikne mine konklusjoner med tidligere forskning på menn og vold, og da særlig studier med en empirinær og diskursiv tilnærming. Studier jeg anså som særlig relevante er presentert i teorikapitlet, og disse har dannet et viktig bakteppe og sammenlikningsgrunnlag for meg i det analytiske arbeidet. I fortolkningsprosessen har det vært sentralt å etterstrebe en kritisk og problematiserende holdning til mine forutinntatte oppfatninger og min posisjon innefor diskursene som studeres. Også dette er viktig for å styrke validiteten i et forskningsprosjekt (Thagaard 2009: 116). I arbeidet med analyse av diskurser stilles visse krav til meg som forsker, i og med at jeg også vil være preget av dominerende diskurser i samfunnet som vektlegges av media, politikere og andre deler av offentligheten (Natland 2007: 4). Jeg er en del av, og vil være engasjert i, en slik offentlighet. Som Skjervheim understreker: ”*vi kan ikke velja å vera engasjert; i og med at vi er i verden, er vi alt engasjert, i eit eller anna*”

(Skjervheim 1963: 211). Jeg og mine informanter deler visse kulturelle forutsetninger når det kommer til forståelse og meningsdannelse av vold. Det var viktig for meg å problematisere kategorier som oppfattes som selvfølgelige og naturlige. Slike kategorier fremsto i mitt materiale i voldens tilknytning til maskulinitet og mannlighet, farskap og partnerskap. Jeg etterstrebet å være særlig oppmerksom på egne oppfatninger som kunne føre til at jeg overså nyanser. Jeg forutsetter at mine informanternes fortellinger er preget av en oppfatning om at vold i utgangspunktet er ”galt”, og at det kan hevdes å være nærliggende for mine informanter å lyve eller ”pynte på” sannheten (Silverman 2005, Jewkes et al. 2000). Et mål med analyse av diskurser er ikke å si noe om hva som er ”sant”, hensikten er heller å fokusere på hva slags forståelser og rasjonaliseringer som finnes og gis uttrykk for. For meg har det dermed heller vært avgjørende å peke på inkonsistens i de tilfellene det fremstår, og gjøre dette til et analytisk poeng.

Analyseprosessen, og særlig tolkning av mønstre i datamaterialet, vil påvirkes av forskerens faglige forankring. Forskerens perspektiv vil kunne variere fra informantenes forståelse av sin situasjon (Thagaard 2009: 212). Ved empirinære analyser som inneholder analyser av diskurser er det viktig å ta høyde for at det kan oppleves som sårende og ”fjernt” for informantene å få sine påstander kategorisert i generelle diskursive termer (Widerberg 2002: 52). At jeg tolker mennenes utsagn i lys av teoretisk inndelte kontekster, og ser fortellingene om vold i kjønnede diskurser, er her et aktuelt poeng. Refleksjoner rundt det å ”gjøre sitt kjønn” generelt og ”gjøre mannlighet” mer konkret kan oppfattes som relativt høytsvevende og abstrakte termer, selv for menn med faglig forankring i kjønnsforskning. I en studie av mannlige og kvinnelige sjefer fant Whitehead (2001) kjønnede ulikheter når det gjaldt refleksjoner rundt sitt kjønn. Han understreker at et flertall av de mannlige informantene virket som om de ikke var vant til å reflektere over sin mannlighet, hvor *”their manhood, maleness, masculinity, was given as a universal ‘fact’”* (Whitehead 2001: 361). Når jeg diskuterer mine informanternes fortellinger i lys av mannlige diskurser tar jeg høyde for at dette vil kunne virke noe fremmed og fjernt for mennene selv. Etisk er det derfor viktig å markere et tydelig skille mellom min fortolkning og informantens forståelse av sin situasjon (Thagaard 2009: 212). Dette har jeg etterstrebet ved å bruke tydelig markering av hva som er et faktisk sitat og hva som er mine fortolkninger i analysene.

3. Teoretiske perspektiver

I dette kapitlet presenterer jeg tidligere forskning og teoretiske perspektiver som er sentrale å trekke på i min analytiske diskusjon. Jeg har valgt å legge hovedtyngde på nordiske bidrag i denne sammenheng, da min analyse bygger på en forståelse av kjønn og vold som kulturelt og sosialt relative kategorier. Studier av menn i Norden vil inneholde de tydeligste referanserammene til mine informanter, som alle er født og oppvokst i Norge. Jeg har valgt å presentere teorier om maskulinitet og marginalisering fra amerikanske Connell (2005), Mosse (1998) og Sykes og Matza (1957), men ønsker å aktualisere nordiske bidrag i lys av og relasjon til disse.

Hovedmålet i dette kapitlet er å introdusere og diskutere en *spenningsdimensjon* og en *endringsdimensjon* i menns maskulinitetsutforminger. Spanningsdimensjonen knytter jeg til begreper som makt, marginalitet og umannlighet, og her er menns ulike maskulinitetsutforminger og – uttrykk i relasjon til et maskulinitetsideal sentralt. Endringsdimensjonen vil presiseres i forbindelse med strukturelle endringer i samfunnet, særlig i forbindelse med menns rolle i familien, og vil illustrere det foranderlige og kontekstavhengige ved maskulinitetsidealer. Et poeng med å introdusere disse dimensjonene er å vise hvordan de påvirker menns spillerom for maskulinitetsutforminger.

3.1 Når menn snakker om vold

For min oppgave er det sentralt å diskutere hvordan mine informanter omtaler erfaringer med vold. Som presentert innledningsvis hviler ofte voldsdefinisjoner på en oppfatning av vold som et dynamisk og relasjonelt begrep. Dette ønsker jeg å trekke på i den følgende presentasjonen av studier av menns omtale av vold.

3.1.1 Nøytralisering og bagatellisering i et spenningsforhold

At de som utøver handlinger som går på akkord med konvensjonelle verdier i samfunnet er klar over at disse verdiene eksisterer, er et hovedpoeng i det klassiske teoretiske rammeverket til Sykes og Matza (1957). Sykes og Matza poengterer hvordan mennesker som bryter disse verdiene takler dette ved å forklare bruddene ut ifra hva de beskriver som *”justifications”*: *”These justifications are commonly described as rationalizations. They are viewed as following deviant behavior and as protecting the individual from self-blame and the blame of*

others after the act” (Sykes & Matza 2006: 234). De har delt slike rasjonaliseringer inn i fem: *denial of responsibility*, *denial of injury*, *denial of the victim*, *condemnation of the condemners* og *appeal to higher loyalties* (ibid: 234-237). ”Denial of responsibility” dreier seg om en ansvarsfraskrivelse, hvor det pekes på faktorer som forklares som utenfor ens egen kontroll og hvor en uttrykker at en selv er et uheldig offer for omstendighetene. ”Denial of injury” omhandler en fornektelse av at noen har lidd klar skade av handlingene. Konsekvensene av handlingen står her i fokus. ”Denial of the victim” er sentralt i de tilfeller en kanskje aksepterer ansvar for sine handlinger og at noen lider under dem, men hvor en allikevel forklarer handlingene i lys av omstendighetene, og oppfatter omstendighetene som rettferdiggjørende for handlingen. Sykes og Matza skriver om dette: *”The injury, it may be claimed, is not really an injury; rather, it is a form of rightful retaliation or punishment”* (ibid: 235). ”Condemnation of the condemners” dreier seg om en manglende vilje til å vedkjenne seg kontrollapparatet og andre autoriteters makt. ”The appeal to higher loyalties” omhandler en nøytralisering av handlinger ved å avvise samfunnets generelle normer til fordel for verdi- og forventningssystemet i en mindre gruppe. Småkriminelle gjenger er et klassisk eksempel på en slik gruppe. Slike nøytraliseringsteknikker kan sees som et ledd i en offerdiskurs (Pedersen & Sandberg 2009: 145).

Nøytraliseringsteknikker kan belyse hvordan en som har utøvd en generell handling som trosser konvensjonelle verdier i samfunnet legitimerer dette. Hvordan kan dette komme til uttrykk i mer spesifikk forstand, når det gjelder menn som har utøvd vold? Flere forskningsbidrag av menn som utøver vold har i denne sammenheng poengtert at bagatellisering preger slike fremstillinger, og dette har vært særlig sentralt i studier av menn som har utøvd vold mot sine kvinnelige partnere (se eksempelvis Pertanen & Holma 2001, Hearn 2001). Johnson viser i sin studie av partnervold til tre viktige momenter ved mennenes fremstilling av egen voldsbruk, som han tolker som mennenes utøvelse av makt og kontroll over situasjonen: *”minimizing”*, *”denying”* og *”blaming”* (Johnson 1995: 288). Disse tre poengene knytter Johnson til henholdsvis skifte av ansvar, å ikke ta kvinnens oppfattelse av volden på alvor, og å gi kvinnen skyld for volden. I Skjørtes studie benyttet hennes informanter seg av bestemte måter å beskrive volden på, som hun har kalt *bagatellisering av volden* og *bagatellisering av skadene ved volden* (Skjørten 1994: 101). Hun fant særlig tre måter å bagatellisere volden på, for det første ved å fremstille volden som mindre omfattende og rapportere lavere antall voldshandlinger. En annen måte var knyttet til å utelate aspekter ved gjengivelsen av bestemte voldshandlinger. Sistnevnte måte knytter hun til å omskrive

volden til noe annet enn vold, noe som omhandler den definisjonsmessige tilnærmingen mennene hadde til sin voldsbruk. Hun knytter bagatellisering til en beskrivelse av handlinger som ikke er i overensstemmelse med ens egne moralske oppfatning, og poengterer at:

”ingen av mennene i min undersøkelse fremførte en fullstendig rettferdiggjøring av kvinnemisshandling, selv om mange refererte til situasjonsbetingete rettferdighetsbetraktninger. Den fullstendig rettferdiggjorte volden ville ikke trengt noen former for omskrivning eller bagatellisering. Bagatelliseringen vitner derfor om en spenning mellom hva mennene faktisk har gjort, og hvorledes de mener det er moralsk riktig å handle”

(Skjørten 1994: 154).

Bagatellisering og nøytralisering knyttes til en idé om at mennesker som utøver en handling som står i kontrast til det konvensjonelle er klar over at slike handlinger bryter med moralen, og at de dermed forholder seg til og forklarer slike handlinger på bestemte måter. I mitt tilfelle vil dette gjelde voldshandlinger. Når mine informanter forteller om vold, vil måter å uttrykke den på som knyttes til bagatellisering og nøytralisering kunne ha den funksjon at den ”unnskylder” og ”forklarer” handlinger. Et sentralt poeng her er at bagatellisering og nøytralisering i større grad vil være aktuelt i de tilfeller det oppleves at handlinger er på kollisjonskurs med det moralsk forsvarlige (Skjørten 1994). Med bakgrunn i min problemstilling er det interessant å fremheve hvorvidt spenningsforholdet kommer til uttrykk ikke bare i forbindelse med partnervold, men også i fortellinger om offentlig vold og vold mot barn. Spørsmål å stille i denne forbindelse er hvordan spenningene fremstår i de ulike kontekstene volden beskrives i. Tvetydigheter, bortforklaringer, unnskyldninger og liknende, som av Jørgensen og Phillips (1999) beskrives som *krisepunkter* i en diskurs, kan i slike tilfeller vitne om et spenningsforhold i forbindelse med handlingene som fremstilles.

3.1.2 Bilder av “den mishandlende mann”

Media portretterer i mange tilfeller mannlige voldsforbrytere som ufølsomme, macho monstre og bruker ofte begreper som ”overgriper” og ”mishandler” for å beskrive dem. Flere forskere har studert hvordan menn som har utøvd vold posisjonerer seg i forhold til slike stereotypiske oppfatninger av mishandlere (se eksempelvis Lycke & Molin 2002, Pertanen & Holma 2001). I Skjørtens studie siteres en informant som gjorde dette da han snakket om vold mot sin kone: ”*jeg er jo ved å bli en sånn mishandler – det er ikke all right*” (Skjørten 1994: 77).

Menns selvposisjonering i forhold til et bilde av den slemme, stygge misshandleren vil det være mulig å fremheve med en analyse av diskurser. Pertanen og Holma har et slikt

perspektiv i sin studie av menn som har utøvd vold mot sin kvinnelige partner, og skriver: *"If we are to understand the social construction of violent masculinity, we need to examine the ways men become constituted as violent in their self-constructions"* (Pertanen & Holma 2002: 374). Fokus her er mennenes forhandlinger rundt det å være "voldelige menn", og hvordan mennene definerer seg selv i relasjon og kontrast til diskursive oppfatninger om det å være "voldsmann". Å portrettere et bilde av seg selv som en "mishandler" er noe som kan være problematisk for mange menn (ibid: 328). I forhold til min empiri er det interessant å studere hvorvidt mine informanter aktivt uttrykker en avstand til et slikt bilde, og om dette varierer når mennene fremstiller ulike kontekster. Finnes det noen situasjoner hvor det stigmatiserte og negative bildet av "den mishandlende mann" kommer tydeligere frem i mitt materiale?

3.2 Maskulinitetsidealer i spenning og endring

I denne delen vil jeg bringe mer teoretisk rettede forskningsbidrag om maskulinitet og vold på bane. Jeg vil som nevnt introdusere de teoretiske rammeverkene til Connell og Mosse, og fremstille teorier om umannlighet, mannsidealer i familien og voldens kontekstavhengighet i relasjon til disse.

3.2.1 Hegemonisk maskulinitet

Connell har skrevet kjente, siterte og omdiskuterte bidrag knyttet til maskulinitets- og mannforskning (se eksempelvis Connell 1985, Connell 1995, Connell & Messerschmidt 2005). Han hevder at det i et gitt samfunn ikke vil eksistere kun en form for maskulinitet, men at ulike maskuliniteter vil stå i relasjon og motsetningsforhold til hverandre (Connell 1995). Connell hevder at kjønnsarbeidsdelingen har vært og er en viktig og avgjørende strukturell drivkraft for menns maskulinitetsutforming og – uttrykk, og et viktig poeng for ham er at det å definere og forstå måter ulike maskuliniteter formes og påvirkes av strukturelle føringer i samfunnet. Tilnærmingen muliggjør å studere ulikheter i maskuliniteter. Dette er avgjørende for å diskutere henholdsvis overordnede og underordnede former for maskulinitet, noe som er fokus i Connells teoretiske fremstillinger. Han beskriver hvordan en kulturelt formet *hegemonisk maskulinitet* setter standarder for hva som sees som den ideelle maskuliniteten i bestemte kontekster:

”At any given time, one form of masculinity rather than others is culturally exalted. Hegemonic masculinity can be defined as the configuration of gender practice which embodies the currently accepted answer to the problem of the legitimacy of patriarchy, which guarantees (or is taken to guarantee) the dominant position of men and the subordination of women” (Connell 1995: 77).

Connell hevder at maskulinitet ikke er en individuell egenskap, men *praksiser lokalisert i maktrelasjoner*. Han poengterer at menns maskulinitetspraksiser uttrykkes i en evig maktkamp som angår plasseringer og posisjoneringer i relasjon til det hegemoniske idealet. Plasseringene i lys av maktkampen vil ifølge Connell resultere i en rangordning, en over- og underordning mellom ulike grupper av menn. Faktorer knyttet til seksuell legning, klasse, rase og nasjonalitet spiller her inn på hvor en mann vil befinne seg i denne rangordningen. Maktrelasjonene som beskrives kan belyse spenningsdimensjonen som knyttes til et slikt ideal. Men endringsdimensjonen kan også belyses med Connells teoretiske rammeverk, da han poengterer at hegemoniet som setter føringer for og påvirker det overordnede maskulinitetsidealet er foranderlig: *“When conditions for the defence of patriarchy change, the bases for the dominance of a particular masculinity are eroded (...) Hegemony, then, is a historically mobile relation”* (Connell 1995: 77). Endringer i maskulinitetsidealet fører til et skifte i hvilke maskulinitetsuttrykk som er hegemoniske og legitime, og hvilke som er marginaliserte og illegitime. Dette vil ha en direkte påvirkning på hvilken rolle volden spiller i en maskulinitetskonstruksjon, og hvilke oppfatninger som danner bakgrunn for menns forståelse av vold. Jeg vil komme tilbake til dette litt senere i kapitlet.

Hegemonisk maskulinitet forstås som en idealtypisk kjønnspraksis i en bestemt kultur, og må ikke forstås som en dominerende praksis hos det statistiske flertallet av en mannlig befolkning (Connell & Messerschmidt 2005) Den fungerer som en *normativ standard* for maskulinitetspraksiser (ibid). Til tross for at et fåtall av menn lykkes i å uttrykke sin maskulinitet i tråd med dette idealet, er et sentralt poeng hos Connell at idealet vil påvirke menns forhold til egen mannlighet. Idealer knyttet til hegemoniske maskulinitet kan også anvendes i en familiær kontekst, da Connell selv understreker at: *“socially legitimated models of masculinity are in play in families. (...) Hegemonic patterns of masculinity are both engaged with and contested as children grow up”* (Connell & Messerschmidt 2005: 839). I tråd med den hegemoniske maskuliniteten som et dynamisk og foranderlig ideal, vil oppfatninger om mannlighet ha varierende uttrykk i ulike generasjoner av menn. Innledningsvis i oppgaven illustrerte jeg en endrings- og spenningsdimensjon i menns utforming av farskap, og hvordan forventninger og muligheter for farskapspraksiser har

gjennomgått omveltninger i løpet av et par generasjoner. Dette knyttet jeg til problematisering av vold i motsetning til tidligere oppfatninger av vold mot partner som ”husbråk” og vold mot barn som ”disiplinering”. Jeg viste at slike fenomener i dag problematiseres, kriminaliseres og ønskes bort. En antakelse kan knyttes til at slik vold ikke vil være en legitim del av en maskulinitetsutforming, eller en illustrasjon for et hegemonisk maskulinitetsideal i familien. Ved å fremheve mine informanternes fremstillinger av nettopp vold mot partner og vold mot barn, og diskutere hvilke ideer og forestillinger om ”mannlighet” som kan skimtes i disse, ønsker jeg å problematisere fremstillingenes forhold til et legitimt og ønskelig mannlighetsideal.

3.2.2 En maskulin stereotype

Mosse (1998) har et sentralt fokus på utviklingen av hva han beskriver som en *maskulin stereotype*, og hvordan denne har blitt utfordret og formet i en samfunnsmessig kontekst de senere århundrene. Både Connell og Mosse legger vekt på at de hegemoniske eller stereotypiske former for mannlighet etablerer seg gjennom å utdifferensiere andre typer mannlighet. Mosse argumenterer for at hva han kaller *den moderne maskuline stereotypen* oppstod en gang mellom den siste perioden av 1700-tallet og begynnelsen av 1800-tallet. Den kristne og aristokratiske arven gis betydning i denne sammenheng, og det pekes på bakgrunnen for egenskaper som oppfattes som ”mannlige”, knyttet til selvkontroll, styrke, mot, måtelighet samt arbeidsvilje- og evne. Han trekker inn betydningen de to verdenskrigene har hatt for å forme mannlig karakterstyrke og moral, i form av mot, lojalitet, evne til å forsvare sin nasjon og villighet til å ofre seg for en høyere sak. Han har i forbindelse med et bilde av den maskuline stereotype også fokus på den veltrente, rake og muskuløse mannskroppen som ideal, og hvordan fremstillinger av denne kroppen nettopp bidro til fremveksten av stereotypen (ibid: 77). Den mannlige, veltrente kroppen som en illustrasjon på et fysisk ideal blant menn i nyere tid er nevnt av Johansson (1998A). Johansson knytter et fysisk muskuløst og veltrent uttrykk til hva han beskriver som en hegemonisk maskulinitet og presenterer dette i lys av en ”prestasjonsorientert kroppskultur” (ibid: 245). Johansson mener i denne sammenheng at det har skjedd et skifte siden slutten av 1800-tallet, hvor nasjonalistiske og andre kollektive krefter i samfunnet hyllet ”den kollektive kroppen”, til å senere knytte en ideell maskulin fysisk fremtoning til individuelle livsstilsvalg og identitet (ibid: 266). Tilbake til Mosse poengteres at det moderne idealet er mindre voldsomt, samtidig som det er tilpasset dagens moralske krav. Med bakgrunn i nettopp Mosses ide om den maskuline stereotype

argumenterer Ekenstam (1998) for at idealer fra aristokratiet fortsatt var sentrale for moderne mannlighet i årtusenskiftet, og han viser i denne sammenheng til aspekter ved nettopp selvkontroll, stabilitet og fryktløshet for fare (Ekenstam 1998: 100).

Mosse, som Connell, belyser en endringsdimensjon i maskulinitetsidealer. En antakelse vil som nevnt være at slike idealer vil påvirke oppfatninger av hvilken rolle volden skal spille i et legitimt og hegemonisk maskulinitetsuttrykk. Hos Mosse problematiseres dette da det presiseres at idealer knyttet til den tidlige maskuline stereotypen i stor grad ble formet av de to verdenskrigene. I denne forbindelse var det akseptert, om ikke forventet, at menn skulle evne å forsvare sin familie og nasjon, og vold var en legitim og nødvendig side ved dette. Dette kom også til uttrykk gjennom bildet av den ideelle, veltrente og muskuløse mannekroppen. Jeg vil senere i dette kapitlet komme tilbake til denne problemstillingen, da jeg mer konkret skal diskutere legitime og illegitime aspekter ved voldens i relasjon til maskulinitetsutforming i et nyere forskningsbidrag (Kolnar 2006).

3.2.3 Om å være "mann nok"

Som et aspekt ved et maskulint spenningsforhold, introduserer Connell begrepet *protestmaskulinitet* (Connell 1995: 107). Dette maskulinitetsuttrykket forstås som en utforming av kjønnspraksiser blant de som befinner seg i en underordnet posisjon til den hegemoniske maskuliniteten; protestmaskuliniteten er en marginalisert maskulinitet (ibid: 107). Protestmaskuliniteten er formet av: *"(...) a pattern of motives arising from the childhood experience of powerlessness, and resulting in an exaggerated claim to potency that European culture attaches to masculinity"* (ibid: 111). Viktige kjennetegn er at den inneholder elementer av vold og tvangsmessig heteroseksualitet (Connell 2005: 109), og den kan oppfattes som en slags "overdreven" maskulinitet. Elementer fra den hegemoniske maskuliniteten blir kopiert og omformet under de forutsetningene mennene i ulike grupper har, forutsetninger som vil preges av at de befinner seg i marginaliserte posisjoner i samfunnet (Connell 1995: 111). At voldsuttrykkene er illegitime, og marginaliserer utøverne ytterligere, illustrerer et interessant moment ved protestmaskuliniteten, hvor uttrykkene står i et motsetningsforhold til de legitime mestringsaspektene ved "heltevold" i en hegemonisk og stereotypisk maskulinitet. Nordiske forskningsbidrag som aktualiserer vold i lys av marginaliserte og "overdrevne" maskulinitetsuttrykk er blant annet Pedersen og Sandberg (2009), Prieur (2001) og Johnsen (2000). Jon problematiserer i nyere tid Connells begrep om

protestmaskulinitet, og mener at begrepet legger for stor vekt på at gutter som begår kriminalitet handler i protest eller opposisjon *mot* noe (Jon 2007: 29). Hun fremhever hva hun beskriver som *"det kulturelle fellesgods unge gutter ser ut til å trekke på"*, hvor poenget er at kriminalitet begås i flere tilfeller som et ledd i utformingen av maskulinitet (ibid: 30). I denne forbindelse introduserer hun sitt eget begrep; *cowboymaskulinitet*, og hun ønsker at begrepet skal romme en dimensjon av hva gutters maskulinitetsprosjekter kan trekke veksel på, hvor *"det like gjerne som protest og opposisjon handler om å "ta det helt ut""* (ibid: 31). Hun bruker cowboyen som representant for en kulturell helteskikkelse, som er selvstendig, ufølsom, selvdisiplinert og ikke minst selvkontrollert. Slike egenskaper har jeg tidligere aktualisert i forbindelse med et hegemonisk ideal. Poenget til Jon er at begrepet cowboymaskulinitet rommer, i større grad enn begrepet protestmaskulinitet, hvordan gutter trekker veksel på idealer snarere enn at uttrykkene skal forstås som en ren protest eller opposisjon.

I Connells maskulinitetsteori ligger en klar idé om over- og underordning blant menn, hvor den dominerende hegemoniske maskulinitet er overordnet andre mannligheter. I praksis kan det hevdes at flertallet av menn vil befinne seg i en underordnet posisjon til dette idealet, og at idealet er forbeholdt en relativt liten og privilegert gruppe menn (Ekenstam 2006).

Utformingen av maskulinitet i relasjon til et slikt ideal for menn har de senere årene blitt problematisert av flere nordiske mannsforskere, hvor følelser av og oppfatninger av *mannlighet* i kontrast til *umannlighet* er sentralt (se eksempelvis Liliequist 2006, Lorentzen 2006 og Ekenstam 1998A). Fremstilling av kompetanse og mestring i forbindelse med vold gis av flere en funksjon i et maskulinitetsprosjekt, som "redder" mannen fra en marginalisert maskulinitet og umannlighet (se eksempelvis Arnbjerg 1998, Kolnar 2006). I denne forbindelse er det en frykt for å *"falle ut av kjønnnet, for å bli marginalisert, og miste sin posisjon i den mannlige kjønnsordningen"* (Kolnar 2006: 217) som er sentralt. "En frykt for å falle ut av kjønnnet" beskrives også av Ekenstam i forbindelse med umannlighet:

"Omannlighetsbegreppet möjliggör en djupare förståelse av de emotionella och personliga kostnader som specifika mansideal kan ha för enskilda eller grupper av män. En man kan aldrig vara säker på sin manlighet, utan måste ständigt bevisa för omvärlden sitt könsmässiga värde för att bli bekräftad som människa och man. Rädslan att demaskuliniseras och därmed ble betraktad som ovärdig beteckningen "riktig man" är nogot man mycket tidlig får inympat i sig. (...) Rädslan att falla ned i omanlighet finns således med som en ständigt

ackompanjerande skugga och dold drivkraft för mäns strävan att upprätthålla sin mannlige identitet, åtminstone i de dominerande manligheter som moderniteten frembragt.” (Ekenstam 2006: 47).

Her beskrives en generell frykt for umannlighet, som forklares som en mannlig trang til og behov for å bekrefte sin maskulinitet. Mannlighet og umannlighet fremstår som er gjenstand for forhandling hos menn. Kolnars poeng om mestring av vold som drivkraft i lys av en frykt for å falle ut av kjønn gir tydelige assosiasjoner til Ekenstams poeng om umannlighet. Denne frykten kan med andre ord være et sentralt element i noen menns voldsutøvelse og forståelse av vold.

Som nevnt, poengterer Ekenstam (1998) at den mannlige stereotypen har gjennomgått viktige endringer i kjølvannet av idealene som beskrives av Mosse (1998). Ekenstam hevder i denne forbindelse at den vestlige mannen har utviklet en sterkere og mer sammensatt form for selvkontroll enn tidligere i historien, og knytter denne spesielt til menns følelsesliv og følelsesmessige uttrykk (Ekenstam 1998: 48). I tillegg til denne selvkontrollen, mener han at styrke og autonomi fortsatt er sentrale maskuline idealer. Selvkontroll som maskulint ideal nevnes også av Holter og Aarseth (1993), som hevder at maskuliniteten i det postmoderne samfunnet kjennetegnes blant annet av en spesiell blanding av økt frihet på den ene siden, og nye former for kontroll i form av selvpåført grensesetting og selvkontroll på den andre siden. Liliequist (1999) peker også på et spenningsforhold i de nyere idealer som preger forventningene man har til gutter og menn. Han hevder at gutter ikke lenger oppfordres til å bruke vold som konfliktløsningsstrategi, men samtidig at det å være feig og svak knyttes til det umannlige. Som mann skal en balansere mellom å ikke være *for* tøff, men samtidig heller ikke være ”umannlig”, feig og mangle selvkontroll.

Flere forskere har hatt fokus på de krav og idealer moderne menn utformer sin maskulinitet innenfor rammene av. Et aktuelt eksempel er Slottemo (2003), som har undersøkt konstitueringen av mannlige arbeidere innenfor deler av den statlige tungindustrien som ble etablert i Mo i Rana i etterkrigstiden. Hun har fokus på hvordan de arbeidende mennenes interesser og identitet ble etablert innenfor et språklig og diskursivt felt (ibid: 239). Hun fant refleksjoner rundt mennenes ”ansvarlighet” fruktbart i sin angripen av maskulinitet blant arbeiderne, og mener at det eksisterte sterke forventninger og normative føringer knyttet til hva en ”ansvarlig mann” var i lys av familie, hjemmeliv, kone og barn (ibid: 240 - 241). Hun bruker begrepet *ansvarlighetens menn* som en illustrasjon på uttrykk for de krav som stilles til

en voksen mann. Hun viser i denne sammenheng til Johanssons (1996) begrep *ynghingemaskulinitet*, for å illustrere hvordan to distinkt ulike maskulinitetsidealer står i et motsetningsforhold til hverandre. Om ynghingemaskuliniteten skriver Johansson selv:

”Här finner man en maskulinitet som bygger på kroppsliga attribut som fysisk styrka och spektakulär. Här finns slagsmålen, fyllan, slagfärdigheten, utmaningarna, seksualiteten och tabubrotten. Mycket av det som i dag stämplas som macho har likheter med ynghingarnas maskulinitet bland drängar och gesäller”
(Johansson 1996: 94)

Ynghingemaskuliniteten fremstår som en ung, spontan og ureglementert maskulinitet; eller en slags ”overdreven” maskulinitet. En slik maskulinitet kan sees parallelt med Jons (2007) cowboymaskulinitet. Et poeng hos Slottemo er at *”moden mannlighet fikk sin mening som en kontrast og opposisjon til seg selv som ungdom”* (Slottemo 2003: 241). Jeg ønsker å problematisere nettopp refleksjoner rundt ”mannlighet” og ”umannlighet” i mine informaners fortellinger, og særlig ha fokus på voldens rolle i mennenes maskulinitetsutforming. Teorier omkring dette spenningsforholdet mellom mannlighet og umannlighet, i tillegg til bilder av voksen ansvarlighet og en ungdommelig ”macho” maskulinitet vil danne analytiske referanserammer for mine diskusjoner.

3.3 Den mannlige voldsbalanse

I de kommende og avsluttende avsnittene vil jeg knytte poenger ved spenningsdimensjonen og endringsdimensjonen i maskulinitetsutforming mer konkret til voldsbegrepet.

Kolnar beskriver hvordan tilbøyelighet til bruk av vold ofte sees som å være naturlig iboende i den mannlige delen av befolkningen, og han bruker begrepet *den mannlige voldsbalanse* for å vise på hvilke måter det kreves at en mann skal kunne beherske visse voldstekniske ferdigheter uten å utøve illegitim og marginaliserende vold (Kolnar 2006: 214). Denne voldsbalansen understrekes som svært kontekstavhengig, og de sammenhenger, relasjoner og situasjoner som setter rammene for voldshandlinger er et sentralt poeng. Voldsbalansen beskrives som tvetydig:

”(...) det å være en fullverdig mann innebærer å beherske et repertoar voldstekniske ferdigheter, og de verdier og mentaliteter som trengs for å opprettholde og understøtte dette, samtidig som han er i stand til å håndtere de sett av egenskaper som trengs for å være effektiv i en sivil kontekst; i en økonomisk og familiær sfære. Denne dobbeltheten fanges inn i begrepet den mannlige voldsbalanse” (ibid: 214).

For å forklare betydningen definisjon og kontekst har for voldsbegrepet, og den ønskelige mestringen av voldsbalansen, trekker Kolnar et teoretisk skille mellom legitim og illegitim voldsbruk, med begrepsparet *sentripetal* og *peripetal* vold. Den sentripetale volden beskrives som legitim vold, som er offentlig godkjent og sanksjonert (Kolnar 2006: 222). Denne volden skildres ofte gjennom begreper som mot, styrke og handlekraft, hvor heltevold er det mest tydelige eksempelet. Dette gir assosiasjoner til Mosses' fremstilling av krigeren, som beskyttende, fryktløs og selvoppofrende, og som i følge Mosse: *"provides a climax to a concept of manliness"* (Mosse 1998: 107). Kolnars poeng er at den sentripetale volden bekrefter maskulinitet, ved at mannen viser sin handlingskapasitet og evne til å ta igjen. Han viser videre til at det å være modig, sterk, handlekraftig og ha evne til å forsvare seg, peker på en rekke av de verdier og egenskaper som definerer en hegemonisk maskulinitet. Dette er egenskaper som av andre også er knyttet til en hegemonisk eller stereotypisk maskulinitet (se eksempelvis Connell 2005, Mosse 1998, Hauge 2001, Arnbjerg 1988). På denne måten fremhever Kolnar hvorvidt evne til å utøve visse former for vold kan forstås som et aspekt ved en hegemonisk maskulinitet, gitt at voldsuttrykket er sentripetalt. Han hevder at vold som kjennetegnes av at den er sentripetal har et mannlighetskonstruerende aspekt, som gjør mannen til *"en legitim maskulin størrelse"* og understreker at slike voldshandlinger vil *"viske ut eksistensielle mangler hos mannen og tilfører jeget ny mannlighetskapi tal"* (ibid: 222). Kolnar hevder videre at den sentripetale voldens forløsende karakter viser seg tydeligst i ulike krisetilstander, og skriver om voldsformen at *"for menn i konflikt, for marginaliserte menn, for menn som opplever trusler mot mannlighetskapi talen, er den svært tiltrekkende. Den sentripetale volden fremstår som en kjønnsmessig redningsplanke når maskuliniteten begynner å sive ut av identitetskonstruksjonen"* (ibid: 227). Såkalte krisetilstander konkretiserer Kolnar ytterligere som eksempelvis krig, overvåkning av lov og orden, samt beskyttelse av familie, ætt, kvinner og barn (ibid: 227). Opprettholdelsen av fellesskapets integritet nevnes også som sentralt i sentripetal heltevold.

Den peripetale volden, på den annen side, fremstilles av Kolnar som voldsbruk som marginaliserer utøverne på ulike nivåer og som er straffbar. Dette er vold som er anvendt i feil kontekst, og som er knyttet opp mot begreper som feighet, ondskap og æresløshet (ibid: 222). Den peripetale volden forbindes med mangel på selvbeherskelse. Den peripetale volden står dermed i et direkte motsetningsforhold til det legitime og mannlighetsstyrkende aspektet ved den sentripetale volden. Kolnar hevder at den peripetale volden i en rekke tilfeller assosieres med umannlighet: *"Det å ikke ville eller ikke evne, å oppfylle de mannlighetskrav som*

voldsutøvelsen krever er da forbundet med umannlighet. Den umannlige blir da ekvivalent med den feige, den uten ansvar for kollektivet, den som ikke lever for noe større enn seg selv og som ikke tar imot voldskravene” (ibid: 218). Igjen ser vi koblingen mellom Ekenstams umannlighetsbegrep og Kolnars fremstillinger.

Jeg har tidligere fremstilt endringsdimensjonen i maskulinitetsidealer. Kolnar understreker at også oppfatninger om vold vil preges av en varierende form i ulike epoker og kulturer. Han skriver om voldsformene at: *”de gir overordnede retningslinjer for hvordan mannen skal formes og disiplineres, og er på den måten en sentral og integrert del av en kulturs voldspleie. De er også knyttet til mannlig identitet på forskjellig vis*” (Kolnar 2006: 211). Et poeng i denne sammenheng vil være at oppfatninger om en idealtypisk og legitim maskulinitet påvirker oppfatninger om vold og dens tilknytning til maskulinitetsuttrykk. Menn vil, etter Kolnar, forventes å mestre balansegangen av voldsutøvelse for å styrke sin mannlige identitet og posisjon, en balansegang som skapes og endres i lys av samfunns- og kulturmessige oppfatninger omkring vold. Kolnars begrepspar forstås som entydige og idealtypiske kategorier, og han understreker selv at det i voldshandlinger eksisterer både sentripetale og peripetale krefter (ibid: 223). Kolnar beskriver overganger mellom disse kreftene som såkalte ”skjæringspunkter” (ibid: 225). Han beskriver at kompleksiteten ved slike skjæringspunkter skaper maskulinitetsdilemmaer (ibid: 225). Om kompleksiteten i slike skjæringspunkter skriver han:

”På et ytre plan er det ofte lett å anslå om en mann blir fanget inn i en sentripetal eller peripetal voldsbevegelse. Volden blir sett enten som legitim eller illegitim, som god eller ond, og volds mannen fremstår som en forbryter, terrorist, etc. På individnivå er forholdet ofte langt mer komplisert. Her er voldsformene ofte en kilde til konflikt og splittelse i det enkelte mannlige jeg. De både gir og tar mannlighet” (Kolnar 2006: 223).

Kolnar legger til grunn en forståelse at voldsferdigheter er noe som læres i samfunnet og at det i denne sammenheng eksisterer institusjoner og praksiser som sørger for opplæring i voldsferdigheter i ethvert samfunn. Det er dette han beskriver som *voldspleie* i et samfunn. Et eksempel på hva som kan kategoriseres som slik voldspleie beskrives også av Mosse, som poengterer at ideer om den stereotypiske maskuliniteten var institusjonalisert på britiske og engelske skoler i mellomkrigstiden, hvor britiske og tyske gutter gjennom lærebøker og pensum ble presentert for hva Mosse beskriver som *”productive manlihood*” (Mosse 1998: 138). Her var et sentralt poeng at en forventning om at gutter skulle evne å slåss for seg selv og fedrelandet, samtidig som de skulle leve etter en *”communal spirit*”. En annen, nyligere

institusjon beskrives av Jon (2007), i hennes tidligere nevnte studie av Foldin verneskole fra 1950- til 1970-tallet. Jon beskriver hvordan de ansatte ved verneskolen arbeidet for å forme en passende maskulinitet blant guttene som gikk der, og skriver i denne forbindelse at: *”arbeidet som gjøres på Foldin, handler om å styrke guttenes maskulinitetsprosjekter bort fra det de voksne ser som overkompensert, asosial tøffhet og kriminalitet”* (ibid: 166). Her beskrives at beherskelse og mestring av vold allikevel var en del av den maskuliniteten som var ønsket av guttene, og at hierarki og bruk av vold i visse tilfeller var nødvendig. Å kunne forsvare seg i slåsskamp mener Jon ble oppfattet som et elementært aspekt ved en ønsket maskulinitet. Hun understreker at overdreven bruk av vold fra guttenes side førte til reaksjoner fra de ansatte ved verneskolen, og at det med dette ble stilt et krav om at guttene både skulle være *skikkelige* og *gutter* (ibid: 184), noe som står i tydelig relasjon til Mosses’ poeng om en forventet *”productive manlihood”*. Jon hevder at det ble forventet at guttene ved Foldin skulle beherske vold, men at de samtidig skulle være ordentlige og veloppdragne. Dette er noe av det samme som blir beskrevet av Liliequist (1999) som en balansegang mellom det mannlige tøffe og umannlige feige og svake. Jon understreker at de ansatte ved Foldin ikke verdsatte egenskaper som hun beskriver som umannlige, som feighet, svakhet og for mye femininitet. Hun skriver i denne forbindelse at *”for funksjonærene på Foldin er det et mål at guttene skal finne en passende maskulinitet, ikke for mye og ikke for lite. Handlingsrommet for en ”skikkelig gutt” befinner seg mellom overdreven maskulinitet og en feig, puslete variant som blikket mot det feminine”* (ibid: 195). Hun understreker at *”selvkontroll er et kjernebegrep og en svært sentral maskulin karakteregenskap”* (ibid: 171). Momentene fremstilt av Jon og Mosse kan i denne sammenheng sees i relasjon til Kolnars poeng om at noe vold vil være nødvendig for å skape en identitet som mann, og at dette infiltreres i menn via institusjoner som utøver *”voldspleie”* i et samfunn. Det konkretiseres i denne sammenheng en grense, hvor volden oppfattes som overdreven og illegitim, og hvor den ikke har et mannlighetsstyrkende aspekt lenger. Slik vold vil føre med seg reaksjoner fra samfunnet.

4. Analyse: Den offentlige volden

Offentlig vold portretteres i en kontekst hvor den er mer synlig enn privat vold, da den ikke utøves bak skjulte dører eller lukkede gardiner. Konteksten rommer en forutsetning om at volden utøves der mennesker ferdes, i det offentlige rom. Slik vold har av flere forskere blitt beskrevet som en økende del av gatebildet (Pedersen & Sandberg 2009, Shashkin & Salagaev 2001). Et klart flertall av mine informanter fortalte meg at de en eller flere ganger hadde vært involvert i episoder hvor de selv og/eller andre parter hadde utøvd vold i en offentlig kontekst. Dette kapitlet omhandler deres fremstillinger av slike episoder. Jeg har valgt å dele kapitlet inn i to deler; i den første delen presenteres og diskuteres fremstillinger av offentlig vold i mine informanters barne- og ungdomsår. I den andre delen er det informantenes omtale av offentlige voldsepisoder i voksen alder som er sentrale.

I prosessen med analysen av datamaterialet, ble det tydelig at offentlig vold var et tema mennene relativt lett kom i tale om. Fortellingene var i mange tilfeller detaljerte, og eksemplene var flerfoldige. Hvorvidt dette er et resultat av at slik vold var en form for vold mine informanter hadde mest erfaring (eller noen erfaring i det hele tatt) med, er ikke i fokus med mitt analytiske siktemål. Det er uansett interessant at mitt materiale viste en slik økt tilbøyelighet hos mine informanter når det gjaldt villighet å snakke om offentlige voldsepisoder.

4.1 Offentlig barndomsvold og kameratskap

En av mine informanter som relativt lett kom i tale om bruk av vold i barndomsårene er Kristian. Han forteller meg at han vokste opp med sin mor, far og søster i en mindre bygd i Norge på 80-tallet. Når han snakker om barne- og tenårene uttaler han:

Kristian: (tenker) Ja, altså.. Jeg husker veldig lite fra jeg var veldig ung da. Sånn barneskole og sånn husker jeg veldig lite fra, jeg tror ikke jeg var noe spesielt... Jeg har blitt beskrevet som rampete, men rampete med et glimt i øyet. Sånn type rampete, jeg var ikke noe utagerende sånn sett. Men når jeg ble mer i tenårene så hadde jeg litt markeringsbehov.

Kristian sier selv at han var rampete da han var yngre, og uttrykker i denne forbindelse at han var ”rampete med glimt i øyet”. Å være rampete med glimt i øyet kan vitne om en positivt ladet og uskyldig beskrivelse av hans karakter, noe som understrekes når Kristian uttrykker at å være rampete med glimt i øyet ikke kan knyttes til det å være utagerende, og at det ikke var

noe ”spesielt” ved atferden hans. Å være rampete i denne forstand omtales ikke som problematisk, heller som en naturlig del av det å være en ung gutt. Uttrykkene Kristian bruker kan gi et inntrykk av en sunn maskulinitet hos en ung gutt, hvor det å være rampete assosieres med egenskaper som skøyeraktighet, friskhet og vitalitet. Sitatet refererer til en oppfatning om at det er rom for rampestreker hos en ung gutt, og at dette er en del av en gutteaktig sjarm. Som Jon poengterer: *”i vår kultur er det en oppfatning av at ”gutter er gutter”, som innebærer en forventning og aksept av at gutter ikke bare oppfører seg som små englebarn”* (Jon 2007: 142). Å være uskikkelig og rampete står i direkte kontrast til nettopp det å være et englebarn, og hvor lydighet og konformitet ikke nødvendigvis assosieres med eller forventes av en ung gutt.

I sitatet uttrykker Kristian en overgang fra det han beskriver som en ung gutt som er rampete på barneskolen, til at han fikk hva han selv beskriver som et *markeringsbehov* i tenårene. Dette fremstår som interessant, da vi skimter en overgang i hans beskrivelser av seg selv. Jeg ber Kristian utdype på hvilken måte han mente at han hadde et markeringsbehov, og han sier:

Kristian: Nei, jeg hadde behov for å være litt tøff når jeg var blant de andre gutta. Jeg vokste jo opp på landet og det var litt slåssing og sånne ting. Jeg var... Jeg var aldri ensom når... Jeg drev og slåss og... Og det var mange som drev med det, og det var veldig sånn i den bygdekulturen på landet, det var veldig mange som drev og slåss på skolen og sånn. Og jeg husker at det er noe som har gått igjen gjennom hele tenårene, at jeg skulle fremstå som en som var en tøffing da.

Kristian fremhever et fellesskap, og forklarer volden i relasjon til en bestemt bygdekultur. Han sier selv at han ønsket å fremstå som ”en tøffing”. I beskrivelsen bruker han ordet ”slåssing”, et ord som forutsetter en situasjon hvor flere er involvert. Åkerstrøm har i sin studie av mannlig offerskap knyttet ordvalg som impliserer delaktighet til uttrykk for en identitet som aktiv og kompetent mann (Åkerstrøm 2007: 431). Ved å ordlegge seg på denne måten posisjonerer Kristian seg selv som delaktig, og ikke kun er et offer for omstendighetene. Fellesskapet understrekes av Kristian når han sier at han var sammen med ”de andre gutta”, og relasjonen mellom Kristian og de andre gutta fremstår som sentral. Det pekes ikke på urettferdighet, uttryggighet eller frykt; man kan heller skimte konturene av en likestilt og gjensidig relasjon og omgang mellom unge gutter. I denne sammenhengen er Kristians valg av ord interessant: *”Det var litt slåssing og sånne ting”*. Ordleggingen understøtter en idé om at slåssingen var ukomplisert. Dette kan sees med parallell til Jons poeng om at det ble forventet av guttene ved Foldin verneskole at de skulle beherske vold,

særlig i forbindelse med å forsvare seg selv i slåsskamper (Jon 2007: 184). Å slåss fremstilles som en elementær del av å fremstå som ”en tøffing”. Det å være tøff kan på denne måten illustrerer dermed et aspekt ved en ønsket og legitim del av maskulinitetsutformingen blant unge gutter. Slåssingen blant guttene kan sees i sammenheng med begreper ladet med positivt meningsinnhold; som handlekraft, evne til å stå opp for seg selv, forsvar og styrke. Kristian fremstår her som en ung, trygg gutt som befinner seg innenfor konformitetens grenser, samtidig som han er en rebelsk *cowboy* (Jon 2007).

Kristians fortellinger om vold fra barndommen kan sees som beskrivelser av mestring og kompetanse. Dette var også tilfellet hos Morten. Morten vokste opp i samme periode som Kristian, og forteller meg at barne- og ungdomsårene hans var preget av at han sammen med sine biologiske foreldre flyttet mye innenlands i Norge. Han sier at dette førte til at han ikke følte tilhørighet til noe bestemt geografisk område. Siden Morten var enebarn, hadde han heller ikke en vedvarende relasjon til jevnaldrende barn i denne perioden. Han sier at kampsporten uansett har fulgt ham i barndomsårene, og nevner sporten når han snakker om erfaringer med å være ”voldelig” som ung:

Morten: Jeg har egentlig alltid vært voldelig. Når jeg gikk på barneskolen løste jeg alt med å slåss. Jeg har trent kampsport. Det tror jeg at muttern og fatteren fikk høre at var lurt, siden jeg visstnok skulle ha arva temperamentet til fattern.(...) Så jeg begynte med kampsport i første klasse, og siden har jeg alltid holdt på med det. Der har jeg hevda meg da. Og følt at det mestrer jeg veldig godt. Og da har det bare blitt satt ut i praksis da, når ting har oppstått.

Morten bruker selv begrepene ”slåssing” og ”vold” for å beskrive sitt forhold til vold. Han knytter slike uttrykk til å hevde seg og å mestre noe. Det er interessant at han sier at han *alltid* har vært voldelig. Ved å uttrykke dette gir han et bilde hvordan voldsbruken var en del av hans identitet som ung. Volden beskrives som tilstedeværende i stor grad i Mortens barndom, særlig når han uttrykker at slåssing var en løsning på *alt* på barneskolen. Også dette gir assosiasjoner til en meningssammenheng hvor slåssing og vold infiltreres i og omfatter aspekter ved det å *være ung gutt*. Ordene han bruker uttrykker kompetanse knyttet til vold, hvor volden gav mulighet for å oppnå kontroll og overtak. Ved å bruke nettopp slike ord gis volden et positivt meningsinnhold, og det kan knyttes til selvbeherskelse, autonomi og en aktiv karakter. Volden forklares ikke som plutselig, eller noe som ”skled ut”, men heller som et behersket aspekt ved å mestre situasjoner.

4.2 “En slags mobbehistorie”

Flere av mine informanter fortalte om episoder med vold i barne- og ungdomsårene i relasjon til historier om mobbing og erting fra jevnaldrende. Rune, som vokste opp på slutten av 60- og begynnelsen av 70-tallet, forteller meg at han sammen med sin mor og far flyttet til et nytt sted på vestlandet da han var omlag 6 år. Etter dette var voldelige episoder i jevnaldermiljøet en dominerende del av hverdagen hans til han var rundt 11 år. Han sier:

Rune: Det ble en slags mobbehistorie da, vi hadde jo flyttet til en ny plass hvor det var veldig dårlig miljø, synes jeg. Så der ble min løsning på problemet ble... Det var en del voldsbruk blant ungene, så jeg følte at jeg måtte være tøff og hard tilbake. Det er en periode som jeg tenker på som voldelig. Det er det som står igjen i hodet mitt. Jeg slo for å beskytte meg. Det er forskjell på å hevde og beskytte seg. Det var selvforsvar. Det var et tøft miljø.

Dette beskrives av Rune som en ”mobbehistorie” og en ”voldelig periode”. Han forteller om et miljø blant barna hvor det var voldsbruk, og sier at han følte han måtte være ”tøff” og ”hard”. Volden beskrives ikke i lys av et ønske om å passe inn og stifte bekjentskaper i jevnaldermiljøet, men heller som en nødvendig måte å beskytte seg på. Også Åkerstrøms (2007) informanter fremstilte seg selv som aktive parter med evne til å ta igjen når de opplever voldelige overfall. Åkerstrøm knytter dette til en generell forestilling om at det forventes at en mann skal kunne stå imot, og forsvare seg selv i slike situasjoner (ibid: 435). Rune understreker også at han slo *for å beskytte seg*, og skiller dette tydelig fra å slå *for å hevde seg*. At han trekker et skille her er interessant, og kan vise hans tilnærming til å ”forstå vold” i denne sammenhengen. Han uttrykker at å bruke vold for å beskytte seg er mer legitimt enn å bruke vold for å hevde seg. Å evne å beskytte seg kan være uttrykk for en kompetanse som er kulturelt akseptert og forventet av gutter og menn, som jeg har vist til i forbindelse med sitatene til Kristian og Morten. At Rune fremhever dette kan gi assosiasjoner til en grensegang ved det legitime aspektet ved voldsbruk, hvor man ved å slå for å hevde seg befinner seg i en gråsoner mellom det legitime og det illegitime. Dette er hva Kolnar (2006) beskriver som et *skjæringspunkt* mellom voldens peripetale og sentripetale krefter.

En annen informant, Knut, vokste opp på 70-tallet i en middels stor by midt i landet. Han uttrykker at det var mange guttegjenger i nærmiljøet hans da han var yngre. Jeg spør om han selv hadde noen erfaringer med vold i dette miljøet, og han sier:

Knut: Ikke annet enn at jeg fikk mye bank. Jeg vet ikke, det ligger kanskje noe der? Jeg fikk aldri noe bank hjemmefra, foreldrene mine har aldri lagt en hånd på meg, aldri i det hele tatt. Det har ikke vært noe alkohol med i bildet, eller noe annet å sette fingeren på, de har

vært fine foreldre. Men ellers fikk jeg periodevis mye bank av gutta i klassen, det var sånne gjenger og sånn. Jeg husker jeg tok følge med Fredrik hjem fra skolen for eksempel, og jeg grua meg til å gå hjem derfra for da måtte jeg forbi Sven som bodde lenger ned i gata. Han kom garantert ut for å gi meg bank. Det gjorde noe med meg sikkert, jeg fikk mye bank da. Kom hjem med neseblod og skit og møkk.

Sitatet viser at spørsmålet mitt gav Knut referanserammer til både vold på hjemmebane og blant jevnaldrende. Han understreker at foreldrene aldri har lagt en hånd på han, og at de var ”fine foreldre”, noe som fremstår som et viktig poeng for han. Det virker som om Knut ”jobber” litt med å gi mening til erfaringene med vold. Han snakker om gode familieforhold i kontrast til et tøft miljø blant jevnaldrende hvor han ”fikk mye bank”. Han stiller selv spørsmål ved om det kan være noe i denne ”banken” han opplevde. Å stille slike spørsmål og søke å forstå *hvorfor* han ble voldelig, kan være en konsekvens av fokus på sinnemestringskurset. Et mål er som nevnt nettopp å reflektere rundt egne erfaringer og bruk av vold, og å *forstå* dette.

Et motsetningsforhold kan skimtes i utsagnet til Knut, mellom en slags bagatellisering av volden med ordene ”ikke annet enn” og en konkretisering og fremstilling av voldens fysiske alvorlighetsgrad med ordene ”jeg fikk mye bank”. Ved å ordlegge seg på denne måten, uttrykker Knut at mye annet kunne vært verre. Setningen rommer både en direkte og brutal beskrivelse av vold og bank på den ene siden, samtidig som slik vold avfeies som lite betydningsfull. Han uttrykker selv at han ikke har reflektert stort over denne volden tidligere, noe som understøtter dette. Å få ”bank” av jevnaldrende fremstilles dermed som en naturalisert del av Knuts barne- og ungdomsår. Fortellingen har dermed tydelige likhetstrekk til de andre informantenes fortellinger om slåssing som en naturlig og nødvendig del av det å være en ung og tøff gutt.

4.3 Barndomsvoldens gråsoner

På forrige side viste jeg hvordan Rune trakk et skille mellom å slå for å hevde seg og beskytte seg, og diskutert hvordan dette kan gi assosiasjoner til et skjæringspunkt i den offentlige barndomsvoldens legitimitet. Et slikt skjæringspunkt kunne skimtes i fortellingene til flere av mine informanter, det første eksemplet kommer fra Morten. Morten er på tidspunktet for intervjuet 32 år gammel. Han snakker om kampsporten han trente da han var yngre, og uttaler:

Morten: (...) Så da ble jeg min egen figur da, en sånn actionfigur. Som bare kunne... Jeg tenkte jo sånn når jeg var liten, at hvis jeg trente mye så var det ingen som kunne gjøre meg noe vondt. For da blir jeg så god at jeg kan gjøre hva jeg vil. Det har jeg skjønt nå, at det kan jeg ikke... For når du er liten gutt så skal du jo det. Gutter skal jo bryte litt og jentene skal snakke litt stygt om hverandre, og sånn er det jo på barneskolen ikke sant. Også blir det liksom, så går det over.

I sitatet beskriver Morten hvordan han tidligere assosierte seg med en actionfigur, og at treningen bidro til en slags uskadeliggjøring av hans sårbarhet som ung. Han viser igjen til en oppfatning om at å bryte litt er en naturlig og forventet del av det å være en ung gutt, og at dette skiller seg fra å være ung jente. Han understreker uansett at han "har skjønt" at å være en slik actionfigur ikke er et realistisk og ønskelig mål lenger, og markerer på denne måten at dette er et ideal han ikke vil leve etter. Han bruker dette bildet av seg selv som ung for å posisjonere seg som en mer *ansvarlig mann* i voksen alder (Slottemo 2003). Sitatet vitner om en oppfatning om at det ved overgangen til voksenlivet skjer et skifte, hvor slåssing og bryting ikke lenger vil oppfattes som en naturlig og legitim del av maskulinitetsutformingen blant gutter. Dette kan karakteriseres som hva Jørgensen og Philips (1999) kaller et *krisepunkt* i den offentlige voldsdiskursen, og hva Kolnar (2006) beskriver som et *skjæringspunkt* mellom legitim og illegitim vold. Et spenningsforhold i denne diskursen illustreres konkret med overgangen fra noe legitimt og forsvarlig til noe Morten uttrykker et ønske om å ta avstand fra. Nettopp denne overgangen fremstår som interessant, og blir enda tydeligere da Morten beskriver en episode fra han begynte på ungdomsskolen:

Morten: På ungdomsskolen, da tok jeg tak i en ansatt i en butikk ikke sant. Jeg la henne i bakken og var helt villmann. (...) Jeg var jo mye mer voldelig enn alle andre. Og det jeg ikke skjønner er at ingen tok tak i det, fordi... For jeg trente jo veldig mye kampsport da, og jeg var jo veldig fysisk overlegen. Jeg gjorde det veldig voldsomt, og de fikk jo beskjed hele tiden om at nå må det stoppe opp dette her. Men det gjorde jo ikke det...

Fortellingen inneholder en skildring av en "villmann" som legger en butikkansatt i bakken. Volden omtales ikke lenger som en normal og kontrollert del av det å være ung gutt, men som et uttrykk for en ukontrollert handling fra en part som er fysisk overlegen mot en annen, relativt utenforstående part. Denne fysiske overlegenheten kan tolkes som et interessant moment ved hvorfor volden ikke lenger forklares som legitim; den omtales ikke lenger i en kontekst hvor jevnaldrende gutter løser uenigheter ved å slåss, men i en kontekst hvor den oppfattes som et overtramp i forhold til en annen part. Overlegenheten poengteres ikke som et aspekt ved mestring, men som et urettmessig fysisk overtak. Bak fremstillingen av episoden

hvor Morten legger læreren i bakken, kan det hevdes å ligge en forståelse av at dette ikke oppfattes som legitimt; slik atferd er *problematerd*. Kriteriene som ligger til bunn i fremstillingene, kan vise hvordan voldens betydning skifter fra uskyldige slag fra en unggutt til voldsomme overgrep fra en villmann. Et liknende poeng finner vi igjen hos Steinar, som er 48 år gammel da jeg snakker med han. Han forteller om slåssing i barndommen:

Steinar: Siste gang jeg slåss var jeg 12 år og på løkka med noen andre gutter, men jeg har aldri i ettertid vært i en situasjon hvor jeg i litt Arnold Swartzenegger-stil har gått inn i en sammenheng for å rydde opp i problemer. Jeg er ikke fortrolig med å være sånn, og det er heller ikke en del av mitt miljø å være sånn.

Steinar beskriver en setting hvor han var ung og ”slåss med noen andre gutter på løkka”, og understreker at han ikke lenger slåss for å løse problemer. Han bruker den tidligere actionhelten Arnold Swartzenegger som uttrykk for og illustrasjon av en stil hvor vold brukes nettopp som middel til å løse problemer. De fleste er kjent med Swartzeneggers fremtoning i amerikanske Hollywood-produserte filmer, hvor han er en rendyrket representant for en karakter med et hardt, maskulint og voldsomt ytre. Det er kanskje en slik karakter Morten sikter til da han sier han ønsket å assosiere seg med en sterk og uslåelig actionfigur da han var yngre? Beskrivelsene likner hva Ugelvik (2008) viser til ved sin observasjon av unge gutters omtale om og posisjonering i forhold til actionheltene i den fiktive tegneserien X-men. Han fant at de unge guttene i fellesskap uttrykte at de gjerne ville ”være” de tøffeste av actionheltene, som inneholdt referanserammer til hardhet, fryktløshet, utholdenhet og det å være ”i stand til å ta seg av det som måtte komme” (ibid: 63). At Steinar markerer en tydelig avstand til den maskuline karakteren Swartzenegger, kan uansett vise hvordan dette bildet er noe han ikke ønsker å assosiere seg med i voksen alder. Widerberg, i forbindelse med sin studie av trøtthet, opplevde at flere kvinner aktivt tok avstand fra hva hun kaller en *kvinnelig klagediskurs*, som hun mener er en allmenn oppfatning av at kvinner ”klager og syter i fellesskap” (Widerberg 2002: 161). Ved å posisjonere seg selv i forhold til et slikt stereotypisk bilde av maskulinitet, tar Steinar et klart standpunkt i forhold til hvordan han ikke ønsker å være som mann; og han gir også et bilde av hvordan han *ønsker* å være. Bilder av ”den voksne og ansvarlige mannen” som mennene posisjonerer seg i forhold til i voksen alder, står i klar kontrast til ”den unge, tøffe jypplingen” som slåss i barndommen.

4.4 Jyplingvolden – fortellinger om fellesskap og tilhørighet

Fra fortellingene om offentlige voldsepisoder i barndommen kan det oppsummeringsvis trekkes frem flere relevante poenger. Sentralt er det at volden fremstilles i en relasjonell ramme, som en del av et fellesskap blant unge gutter. Volden beskrives uten unntak i relasjon til fellesskapet i barne- og ungdomsårene, enten mennene selv beskriver seg som en del av et miljø, eller oppfattet at de stod på siden av et. En bestemt ungguttekultur fremstår her som tydelig, og volden beskrives som et nødvendig og legitimt uttrykk for fellesskap, identitet og tilhørighet. Beskrivelsene portretterer et bilde av relativt likeverdige parter i denne sammenheng, i og med at volden omtales som ”slåssing” og ”bryting”. Også ”bank” og ”vold” brukes, men dette i forbindelse med voldsepisoder hvor volden utøves i hva som kan kalles et noe mindre likeverdig forhold, og hvor volden ikke gjengjeldes av en av partene som er involvert. Når mine informanter snakker om sin delaktighet gjengis den som en slags tvungen, men også naturlig del av samværet med jevnaldrende gutter. Mennene knytter ofte volden til å fremstå som tøff og hard. Historiene inneholder dermed elementer som kan knyttes til *cowboymaskulinitet* (Jon 2007) og *ynglingemaskulinitet* (Johansson 1996). Maskuline egenskaper, her illustrert som tøffhet, hardhet, handlekraft og evne til å beskytte seg beskrives som en slags voldskompetanse i en offentlig kontekst hos mennene når de var yngre. Slike *cowboyhistorier* fremstår som en naturlig og legitim del av guttenes maskulinitetsprosjekter. Det kan hevdes at konteksten volden blir omtalt i tilrettelegger for voldens sentripetalitet i denne forstand, og at volden i tråd med dette hadde et mannlighetskonstruerende aspekt for guttene (Kolnar 2006). Beherskelse av voldstekniske ferdigheter er ifølge Kolnar et sentralt poeng i den mannlige voldsbalanse, og volden kan i en situasjon preget av slåssing blant unggutter anses som et legitimt og ”nødvendig” aspekt ved identitetsdannelse. Dette ser vi tydelige spor av i mine informanters fremstillinger.

Mine informanter markerer en grenseovergang i voldens legitimitet, når den anvendes for ”å hevde seg”. Jeg har brukt begrepene *krisepunkt* (Jørgensen & Phillips 2003) og *skjæringspunkt* (Kolnar 2006) for å vise dette. Rune omtaler et slikt skille konkret, samtidig som overgangene var tydelige i flere av de andre mennenes fortellinger. Dette gjelder særlig i forbindelse med betraktninger rundt å være en ”actionhelt” hos Morten og det å ”ordne opp som Swartzenegger” hos Steinar. Egenskaper som beskrives i lys av det å et fysisk overtak, samt det å bruke vold som en løsning på problemer ”der det ikke er nødvendig” punkterer den offentlige voldsdiskursen. Som Kolnar (2006) poengterer vil kontekster inneholde avgjørende

forutsetninger for hvorvidt vold er maskulinitetsbekreftende eller ei. Vold anvendt i feil kontekst, den peripetale volden, vil ikke kjennetegnes som et styrkende og bekreftende for den mannlige identiteten til utøveren, men tvert imot knyttes opp mot mangel på selvbeherskelse. Mine informaners fremstilling av slik vold kan vise hvordan ”hevdelsesvolden” inneholder peripetale aspekter, om enn noe diffust. Slik vold beskrives ikke i forbindelse med mestring hos mine informanter, tvert imot fremstilles den som noe de ønsker å ta avstand fra. Den er verken legitim eller mannlighetsstyrkende.

4.5 Offentlig vold som voksen

Jeg har til nå diskutert hvordan mennenes fortellinger om offentlig vold fra barndommen kan sees i lys av sunne maskulinitetsuttrykk og mestring av mannlighet. I mitt empiriske materiale er det interessant hvordan fortellingene om den offentlige barndomsvolden skiller seg fra portretteringer av offentlig vold i voksen alder. Dette kom jeg så vidt inn på avslutningsvis i det forrige kapitlet, og ønsker å følge denne tråden i de følgende avsnittene.

Jeg har tidligere vist hvordan Morten assosierte seg med en actionhelt i ung alder og uttalte at han ”alltid har vært voldelig”. Morten forteller at han også har erfaring med offentlig vold i voksen alder. Dette kommer frem når han snakker om sin tidligere arbeidsplass:

Morten: Altså, jeg jobba jo med.. Jeg henta jo ting før.. Jeg hadde en rolle der da, det passa meg om min person, jeg var ikke gift og sånn. Jeg hadde det som det krevdes for å gjøre jobben. Jeg henta varer og sånn, og med det det medfører så ble det mye vold. Så jeg vet egentlig ikke om jeg synes det var greit eller ugreit, jeg tenkte vel egentlig aldri på det. Det ble gjort, og det var gøy, og sånn var det liksom.

Morten bruker setningen ”medfører mye vold” når han snakker om visse aspekter ved en jobb han hadde, og volden omtales som en naturlig del av jobben. Han sier at han aldri reflekterte over hvorvidt dette var greit eller ugreit, noe som gjør at man får inntrykk av at han har en relativt ukomplisert holdning til dette. Voldsutøvelsen og jobben omtales som en del av et problemfritt, selvstendig og aktivt ungkarsliv. Han sier at dette passet fordi han ikke ”var gift og sånn”. Fortellingen rommer en meningsstruktur hvor det å være gift stiller krav til å legge om en slik livsstil. Det passer ikke å ha en slik type jobb og utøve vold i en slik kontekst når man er knyttet til en annen person gjennom partner- eller ekteskap. Dette er hva Slottemo (2003) legger i å uttrykke og posisjonere seg som en *ansvarlighetens mann*. Vi har tidligere sett hvordan Steinar brukte Swartzenegger som en illustrasjon for sin maskulinitet da han var

ung. Jobben Morten beskriver her gir assosiasjoner til en slags ”Swartzenegger-tilværelse”, hvor vold er en naturlig, ”morsom” og tilstedeværende i hverdagen. Tilværelsen må dog endres, og ansvaret blir et annet, i forbindelse med stiftelse av familie. *Relasjonen og rollen* Morten beskriver at han har i et ekteskap er her et interessant poeng, som jeg vil komme tilbake til og diskutere nærmere i de to neste analysekapitlene som omhandler privat vold. Det er uansett et interessant moment hvordan Morten knytter den tidligere voldsbruken til et aktivt og selvstendig ungkarliv, og at han bruker skildringer av dette når han forklarer den.

4.6 Rettferdighetsbetraktninger

En annen informant, Rune, fremstiller også offentlig vold i voksen alder. Rune er 44 år gammel på intervju tidspunktet. Jeg har tidligere vist hvordan han gjorde en distinksjon mellom å slå for å hevde seg og slå for å beskytte seg i barndommen. Jeg spør Rune om han har opplevd noen situasjoner hvor han har oppfattet det som nødvendig å bruke vold etter at han ble voksen, og han svarer:

Rune: Ja og nei. Jeg har valgt å ikke bruke vold da. Men det har vært et par episoder hvor jeg ville valgt å forsvart meg i hvertfall. En gang ble jeg klasket til i en bar og en gang ble jeg forsøkt banket opp på en bygdefest.

Rune knytter det at han ikke har brukt vold til et aktivt valg, og bruker nettopp ordet ”valgt” to ganger. Han uttrykker et motsetningsforhold mellom å ”bruke vold” og å ”forsvare seg”, hvor selve voldsbegrepet utelates i det siste tilfellet; her er det bare snakk om å ”forsvare seg”. En antakelse kan være at selvforsvar innebærer et visst legitimt aspekt, og at det uttrykker en maskulin kompetanse hvor man evner til å forsvare seg. Dette beskrives av Åkerstrøm (2007) som offerdiskursens rake motsetning. Slik vold kan innebære et sentripetalt aspekt hvor mannlig identitet og posisjon styrkes gjennom mestringen av den. Noe liknende uttrykkes av en annen informant, 42 år gamle Knut, da han forteller om episoder fra barndommen hvor han ble utsatt for vold fra andre gutter. Han sier:

Knut: Men jeg kjenner jo det at når jeg snakker om det nå, så får jeg lyst til å ta igjen litt da. Jeg har jo vokst meg større og sterkere jeg også, og da tenker jeg ”fanken heller”. Man gjør jo ikke det da selvfølgelig, men man får jo lyst til det. Jeg merker jo det sånn rettferdighetsmessig, når noen yngre får gjennomgå, det tåler jeg ikke. Jeg har vært i diverse slåsskamper og sånn, men egentlig til forsvar for andre stort sett da. (...) Jeg har gjerne tatt parti med andre.

Både Rune og Knut knytter det å unnlate å ”ta igjen” til et aktivt valg, og uttrykker begge at de kunne tatt igjen dersom de hadde valgt det. Det skimtes en ”rett” til å gjøre nettopp dette i deres sitater. Rettferdighetsbetraktningene til Knut slo meg som interessante i denne forbindelse. Han sier at han stort sett har vært involvert i slåsskamper som voksen fordi han har tatt parti med ”andre”. Jeg blir interessert i å finne ut av hvem disse ”andre” er, og spør Knut om hva som har utløst slåsskampene:

Knut: Nei, det var en gang hvor to fyrer begynte å sloss, også gikk jeg og en annen i mellom og tok tak i han ene fyren som hadde begynt slåsskampen. Han som først hadde slått, han hadde først måka ned en pensjonist som hadde blandet seg. Altså, han slo til en pensjonist! Og det liker ikke jeg, vet du. Så da gikk jeg bort til han, også begynte vi to og sloss da. Han drev med noe kickboksing eller noe i den duren, men til slutt klarte jeg å legge ham i bakken da, bokstavelig talt...

Knut uttrykker at han ikke liker at en mann som fremstår som ukjent ”måka ned” en pensjonist, og at han grep inn til forsvar for denne parten. Pensjonisten kan tegne et idealtypisk eksempel på en svak og uskyldig part, og har klare paralleller til hva Christie (1986) beskriver som et ideelt offer, som uprovosert overfalles av en stor og overlegen part. ”Slåsskampen” som fulgte av denne situasjonen, uttrykkes som en slags gjengjeldelse av volden som ble utøvd mot denne mannen og et forsvar av han. Situasjonen gir assosiasjoner til hva Kolnar beskriver som *heltevold* (Kolnar 2006: 222). Heltevoldens legitime aspekt kan her understrekes av den ideelle karakteren til offeret.

Liknende rettferdighetsbetraktninger ble ytret av Morten. Morten beskrev tidligere voldsbruken i voksen alder i lys av jobben han hadde. Han fortalte om situasjoner utenfor jobbkonteksten hvor han selv hadde utøvd vold, en av disse var i et bursdagsselskap:

Morten: Jeg har aldri brukt blind vold, og løpt rundt og vært helt idiot. Men jeg husker på en fest en gang, var det en som slo ned en dame der da. Og da i stedet for å holde han fast og ringe politiet, så slo jeg han så han måtte hentes med ambulanse ikke sant. Alle husker meg fra den festen, det er ingen som husker at han fyren slo ned tante Olga på 80 år. Det har de bare glemt. Så jeg blir ofte svarteper, fordi jeg skal gjøre det riktige da.

Å utøve blind vold forbindes av Morten med å ”løpe rundt og være helt idiot”. Dette kan vise til en ukontrollert side ved volden, hvor den utøves uten mål og mening. Å være helt idiot står i tydelig kontrast til å ”gjøre det riktige”, som i denne situasjonen knyttes til å forsvare en eldre dame. Også i denne situasjonen omtales volden i forbindelse med forsvar av og

gjengjeldelse på vegne av en svakere part, og også denne tredjeparten klare har referanselinjer til et ideelt offer i Christies (1986) forstand.

I sitatene om beskyttelse av seg selv eller et svakt offer legitimeres og forklares volden i lys av rettferdighetsbetraktninger. Hendelsene beskrives i direkte ordlag av mennene, og det beskrives en rett i deres favør da de griper inn i situasjoner som er urettferdige. Mennene ”evner” i disse fortellingene å gripe inn i slike situasjoner. Slike rettferdighetsbetraktninger kan tolkes som et forsøk på å skape troverdige fortellinger av seg selv som OK menn, og ikke som voldsomme voldsmenn som ikke har kontroll over situasjonen. Eller som Morten uttrykker det; en som ”løper rundt og er helt idiot”. I fortellingene posisjonerer mennene seg dermed i forhold til et bilde av voldsmenn som lite fungerende og dårlige mennesker (Pertanen & Holma 2001).

4.7 Mannen som beskytter av familien

Forsvar av andre parter gikk igjen i fortellingene i den offentlige konteksten. Noen av disse fortellingene handlet om forsvar av mine informanternes partnere og barn. Knut og Morten var de av mine informanter som fortalte mest om sine erfaringer med offentlig vold i voksen alder, og deres sitater i forbindelse med beskyttelse av familien sin vil gjengis nå. Knut har vært gift med sin kone i 5 år, og sier at sjalusi var en trigger for han i begynnelsen av forholdet:

Knut: I begynnelsen var det litt sjalusi. På jobben til min kone... Det var en mannlig kollega som prøvde seg på henne en stund. Og det var på et nivå hvor man kunne få helt bakoversveis ikke sant. Da ble jeg så sint at jeg fikk lyst til å dra og banke han ikke sant. Jeg ville si at ”du, om du prøver deg en gang til så slår jeg inn nesa på deg.” Man gjør ikke det, men... Jeg hadde lyst!

Her fremstilles det ”å dra å banke” og ”slå inn nesa på” en annen mann som en mulig reaksjon på hva som uttrykkes som et overtramp fra en annen mann. Sitatet gir assosiasjoner til en mann som beskytter sin kvinne, hvor volden er en aktuell del av dette. Knut sier at dette er noe ”man ikke gjør”. På denne måten markerer han en slags avstand til å løse problemer med å slåss, samtidig som han nevner at dette var noe han hadde lyst til. Vold som løsning på problemer i voksen alder ble, som vist tidligere, beskrevet som problematisk og ikke ønskelig av Steinar (se side 43). Knuts refleksjoner likner på denne måten Steinars, da han uttrykker at slik vold er noe ”man ikke gjør”. Dette fremstår som en underliggende sannhet. Knuts kones’

rolle fremstilles som noe perifer, og hun er utelatt når Knut uttrykker et ”oppgjør” mellom han selv og denne andre mannen. Det virker som om dette er noe de to mennene skal ordne opp seg i mellom. Sjalusi beskrives også av Morten, som omtaler en episode da han hadde med sin nåværende kone på fest:

Morten: Det var masse nye folk på festen, og littegranne sjalusi. Og da tenker jeg ”å, hva kommer til å skje nå. Det kommer helt sikkert til å være en eller annen idiot som klyper dama mi i ræva, og da skal jeg faen meg gi han”. (...) Du tenker ”faen, se på han der borte, hva driver han med, nå skal jeg gå og ordne opp” ikke sant. Og det går jo ikke. Så det er det å være litt mer laidback og bare slappe av litt.

Som hos Knut, gir også Mortens beskrivelsene assosiasjoner til mannen som forsvarer av sin kvinne, og i slike forklaringer begrunnes vold som en mulig løsning. Hos Morten er et interessant poeng at han uttrykker en annen ”løsning” enn vold på problemer som kan oppstå i forbindelse med sjalusi. Dette beskriver han som ”å være laidback og slappe av litt”. At han velger å fremstille en slik ”løsning” på dette problemet, kan gi assosiasjoner til sinnemestringskursets fokus i å ”erstatte usunne handlingsalternativer med sunne” (Reform metodehåndbok 2012: 15). Morten uttrykker uansett tydelig at andre løsninger enn vold er ønskelig i en slik situasjon, mer konkret enn Knut gjør. Mortens fortelling er i stor grad en fortelling om et ønske om å endre et mønster og å ha lært noe. Steinars tidligere refererte avstand til vold som problemløsning kan også sees i lys av dette. Dette er også synlig når Morten forteller om et ønske han har om å beskytte familien sin:

Morten: Man kan kalle meg hva man vil, men hvis noen tuller med meg eller kona mi eller barnet mitt eller bilen min eller no sånt no, så blir jeg sint. Og det som er farlig da er at jeg sikkert har et annet syn på vold ettersom jeg har opplevd mye av det sjøl, så den grensen for hvor langt man går den blir tøyd når du har opplevd mye vondt sjøl da. Tror jeg da, selv om jeg ikke veit det, så tror jeg det er derfor jeg ikke stopper med å bare skrike ”hoi”, men at jeg må slå veldig mye og bli helt vill da.

Som nevnt har terapi ofte fokus på å forstå atferdsmønstre med bakgrunn i hendelser fra barndommen (Langfeldt 2002: 55), noe som også gjelder sinnemestringstilbudet. Vi ser dette i Mortens fortelling, som en angrepsvinkel han bruker for å forstå og forklare sin voldsbruk. Det er interessant hvordan bilder av ”villmannen” Morten har beskrevet tidligere også dukker opp her; slike voldelige uttrykk forbindes med å ”bli helt vill”. Et noe mer sunt og legitimt maskulinitetsuttrykk kan knyttes til en markering av grenser når noen begår hva som oppfattes som et overtramp i forhold til mannens familie og eiendeler, og at dette kan markeres ved å skrike ”hoi”. Med villmannen stopper ikke der; han slår for å markere dette.

Beskyttelsen av partner og familie er uansett et poeng som trekkes frem i en forklaring av slik vold. Dette ble også markert som et poeng hos Knut, da han forteller om en episode hvor hele familien var til stedet da det oppstod en konflikt med en ukjent mann:

Knut: En gang stod vi i kø, og det kom en annen opp på siden av oss. Han sneik i køen. Jeg måtte si fra til han da, ikke snik, ikke noe mer da, hvorpå han bråstoppa og løp bort til oss og begynner å skrike til meg. Det skulle han faen ikke ha gjort, da ble jeg sint altså. Da gikk jeg rett bort til han og sa "kom igjen din jævla idiot! slå til meg da, kom igjen, så skal jeg faen meg plante deg tilbake dit du kom fra" for jeg var så sinna. Men å gjøre sånn, å skrike til meg og true meg mens familien min sitter der... Da eksploderer jeg fullstendig. Så jeg håpet at han ville slå jeg, for det var mange vitner, og da visste jeg at jeg kunne slå tilbake alt jeg hadde uten å bli anmeldt for noe som helst. Sånne episoder når folk oppfører seg sånn, det finner jeg meg ikke i altså.

Knuts beskyttelse av sin partner og sine barn kan belyse en interessant oppfatning ved denne relasjonen; hvor det fremstår som mannens *ansvar* å beskytte sin familie. Allikevel nevner Knut at en viktig forutsetning for at han selv kunne slå, var om den andre mannen slo først. På denne måten vil volden være fremprovosert, og vil kunne knyttes til selvforsvar. Å slå for å forsvare seg har av mennene flere ganger blitt knyttet til et legitimt voldsaspekt, og dette har blitt fremstilt i kontrast til å slå for å hevde seg. I denne forbindelse kan det hevdes at det sentripetale aspektet ved slik vold vil styrkes når mannen slår i selvforsvar. Et peripetalt aspekt vil knyttes til å slå ned en annen mann foran partner og barn, for å "ordne opp i" en slik situasjon.

Kort oppsummert har vi sett hvordan volden mennene beskriver i voksen alder inneholder skildringer av rettferdighet og selvforsvar. "Beskyttelse" av hva som fremstilles som svake parter brukes aktivt. Mennenes relasjon til og rolle i forhold til partner og barn står sentralt i Morten og Knuts fortellinger, når de uttrykker at de har et slags "ansvar" for å beskytte og verne sin familie. Ved fremstillingen av tredjepartene som såkalte *ideelle ofre* i lys av Christie (1986), kan det hevdes at voldens legitimitet styrkes og fremheves i slike fortellinger. En antakelse er at "beskyttelses-voldens" legitimitet styrkes i heltehistorier, og har et mannligetskonsruerende og mannligheitsstyrkende aspekt i lys av dens sentripetale karakter. En grenseovergang fremstår mellom en sunn og legitim måte å markere grenser og beskytte sin familie på og et illegitimt aspekt ved å anvende vold som problemløsning i slike situasjoner. Sistnevnte beskrives som "noe man ikke gjør" av Knut, og "som ikke går" av Morten. Jeg har vist hvordan rettferdighetsbetraktninger, knyttet til eksempelvis å forsvare seg selv eller andre, kan tolkes som en måte å posisjonere seg i avstand fra bildet av en lite

fungerende voldsmann (Pertanen & Holma 2001) som ikke har kontroll over situasjonen. Fortellingene inneholder også referanser til *læring*, *endring* og å *søke forklaring*.

4.8 Oppsummering: den offentlige volden

Jeg skal nå oppsummere momentene jeg har presentert i forbindelse med fortellingene om offentlig vold som barn og voksen. Jeg vil se disse fortellingene i relasjon til hverandre, og påpeke både likheter og forskjeller mellom dem. Stikkord i denne diskusjonen er mannlig kompetanse, fellesskap, relasjoner, selvforsvar og rettferdighet.

4.8.1 Mannevolden og kompetansen

Felles for fortellingene om den offentlige volden i barndom og voksen alder er at mennene posisjonerer seg selv som en aktiv part i disse fortellingene. Volden forklares enten som selvforsvar, i forbindelse med beskyttelse av andre, eller en naturlig og sunn del av samvær og omgang blant unge gutter. Slike fremstillinger har jeg argumentert for at kan gi et bilde av underliggende ”sannheter” knyttet til voldens legitimitet; slik vold fremstilles ikke som altfor problematisk. Volden fremstår i stor grad som legitim og mannlighetsstyrkende etter Kolnars (2006) begreper, da mennene skaper et bilde av seg selv som aktive, sunne smågutter og kompetente, sterke menn. Rammene kontekst og relasjon legger for slike sannheter har vist seg å være av betydning; volden er en del av et uttrykk i et slags mannlig fellesskap. Volden omtales som en kompetanse, som jeg har knyttet til en mannlig kompetanse i lys av blant annet Kolnar (2006), Jon (2007), Johansson (1996) og Åkerstrøm (2007).

I fortellingene om den offentlige volden i ung alder fremstår volden som mest ukomplisert, og her knyttes den til en leken, aktiv og smårampete *cowboymaskulinitet* (Jon 2007) eller *ynghingemaskulinitet* (Johansson 1996). De mannlighetsbekreftene aspektene ved slik legitim vold understrekes ved bruk av positive og enkle formuleringer og fremstillinger, samt direkte bruk av konkrete ord for å beskrive volden; eksempelvis ”slåssing”, ”bank” og ”vold”. Når mennene omtaler voldsepisoder fra voksen alder, fremstår at det å forklare bakenforliggende omstendigheter for volden er av mer avgjørende karakter. Her beskrives de konkrete kontekstene mer inngående, og volden beskrives ikke lenger i lys av en naturlig guttekultur og mannlig kameratskap. Eksempelvis betraktninger rundt rettferdighet kan være med på å styrke det mannlige og legitime ved denne volden, ved å fremstille den som kontrollert og rasjonell ”heltevold”. Man kan i denne sammenheng ane konturene av en ønskelig maskulinitet knyttet

til å være laidback og avslappet, men allikevel å ha kontroll og markere grenser. Mennene balanserer her i grensesoner mellom beskrivelser av menn som oppfører seg som villmenn og løser alt med å slåss og menn som slår fordi de må. I fortellingene om vold i barndommen var det å være tøff, hard og sterk er sentralt – i actionheltens forstand. Slike actionliknende uttrykk fremheves som problematiske av mennene når de er i voksen alder, og det å bruke vold for å løse problemer omtales som mer problematisk. Det er noe man ”ikke gjør” som Knut uttrykker det. Det fremgår hos flere av mine informanter at deres forutsetninger endrer seg når de blir eldre, og de uttrykker da at de ønsker å ta avstand til hva de beskriver som en fiktiv mannlig karakter som enten benytter vold ukontrollert eller benytter vold for å løse problemer. Jeg har argumentert for hvordan sinnemestringskursets fokus på å finne ”sunne handlingsalternativer” er synlig i fortellingene. Posisjoneringen mennene inntar i forhold til bildet av en som bruker vold for å løse problemer er interessant, og det fremstår som om deres modne mannlighet her gis mening som ”*en kontrast og opposisjon til seg selv som ungdom*” (Slottemo 2003: 241). Mennene posisjonerer seg i større grad som ansvarlige menn (ibid: 240) i voksen alder. Det balanseres mer rundt de såkalte krisepunktene (Jørgensen & Phillips 1999) eller skjæringspunktene (Kolnar 2006) mellom vold som maskulinitetsskapende og -marginaliserende når vold i voksen alder fremstilles, og punkteringen av det legitime og sunne er her mindre konkret definert og mer svevende.

4.8.2 Den jevnstilte volden

Det er interessant hvordan mennene fremstiller seg selv i et relativt jevnstilt forhold til de andre aktive partene i størrelse, alder og ikke minst kjønn i de offentlige voldsfortellingene. De partene som provoserer, ved å eksempelvis slå ned pensjonister, eller tramper over en grense, eksempelvis ved å ”prøve seg” på mine informanternes partnere, er alltid voksne menn i disse fortellingene. Vold som utøves i en relasjon hvor parten som utøver vold står i et overlegent forhold til den andre omtales som problematisk. Slike situasjoner knyttes til urettferdighet av mine informanter, og uttrykkes som å bruke vold for å hevde seg. Referanserammene til den peripetale voldens ukontrollerte og ”feige” fremtoning kan her skimtes. Det å ha et fysisk overtak som et resultat av sitt kjønn og sin alder hevdes å medføre et ansvar for mennene, og dette ansvaret knyttes av mennene til å kunne beherske seg og være laidback.

Det fullstendige fraværet av aktive jenter i fortellingene er interessant. Jenter nevnes av Morten i forbindelse med en distinksjon mellom gutter og jenter, hvor det ikke forventes at små jenter skal bryte i barneårene på lik linje med gutter. Ellers er kvinnene beskrevet som passive ofre som befinner seg ”på sidelinjen”. Slike episoder fremstår som noe kvinnene egentlig skal ”skånes” for og ”beskyttes” fra. Distinksjonen virker både påfallende og gjennomgående, og understøtter at den offentlige voldsarenaen er en *maskulin arena*.

5. Analyse: Vold mot partner

I de tilfellene mine informanternes partnere ble nevnt i de offentlige voldsfortellingene var de enten fremstilt som uheldige tilskuere, eller ble brukt for å belyse episoder preget av sjalusi hvor en tredje mann var involvert. Passivitet og fravær var ikke alltid knyttet til mennenes partnere i deres fremstillinger av sine voldserfaringer. Det ble også fortalt om vold mine informanter har utøvd mot sin partner i en privat kontekst, og som dermed har rammet partneren direkte. I dette kapitlet presenteres og diskuteres disse fortellingene.

Isdal har som nevnt poengtert at voldens relasjon til maskulinitetsprosjekter varierer når det er snakk om tabubelagt vold og annen vold (Isdal 2000: 159). Jeg har tidligere poengtert at partnervold er et komplekst fenomen preget av klare moralske referanserammer, og som er tabubelagt i Norge i dag (se eksempelvis Pape & Stefansen 2006, Skjørten 1994, Fontes 1998, Hearn 1999). Det virker viktig å understreke at stigmaet som er knyttet til partnervold vil prege de uttalelsene mennene gir om temaet. Mennenes uttrykk for og refleksjoner rundt egen maskulinitet i lys av dette stigmaet vil være et sentralt fokus i dette kapitlet. Jeg ønsker å vise til inkonsistens, tvetydighet og motsetninger i fortellingene. Jeg vil også løfte frem momenter som kan knyttes til bagatellisering og nøytralisering. Som konkretisert i teorikapitlet har flere studier hatt fokus på bagatellisering i menns fremstilling av vold mot kvinnelige partnere (Johnson 1995, Skjørten 1994). Skjørten hevder at bagatelliseringen representerer et spenningsforhold mellom moralsk overbevisning og avvikende handlinger i disse tilfellene (Skjørten 1994: 155). En sentral antakelse vil være at fremstillingene vil befinne seg i et slikt spenningsforhold, og at bagatelliseringen vil kunne belyse sider ved dette. Disse aspektene vil i neste instans også kunne anvendes i en diskusjon av voldens eventuelle sentripetale og/eller peripetale referanserammer i mennenes posisjoneringer av seg selv som menn i fortellingene.

5.1 Partnervold - som lyn fra klar himmel?

Jeg var interessert i å studere mennenes refleksjoner rundt det å utøve vold mot sin partner. Hvordan ble slike hendelser forklart? Knut var, som jeg viste i det forrige kapitlet, en av de som snakket mest åpent og detaljert om sine erfaringer med offentlig vold. Han sier med egne ord at han har ”slått” sin nåværende kone ved flere anledninger. Jeg ber han fortelle om en episode han kan huske hvor han gjorde dette, og han sier:

Knut: Jeg klarer ikke helt å huske den bakenforliggende grunnen til det... Men det er alltid en diskusjon. Det kommer aldri som lyn fra klar himmel. Det bygger seg opp. Det var en langvarig diskusjon. Og så slo jeg. Det høres alltid så feigt ut, for det er jo alltid feigt å slå, men jeg gjorde det jo så jeg må si det. Jeg slo så hardt at det er ydmykende og vondt, men ikke så hardt at det er direkte farlig. Dette er sånn som jeg oppfatter det, men det er klart at den som blir slått oppfatter det jo ikke sånn. Det innser jeg fullt ut. Men jeg forteller det fra min side, ikke sant. Jeg traff henne på en måte som gjorde at hun fikk et ordentlig blåmerke. Og det er jo veldig ydmykende for henne også selvfølgelig, å måtte gå med et merke i ansiktet og prøve å sminke det ned og sånn. Ikke bra i det hele tatt...

Sitatet er preget av at Knut er i dialog med seg selv, hvor han forhandler om bakenforliggende faktorer for et slag, ”sannheter ved” et slikt slag og slagets konsekvenser. I dialogen viser Knut både til objektive oppfatninger rundt det å slå sin partner, samtidig som han understreker at han selv ser dette fra et subjektivt ståsted. Et av fokusene på sinnemestringskurset er å ta ansvar for egne handlinger, og å se egne handlinger gjennom andres øyne. Han sier han er klar over at hans kone oppfatter slagene på en annen måte. Dette belyser en kompleksitet i fortellingen, hvor Knut ”jobber med” å gi den mening. Når han snakker om episoden viser han til en objektiv, allmenn sannhet; nemlig at det ”alltid er feigt å slå”. Knut viser dermed til en oppfatning av at det å slå sin partner ikke er forsvarlig fra et moralsk ståsted. Denne feigheten ble imidlertid ikke konkretisert eller nevnt så eksplisitt av verken Knut eller mine andre informanter i forbindelse med den offentlige volden. At han beskriver de bakenforliggende faktorene for slagene sine, og uttrykker at ”det aldri kommer som lyn fra klar himmel” kan gi flere assosiasjoner. For det første at nettopp disse faktorene og forutsetningene i relasjonen mellom Knut og hans partner er sentrale i omtalen av slike episoder. Konteksten konkretiseres, og det faktum at det alltid er en diskusjon mellom de to partene i forkant av en slik hendelse blir sentralt i denne sammenheng. Dette knyttes av Skjørten (1994) til en bagatellisering av voldshandlinger mot partner. For det andre fremstiller Knut en viss kontroll i slike situasjoner, da slaget ikke kommer brått og uventet. Han understreker at han ikke ”slår så hardt at det er direkte farlig”. Denne kontrollen tydeliggjøres da han i forbindelse med den samme episoden sier:

Knut: Også fikk hun neseblod husker jeg. Hun blødde noen dråper nå og da i flere dager etterpå, så jeg ble litt redd for at noe var gått i stykker da. Det hadde det ikke, heldigvis, men jeg ble litt bekymra...

Han poengterer at hans kone fikk fysiske skader av slaget, og at dette var et bekymringsmoment for han. I fortellingen skisseres en balansegang, hvor Knut nettopp balanserer mellom å slå så hardt at det er ydmykende og vondt, men ikke så hardt at det er

”direkte farlig”. Balansegangen oppfatter jeg som sentral i Knuts fortelling. Å mestre en balanse, ved å ikke utøve vold som er direkte farlig, kan knyttes til et form for ansvar i forbindelse med denne volden. I forhold til sin partner velger han å begrense seg, fordi han ikke ønsker at slaget skal ha ”farlige” konsekvenser. Faren knyttes først og fremst til fysiske skader, ved at Knut uttrykker en frykt for at noe var ”gått i stykker”. På den andre siden viser han i det første sitatet også til en forståelse av at slaget er ydmykende, som kan gi assosiasjoner til en mer psykisk forståelse av virkningene. De fysiske skadene understrekes konkret, mens de psykiske skadene nevnes mer implisitt.

En annen informant, Morten, har vært gift med sin nåværende kone i 4 år og omtaler hvorvidt han noen gang har vært voldelig mot henne. Her kan vi skimte en kompleks tilnærming til hva Morten uttrykker som vold:

Morten: (...) Jeg har aldri utøvd fysisk vold. Men før jeg var på gruppeterapien da hadde jeg og kona en kjempekrangel hvor jeg tok tak i armene hennes og dytta henne ned i senga. Da tenkte jeg at ”nå holder det”. Det er jo vold, det er ikke noe å skyve under en stol, men allikevel så tror jeg ingen lider noe overlasta av det. Hun ble jo redd, hun synes ikke det var noe hyggelig og det syntes ikke jeg heller. Men det er den volden jeg har utøvd noen gang i et parforhold.

Også i Mortens sitat kan det leses en tvetydighet, hvor ulike presentasjoner og definisjoner av volden står i et motsetningsforhold til hverandre. Han sier først at han ikke har utøvd fysisk vold mot sin partner, men senere uttrykker han at å dytte sin kone ned på sengen er å utøve vold. Dialogen og ”jobbingen” i denne fortellingen likner den vi så hos Knut når han snakket om slagene som rammet hans kone. Et moment som også løftes frem av Morten er skadene det hadde at han dyttet sin kone, og spørsmålet som stilles er hvorvidt hun ”lider noe overlasta” av det. Dette kan uttrykke hva Sykes og Matza definerer som ”*denial of injury*” som et ledd i en nøytraliseringsprosess (Sykes & Matza 2006: 235). Selv om han gjør et poeng ut av at ingen lider under dette, løfter han frem konas redsel og ubehag. Dette så vi også hos Knut, i hans skildring av slagene som ikke ”direkte farlige”.

Hos både Knut og Morten fremheves en forutgående faktor for situasjonene som en kjempekrangel eller diskusjon. Også Steinar, som i fellesskap med sin nåværende kone gjennom 15 år oppdrar to ungdommer i tenårene, uttrykker noe av det samme:

Steinar: Det hadde vært rolig veldig lenge. En fire måneders tid uten noe som helst. Vi snakker om en uheldig episode per år kanskje, som går direkte på vold.. (tenker) Da hadde det noe med grensesetting for en av tenåringene i huset å gjøre, hvor tenåringen spilte på

begge oss for å få viljen sin. Jeg følte i den settingen at jeg var inne i en dialog med han, også kom mor inn å overstyrte hele situasjonen i mine øyne. Da ble jeg så sint.. (pause) og det endte til slutt med at jeg sparket til henne.

Steinar sier at han ”sparket etter” sin kone under en diskusjon. Han sier konkret at handlinger som går direkte på vold er uheldig, slike hendelser er ikke ønskelig fra hans side. At konflikter allikevel fremheves i slike situasjoner kan sees i relasjon til et poeng hos Skjørten, som spurte sine mannlige informanter om det fantes situasjoner hvor det var ”greit” å slå sin kvinnelige partner. Hun skriver at:

”Ingen av mennene hadde en entydig oppfattelse av at vold var rettferdig og riktig. De svarene jeg fikk som lå nærmest en oppfatning av volden som moralsk rettferdig, refererer til den konkrete situasjonen idet slaget faller.

Den retten de opplever blir knyttet til omstendigheter i situasjonen (...)” (Skjørten 1994: 90).

Å fremheve en kangel eller konflikt i forkant av slag, dytting og spark, kan tolkes som en form for rettferdiggjøring eller bagatellisering av handlingene. Dette fremgår av fortellingene til Knut, Morten og Steinar. Samtidig er det tydelig at mennene understreker det problematiske ved hendelsene, og uttrykker at de ikke ønsker å utøve vold. Mennenes fortellinger uttrykker en slags ”erkjennelsesprosess”, hvor de diskuterer slike handlinger som uønskelige. Ved å fremheve skader, viser de til at nettopp dette er en uønsket konsekvens av slike hendelser. Fortellingene bærer preg av at slike handlinger ikke kan *forsvares*, men allikevel *forklares* med bakgrunn i forutgående diskusjoner eller konflikter.

5.2 Kroppen som maktmiddel

Et poeng hos Skjørten (1994) er at fremstillinger av vold som tar utgangspunkt i en forutgående provokasjon forutsetter en viss likestilling mellom partene. Hun gjør en distinksjon mellom *gjengjeldelse* og *dominans*, hvor de involvertes relasjon er sentralt:

”Gjengjeldelse refererer til likeverdighet i forhold mellom krenker og den krenkende.

Dominans refererer til ulikeverd. Bildet av den provoserende kvinnen passer utmerket inn i nye bilder av forholdet mellom kjønn” (Skjørten 1994: 24). Knut, Morten og Steinar uttrykker alle at det ”skal noe til” før de hisser seg opp, ved å referere til bakenforliggende faktorer for voldsbruk mot partner. Selv om mennene ikke sier at deres partnere fikk som fortjent i slike tilfeller, gir fremstillingene assosiasjoner til at kvinnene er noe ”medskyldige”. Det kan derfor hevdes at gjengjeldelse er et poeng i fremstillingene. Hvorvidt mine informanter lever i likestilte forhold eller ei har jeg ikke grunnlag for å uttale meg om. I det følgende ønsker jeg

uansett å løfte frem *ulikheten* mellom menn og kvinner i form av deres fysikk, da dette var et gjennomgående tema i flere av mine informanters fortellinger. Geir gir et slikt bilde da han snakker om sinnet sitt og hvordan det rammet hans tidligere samboer:

Geir: Det var mest med kjefting. Også er det disse klassiske tingene som vi menn gjør når vi sinte. Om jeg var sint nå, så satt jeg ikke her borte og brølte, ikke sant, da satt jeg helt her og brølte (reiser seg brått og lener seg mot intervjuer). Da hadde jeg fortalt deg hvor teit og dum du var. Og noen ganger har jeg blitt så sint at jeg ikke husker helt hva jeg har sagt etterpå. Men da var jo skaden gjort. Da har raseriet kommet. Jeg er ikke kjempeliten heller ikke sant. Så når jeg går helt opp i ansiktet til noen og brøler, da har det en effekt på folk.

Fortellingen rommer en vaghet i forbindelse med konsekvensene av sinnet til Geir. Han uttrykker en ”skade” da han sier at ”skaden var gjort”. Denne skaden uttrykkes ikke like konkret som i de tidligere sitatene fra Steinar, Morten og Knut, hvor skader av handlinger ble beskrevet som spesifikke fysiske eller psykiske i form av ubehag og redsel hos partner. Konsekvensene av sinnet blir dermed hengende litt i luften. Geir understreker at hans fysiske fremtoning har en effekt på folk fordi han bruker hele kroppen sin når han blir sint. Han sier at dette noe som er ”klassisk for menn når de blir sinte”, og den fysiske fremtoningen og bruken av kroppen fremheves som skremmende. Kroppen brukes som bilde på og symbol for hva Geir er i stand til fysisk. At han understreker at kroppen hans er stor, og at han kan virke truende på folk, kan knyttes til nettopp dette. Et liknende poeng finner vi hos Ronny. Ronny er, som Geir, singel på intervjudtidspunktet. Han forteller om på hvilken måte hans sinne rammet hans tidligere ektefelle:

Ronny: Det har etter hvert blitt tydelig at jeg har et problem med sinne. Innimellom har det kommet ut, med min tidligere kone for eksempel husker jeg at jeg kunne slå i bordet, være truende på den måten. Uten at det var direkte vold i forhold til henne, så var det truende i forhold til henne. Og å være fryktelig nedlatende og nedvurderende i... I måten jeg behandlet henne på verbalt da, kan du si.

Vi ser at både Ronny og Geir understreker at deres fysiske fremtoning virker skremmende på deres partnere. Det kan hevdes at det ikke er selve handlingene, som å slå hardt i bordet eller brøle helt opp i ansiktet til partner, som fremstilles som problematiske i denne sammenheng. At Geir beskriver dette som en ”klassisk ting menn gjør når de er sinte”, kan illustrere en normalisering av dette. Det som løftes frem er heller den *effekten* det har på partnerne, og at effekten er skade i form av å skape redsel. Dette er også et tema på sinnemestringskurset. Jeg har vist hvordan mennenes fysikk kan forbindes med et slags overtak i slike situasjoner. Overtaket fremstilles dog ikke som uproblematisk, noe som kan gi assosiasjoner til Skjørtens

konkretisering av dominans i lys av ulikverd. En mulig tolkning er at selv om det fysiske overtaket gir mennene fordeler, i form av at de kan bruke kroppen som markør, er å bruke kroppen for å dominere noe illegitimt og uønsket ved dette. En tredje informant, Knut, uttrykker nettopp dette da han snakker om de tidligere presenterte slagene som rammet hans kone:

Knut: (...) Det er det som er litt farlig da.. Det blir som en narkoman som hungrer etter narkotika, og det stopper hungeren når han får et skudd. Det blir dessverre også sånn at det er avlastende å sette et punktum. Du har det maktmidlet som du misbruker.

Det fysiske overtaket og ”makten” Knut sier at han innehar virker sentralt i denne sammenheng. Det kommer frem i fortellingene at et slikt overtak medfører et *ansvar* for å kontrollere sine fysiske uttrykk. I forbindelse med den offentlige volden forklarte mine informanter at voldshandlinger knyttet til det å hevde seg er problematisk og illegitimt. Dette gjaldt særlig i forhold til fysisk underlegne parter. At mine informanter kan antas å ikke være fysisk likestilte med sine kvinnelige partnere virker som et poeng i fortellingene til Geir, Ronny og Knut. Alle tre sier at deres uttrykk som store, voksne og sterke menn skremmer deres partnere. Et slikt moment fremheves som illegitimt og problematisk; det gjør ”skade”, virker ”truende” og er et ”maktmiddel man misbruker”. Slike beskrivelser kan gi et bilde av på hvilken måte det å bruke kroppen sin for å markere noe kan være noe illegitimt.

5.3 “Fattern som banker muttern”

I forrige kapittel diskuterte jeg hvilke maskuline karakterer flere av mine informanter ikke ønsket å assosiere seg med i voksen alder; idealtypiske skildringer av actionhelter og villmenn. Subjektposisjoneringene (Widerberg 2002) i forhold til slike skildringer illustrerte et ønske om en avstand til disse. En liknende avstand til et idealtypisk bilde av en mann ble også markert av Morten når han snakker om episoden hvor han dyttet sin kone ned på sengen. Han sier at han da fikk assosiasjoner til sin voldelige far:

Morten: Før gruppeterapien da vi hadde den kjempekrangelen hvor jeg tok tak i skuldrene hennes og dytta henne ned i senga... Da så jeg for meg at jeg holdt på å bli som fattern. Nå skal jeg banke muttern også skal ungen stå og se på liksom. (...) Jeg opplevde at... Jeg har alltid vært voldelig, og begynte å se at dette var ikke alltid måten å løse det på. Også ble jeg far, også ble jeg gift... Jeg tenkte ”skal jeg gå i samme mønstre som fattern eller skal jeg snu dette her”? Jeg tenkte at før jeg har utøvd vold mot familien min så må jeg bare ta kontakt med en psykolog.

Bildet av ”fattern som banker muttern mens ungen står og ser på” presenterer et bilde av faren som en ”stereotypisk mishandler” (Pertanen & Holma 2001). At Morten viser til et slikt stereotypisk bilde av en mishandler kan illustrere illegitimiteten han uttrykker i forbindelse med dette. Faren representerer en maskulinitet som Morten aktivt posisjonerer seg i forhold til i dette tilfellet. Sitatet viser hvordan det tradisjonelle farsbildet (Johansson 1998B) er gjenstand for forhandling hos Morten. Holter og Aarseth skriver om mennene i sin studie at: *”ved å skape et bilde av faren sin, gir mennene også indirekte et bilde av seg selv. Mennenes forhold til sine fedre er ikke bare et personlig anliggende. De personlige konfliktene er del av en samfunnsmessig strid mellom ulike former for mannlighet”* (Holter & Aarseth 1993: 33). Mortens beskrivelse av sin far kan illustrere nettopp en slik strid. Bildet han gir av sin far gir assosiasjoner til en dominerende og voldelig mannsfigur som ”disiplinerer” sin partner gjennom bruk av vold. Morten sier at han kontaktet Reform nettopp for å unngå å gå i de samme mønstrene som faren, og bruker sin nye status som ektemann og far som drivkraft for denne avgjørelsen. Han sier at han ikke ønsker å være voldelig. Mortens initiativ til å søke terapi i denne forbindelse, gir et bilde av en ung mann som ”tar tak” for å unngå å gå i farens fortspor. Han uttrykker at han tar ansvar for sin egen og familiens tilværelse på en annen måte enn han mener hans far gjorde. Dette fant jeg også hos en annen informant, Kristian, som forteller meg at han vokste opp med hva han kaller en ”voldsom og sint far”. Når Kristian snakker om hvorfor han bestemte seg for å gjennomføre sinnemestringstilbudet, bruker han nettopp sin far som hva han uttrykker som ”et veldig bilde” på hva han selv ikke ønsker å være:

Kristian: Så har jo han [faren] vært et veldig bilde på hva jeg ikke har lyst til å være. Fordi han har vært slik som... hvor jeg har kjent det på kroppen selv da, hvordan det er. Og jeg husker veldig godt hvordan jeg følte det, og hvordan jeg så moren min og... Og jeg sa det fra jeg var veldig liten, at jeg skal aldri bli som faren min.

Også Kristian begrunner sin endring med bakgrunn i faren, og særlig farens fremtoning overfor seg selv og Kristians mor. Både Kristians og Mortens fortellinger har i denne forstand likhetstrekk med hva Slottemo beskriver som en *”lidelsesfortelling som inneholder noe positivt”* (Slottemo 2003: 73). Hos de mannlige arbeiderne i hennes studie kom bilder av den ansvarsbevisste mannen frem nettopp når de hadde fokus på den tunge og vanskelige tiden (ibid: 73). Morten og Kristians fortellinger er nettopp fortellinger om ansvar og endring. De posisjonerer seg som *”ansvarlighetens menn”* (ibid: 240), ved å skildre et bilde av en tidligere mannlig figur de ønsker å ta avstand fra og som var drivkraften bak deres egne

endringsprosjekter. De markerer også at fedrenes voldsomme uttrykk er noe de selv tar avstand fra. De uttrykker et ønske om å skape noe nytt og annerledes for seg selv og sine familier; uten bruk av vold. Jeg vil komme tilbake til denne diskusjonen i neste kapittel, som omhandler vold mot barn.

5.4 Sinnet og ansvarligheten

Så langt har jeg vist hvordan mine informanter omtalte vold mot partner som problematisk, og hvordan dette var gjenstand for forhandling. Ønsket om å endre seg, og sinnemestringens rolle i dette, har også vært sentralt. Noe annet som gikk igjen i materialet, var refleksjoner rundt eget *sinne*. Slike temaer er naturlig nok fokus på sinnemestringskurset, hvor det å gi mening til eget sinne er særlig sentralt. Steinar sier at han valgte å søke sinnemestringskurset på bakgrunn av sin relasjon til sin nåværende kone, han sier selv at *”med kona mi kom jeg i kontakt med skremmende sider av meg selv. Jeg ville ikke være sånn”*. Jeg ber han utdype, og han sier:

Steinar: Jeg har nok bestandig vært ganske sint, men det har ofte gått utover ting og gjenstander. Og det skriver seg tilbake fra jeg var ganske liten. (...) Men når jeg var liten gikk det mest utover ting. Jeg var for eksempel veldig glad i å bygge ting, og når jeg ikke fikk til dette kunne jeg i løpet av 30 sekunder rasere tre dagers arbeid. Så dette har jeg hatt i meg ganske lenge. Så for 15 år siden møtte jeg min nåværende kone, vi har hatt et lidenskapelig forhold på alle mulige måter. Hun har brakt frem vanskelige sider i meg som jeg ikke ante jeg hadde egentlig... (pause) Eller som jeg ikke hadde vært i kontakt med på mange år.

Steinar sier at han *”alltid har vært sint”*, og forteller at sinnet i barndommen fikk utløp ved at han raserte lekene sine. Han gir et bilde av at det *”lidenskapelige forholdet”* til hans nåværende kone har *”brakt frem”* disse sidene i han, og bruker dette som en bakgrunn for hvorfor han søkte terapi. Det problematiske ved sinnet blir tydelig i relasjon til Steinars kone; dette er ikke slik Steinar ønsker å være i voksen alder og i sin parrelasjon. Han uttrykker selv at dette er *”skremmende”*. Også Kristian fremhever sine parforhold når han omtaler sitt sinne som problematisk:

Kristian: Om det plutselig var et punkt hvor jeg innså det (knipser med fingrene) eller om jeg innså det gradvis, det er litt vanskelig å si. Altså det... Jeg... Altså, jeg har vel så lenge jeg kan huske, fra jeg var ung og tenåring og yngre og sånn at jeg ble veldig sint når jeg ble sint. Eh.. Og i begynnelsen når jeg var veldig ung så tenkte jeg ikke at det var noe feil i det, eller at det skal skape noen problemer for meg.

I barne- og tenårene beskrives ingen alvorlige konsekvenser i forbindelse med sinnet, og det uttrykkes som relativt uproblematisk av Kristian. Han sier selv at det ikke var ”noe feil i det”, og at det ikke skapte ”noen problemer” for han. Dette har likhetstrekk med Steinars beskrivelse av sitt sinne i barndommen. Sinnet beskrives av begge mennene som noe som bare ”var der”, som en naturlig del av deres personlighet og natur. Hos både Steinar og Kristian forklares dette som fortid, og de gir begge uttrykk for at det er mer komplisert og vanskelig å bli sint nå. Steinar bruker i denne forbindelse ordet ”vanskelig” og Kristian ”problemer”. Jeg ber Kristian utdype hvordan han mener at sinnet har skapt problemer for han:

Kristian: Nei, når jeg passerte tyve og begynte å gå inn i seriøse forhold og sånn så... Jeg hadde ikke så mye av det før... Men på et eller annet tidspunkt, så begynte jeg å tenke at... Altså, at når du har hatt det sånn to ganger, gjort det samme i to forhold, så begynte jeg kanskje å tenke at det var noe med meg, som tok med meg dette her videre inn i hvert eneste forhold. Da begynte det å gå opp for meg da... Jeg måtte gjøre noe med det, og ble med på gruppeterapi.

Det vanskelige ved sinnet til Kristian knytter han til sine ”seriøse forhold” i tyveårene. Først virker det sentralt å ta stilling til vagheten i dette sitatet. Kristian sier selv at han har ”hatt det sånn”, ”har gjort det samme” og ”tatt med dette her” i sine parforhold. Tema for intervjuet er vold, og det er derfor nærliggende å tolke ”det” og ”dette” som Kristians tilnærming til å omtale bruk av vold. Som leser trekker en fort de slutningene når en ser sitatet. Allikevel er det interessant hvordan Kristian velger å ”pakke inn” hva han vil frem til; disse tingene formuleres ikke eksplisitt, men blir heller hengende litt i luften. Fremstillingen skiller seg dermed tydelig fra Kristians tidligere direkte beskrivelser av hva han kalte slåssing i en offentlig kontekst i barndommen (se side 38). Ved å formulere seg på denne måten, unngår Kristian å uttrykke konkret hva han oppfattet som problematisk å bringe med seg inn i seriøse forhold. Dette har vi tidligere sett at Geir gjorde da han omtalte konsekvensene av sitt sinnes voldsomme fysiske uttrykk ved bruk av setninger som ”da var skaden gjort” (se side 57); sitatene forblir noe uklare når det gjelder *hva* mennene har gjort og *hvilke konsekvenser* det har hatt. Slike uklarheter kan tolkes som uttrykk for at dette er noe problematisk å fortelle om for Kristian. Kristian sier at han begynte å ”tenke at det var noe med meg”, noe som kan knyttes til en følelse av et dette ”noe” var noe galt, unormalt og illegitimt. Hvordan han ”jobber” med denne fremstillingen kan illustrere et krisepunkt (Jørgensen & Phillips 1999), hvor Kristian forhandler i en gråson mellom legitimt og naturlig sinne og et sensitivt og

privat område som omhandler problematiske aspekter ved hva han ”tar med seg” inn i sine parforhold. Det skimtes en kompleksitet i forventninger og assosiasjoner knyttet til sinnet.

Kristian uttrykker et *ansvar for* og *ønske om* å endre mønsteret han gjentar. Han sier at problemene i parforholdene sine var en drivkraft bak å ”gjøre noe”; nemlig å gjennomføre terapi. Jeg har tidligere vist hvordan han uttrykte en avstand til å bli som sin far, og hvordan han sier at hans beslutning om å søke terapi var et resultat av dette. Fortellingene viser hvordan Kristian gir mening til sin avgjørelse om å delta på sinnemestringskurs, og hvordan ansvar for endring er en viktig del av fortellingen. Dette ansvaret han mener han har i voksen alder kan si noe om hvilke forventninger som knyttes til mannens rolle i slike relasjoner. En ansvarlig mann skal kunne kontrollere sinne og aggresjon. Et liknende moment var som nevnt tydelig hos Morten, da han uttrykte at han ønsket å snu på voldsmønsteret da han ble gift; og sa at det ikke ”passer” å være voldelig når man er en familiemann (se side 45). De posisjonerer seg begge som den voksne og ansvarlige familiemannen og kjæresten som tar grep om noe problematisk, med det mål å endre dette. En maskulin ansvarlighet er tydelig her. Bildet kan dermed illustrere noen *”normative føringer knyttet til hva en ”ansvarlig mann” er, i lys av familie, hjemmeliv, kone og barn”* (Slottemo 2003: 240).

5.5 Hvem kontrollerer volden?

Kristian og Morten var mine to yngste informanter, og i fortellingene deres er de i ”startfasen” av å stifte sin første, egne familie. Å fremheve et ansvar for endring var dog ikke unikt for dem. Jeg fant dette igjen hos flere av de andre, eldre informantene, som enten var i eller hadde vært i lengre samboer- og ekteskap. De hadde også betraktninger rundt ansvar i forbindelse med kontroll når det gjaldt vold mot kvinnelige partnere. Selvkontroll og stabilitet fremheves av Ekenstam (1998: 100) og Jon (2007: 171) som kjernebegrep i forhold til moderne maskuline idealer. Jeg skal nå vise at betraktningene rundt kontroll inneholder tvetydigheter hos mine informanter, hvor kontrollens relasjon til voldens legitimitet eller illegitimitet tydeliggjøres. Disse fortellingene inneholder også posisjonering av seg selv i forhold til en maskulin ansvarlighet. Knut, for eksempel, nevner kontroll når han snakker om hvorfor han valgte å ta kontakt med en terapeut og gjennomføre gruppetilbudet:

Knut: Grunnen er at jeg overfor min kone primært nådde et punkt hvor jeg kunne være voldelig, og helt ute av kontroll... Ikke sånn at det er så farlig, men det er ille nok. Jeg hadde behov for å prøve å finne en mestringsmetode for å takle situasjoner så jeg oppførte meg

normalt. Dette gjelder primært i hjemsammenheng da, for i jobben fungerer jeg helt normalt. (...)Jeg følte det var nødvendig for Kari, min kones del, for at jeg skulle fungere trygt. Det er klart at det fungerer jo ikke å leve i et forhold hvor den ene er redd for den andre, det er bare ikke akseptabelt.

Knut uttrykker at han ønsker å fungere og oppføre seg ”normalt”, og sier at volden i hjemmesammenheng var ”ute av kontroll”. Han uttrykker at han har behov for å oppføre seg ”normalt” og ”trygt”, samtidig som han understreker at han ”fungerer” på andre arenaer i livet. Ved å trekke frem at han fungerer normalt i andre sammenhenger, nyanserer han bildet av seg selv som en ”farlig, lite fungerende volds mann” (Pertanen & Holma 2001). Å ha en mestringsmetode forklarer han som viktig for at han skal fungere trygt i forhold til sin kone.

Tvetydigheten sitatet rommer i forbindelse med *kontroll* fremstår som interessant. Knut sier at slike handlinger ikke er ”så farlige” på den ene side, men at de samtidig er ”ille nok”. Han knytter på den ene side voldsutøvelsen mot sin kone til et tap av kontroll. Dette kan sees som et ledd i en *offerdiskurs*; hvor problematiske aspekter utenfor en persons kontroll fremheves som ledd i en ansvarsfraskrivelse (Pedersen & Sandberg 2009). At handlingene uttrykkes som ”ille nok” understrekes ved at han sier at han valgte å søke terapi for å få forholdet til å fungere. Jeg har tidligere vist hvordan Knut selv sier at han ikke slår sin kone så hardt at det er direkte farlig (se side 54). Her gir han et bilde av en mann som har kontroll over sine uttrykk. På den andre siden fremlegger han nå at han ikke har kontroll på samme tid. Her står kompetanse, kontroll og overtak på den ene siden i et direkte kontrastforhold til en maktesløshet og ansvarsfraskrivelse som konkretiseres med tap av kontroll på den andre side. Knuts ”jobbing” i slike fortellinger kan knyttes til hva Ekenstam beskriver som *forhandlinger rundt mannlighet og umannlighet* (Ekenstam 1998: 47). Knut befinner seg i et slags spenningsforhold, hvor han posisjonerer seg både i forhold til et bilde av en normal, velfungerende mann og en mann som ikke har kontroll og er maktesløs. Uttrykk for et ønske om å ha kontroll finner vi også hos Geir, da han snakker om sitt sinne. Geir har tidligere uttrykt at han bruker hele kroppen sin aktivt når han blir sint, og at dette blant annet gikk utover hans tidligere samboer. Han forteller meg i denne forbindelse hvorfor han ville ta sinnemestringskurset:

Geir: Det er vel fordi jeg skal klare å kontrollere sinnet selv, og at sinnet ikke skal kontrollere meg... Når jeg først var sint tente jeg på alle plugger, også var det et ramaskrik uten sidestykke.

Dette sitatet inneholder en noe vag beskrivelse av sinnet, men konkretiseres i form av konsekvensene; det ble ramaskrik. Geir knytter, som Knut, et tap av kontroll til det ”å tenne på alle plugger” og ikke kunne kontrollere seg. Å la sinne og vold få ukontrollerte uttrykk overfor partnere, fremstår ikke som en ønsket del av mennenes maskulinitet. Dette fremstår heller som uansvarlig maskulinitet; eller hva Ekenstam (1998) knytter til *umannlighet*. Fremstillingene gir dermed assosiasjoner til peripetale voldsuttrykk (Kolnar 2006: 222), og illustrerer denne voldens illegitimitet i tilknytning til nettopp umannlighet. Vold mot partner gir raskt assosiasjoner til *overdreven* vold (se eksempelvis Jon 2007: 195). En tredje informant, Steinar, gir et bilde av hva som kan være slik overdreven vold når han snakker om å ha kontroll. Sitatet ble gitt i forbindelse med episoden da Steinar skal ha sparket etter sin kone:

Steinar: Jeg har alltid følt at jeg kontroll over min side av saken. (...) Noen sier at de blir så sinte at de mister kontrollen og kan drepe noen, men der har jeg aldri vært. Jeg har heller aldri hatt lyst til å slå noen med en knyttneve gjentatte ganger i ansiktet eller på kroppen. Jeg har stoppet lenge før det. Men jeg har vært fysisk, det har jeg vært.

Steinar uttrykker, i et motsetningsforhold til de andre, at han har kontroll i slike situasjoner. Også han er i en dialog, eller forhandling, om sin egen posisjon i forhold til volden. På den ene side innrømmer han å ha vært fysisk. Samtidig understreker han en avstand til nettopp å miste kontrollen, og å gå over en grense. Kontrollens rolle i fortellingene om partnervold er på denne måten et gjennomgående tema for forhandling. Jeg finner at mennene bruker bildet av ”menn med kontroll” for å posisjonere seg og definere sin rolle i forhold til volden, og at dette bildet er noe tvetydig og komplekst. Felles for mennene er at de ”jobber” når de forteller om slik vold, og at fortellingene om vold mot partner inneholder og illustrerer motsetninger, spenningsforhold og forhandlinger.

5.6 Oppsummering: vold mot partner

Jeg har i dette kapitlet vist hvordan fortellingene om partnervold preges av kompleksitet, tvetydighet og vaghet. Jeg hadde en følelse av at jeg satt en igjen med en del ”løse tråder” da jeg skulle nøste sammen dette kapitlet, og det opplevdes ved flere tilfeller vanskelig å få grep om mine informanternes fortellinger om vold mot partner. Fortellingene stod i flere tilfeller i motsetning til hva mennene hadde sagt tidligere. Det virker tydelig at mine informanter var i dialog med seg selv når de fortalte om slike hendelser. Dialogene preges av at handlingene på den ene side ikke er altfor ukomplisert å vedkjenne seg, forklare og ”stå ved”, men at de på

den annen side ikke kan forsvares fra et ”generelt ståsted”. Mennene uttrykker et ønske om å vedkjenne seg og forstå handlingene, samtidig som slike handlinger er komplekse å nærme seg. Kompleksiteten i fortellingene deres kan illustrere hva Skjørten (1994) beskriver som ”*et moralsk spenningsforhold*”, hvor fortellingene i seg selv står i kontrast til hvordan mennene uttrykker det er moralsk rett å handle. At fortellingene *kan* forklares, kan knyttes til en bagatellisering (ibid: 101) eller nøytralisering (Sykes & Matza 1957), og et poeng i denne sammenheng er at de fullstendig legitime handlinger ikke trenger slik bagatellisering (Skjørten 1994: 154). Spenningsforholdet mellom hva som kan forklares og forsvares, og hva som er legitimt og illegitimt, var tydelig og sentralt i mine informaners fremstillinger av partnervold. For å illustrere dette spenningsforholdet ytterligere, vil jeg i den følgende oppsummerende diskusjonen ha særlig fokus på å løfte frem poenger knyttet til *lidelse og skader* i tillegg til *kontroll i et motsetningsforhold til maktesløshet. Mennenes ansvar og rolle* i fortellingene vil også løftes frem.

5.6.1 Lidelse og skader

Mine informanter forholder seg stadig til *definisjoner* av volden i sine fortellinger om partnervold. Hva er egentlig vold? Når har man gått over en grense? At handlingene påfører partnerne deres lidelse fremstår som viktig for mennene. Dualismen i dette bildet er påfallende. Mennene fremhever på den ene side at for å definere handlinger som vold, må konsekvensene av handlingen være av fysisk karakter. Dette kommer aller tydeligst frem i fortellingene til Morten og Knut. Allikevel er det tydelig at psykiske skader hos partner også ilegges vekt her, da en slik effekt også er et gjennomgående poeng i fortellingene deres. Lidelse og frykt hos partner er eksempler på slike psykiske effekter. Det er interessant at de psykiske skadene, i form av frykt, redsel og ubehag, løftes frem i de tilfellene de fysiske skadene ikke fremstilles som tilstedeværende.

Å definere handlinger som vold fremsto som langt mindre komplisert i fremstillingene av offentlige voldsepisoder, hvor det var direkte fysiske handlinger mot kroppen som ble beskrevet, og hvor frykt og usikkerhet i seg selv ikke fremstod som et poeng. Som Isdal poengterer, vil måten å forholde seg til og omtale vold på variere under de kontekstuelle forutsetningene som eksisterer ved henholdsvis offentlig vold og vold mot partner (Isdal 2000: 159). De konkrete ordene som brukes av mine informanter i fortellingene i de ulike kontekstene er interessant. I en offentlig kontekst brukte mine informanter ord som ”vold”,

”slåssing” og ”bank”, mens i fortellingene om partnervold fremstår slike begreper som langt mer kompliserte. I fremstillinger av vold mot partner, anvender mine informanter ved flere anledninger situasjonsbeskrivelser heller enn konkrete ord. Dette kan forklares med det i større grad er knyttet negative assosiasjoner til vold som terminologi i en kontekst hvor det beskrives partnervold (Jewkes et al 2000: 94) enn i en offentlig kontekst. Som leser får man ofte følelsen av at ting ”holdes tilbake”, eller at informantene ikke ønsker å bruke termer som nettopp ”vold” i forbindelse med partnervold. De brukes i fortellingene om partnervold ikke lenger som en naturlig del av mine informanternes språkliggjøringer, som de i større grad gjorde i den offentlige konteksten.

5.6.2 Handlingskapasitet versus tap av kontroll

Kontroll fremstår som svært sentralt i mine informanternes fortellinger om vold mot partner, og også dette er gjenstand for forhandling. I fortellingene om partnervold posisjonerer mine informanter seg annerledes i forhold til et bilde av en mann med kontroll og selvbeherskelse enn i de offentlige voldsfortellingene. Jeg har vist hvordan nettopp egenskaper knyttet til kontroll og selvbeherskelse kan illustrere ideelle maskuline karaktertrekk, med bakgrunn i Jon (2007) og Ekenstam (1998). I fortellingene finnes en balansegang mellom å uttrykke *handlingskapasitet* på den ene side, og *tap av kontroll* på den andre. Dette likner hva Pedersen og Sandberg (2009) klassifiserer som en balansering mellom en offerdiskurs og gangsterdiskurs. Balansegangen fremstår som noe kompleks og tvetydig hos mine informanter. Mennene gir uttrykk for handlingskapasitet og mestringsevne på den ene siden, når de fremstiller aspekter av volden som de mestrer. Knut sier for eksempel at han mestrer grenseovergangen mellom å slå så hardt at det er ydmykende og å slå så hardt at det er direkte farlig. Mennene forteller også at de aktivt bruker sin fysikk i skremmende og voldsomme uttrykk, noe som er særlig tydelig i Geir og Ronnys fremstillinger. På den annen side gir mennene et bilde av en frykt for at situasjonene skal ”skli ut” og en følelse av å ha mistet kontrollen. Dette kan som nevnt vitne om hva Skjørten beskriver som et spenningsforhold i omtale av handlinger som kan forklares, men ikke forsvares (Skjørten 1994: 154). En slik dobbel og tvetydig fremstilling av volden kan illustrere hvordan mennene forhandler mellom de sentripetale og peripetale aspektene ved slik vold. På den ene side forteller de om aktive valg og kompetente fremtoninger som menn, men på den andre side også knytter feighet og motløshet til dette. Grenseovergangene mellom det kontrollerte sentripetale voldsaspektet og det feige og onde peripetale, preget av mangel på selvbeherskelse, er langt mer uklare i mine

informanternes fremstillinger av partnervold enn av den offentlige volden. Den offentlige volden fremstod som unødvendig når den ble brukt for ”å hevde seg”. Knut uttrykker at ”det er alltid feigt å slå” når han forteller om volden han utøver overfor sin kone. I de offentlige voldsfortellingene ble denne feigheten langt ifra uttrykt like eksplisitt og allmenngjeldende. Slike skjæringspunkter (Kolnar 2006: 225) eller krisepunkter (Jørgensen & Phillips 1999: 132) i mine informanternes fortellinger om partnervold kan illustrere hvordan omtale av tabubelagt og ikke-tabubelagt vold har ulike karakterer. Dette er i tråd med Isdals (2000) utgangspunkt.

5.6.3 En frykt for å falle?

Ansvar for sine kvinnelige partnere er et gjennomgående tema i fortellingene om partnervold. Dette står i særlig kontrast til de offentlige voldsfortellingene fra barndommen, hvor mennene først og fremst uttrykte et ansvar for å forsvare seg selv. I fremstillingene om den offentlige volden i voksen alder, ble ansvaret i flere tilfeller uttrykt i forbindelse med forsvar av en fysisk underlegen og utenforstående tredjepart. Når mine informanter snakker om privat vold uttrykkes den ikke lenger i lys av en sunn og vital maskulinitetskultur hvor mennene spilte hovedrollen i sine egne maskulinitetsutforminger, eller i lys av heltehistorier hvor mennene forsvarte en svak tredjepart. I relasjonene som beskrives mellom mennene og deres kvinnelige partnere, fremstilles tydeligere *krav* til mennene, i form av ivaretagelse av partnerne. Vi ser dette særlig i grenseovergangene, eller krisepunktene, hvor det oppfattes som problematisk å ”ta med seg” hva som beskrives som dårlige mønstre i kjærlighetsforhold eller å ”gjenta” sin fars handlingsmønstre. Dette problematiseres ytterligere av at volden *rammer* de samme partene som mine informanter uttrykker et ansvar for å beskytte. Med dette fremstår dermed slike fremstillinger som noe av et minefelt å bevege seg i for mine informanter.

Grenseovergangene til hva som kan kategoriseres som overdreven vold (Jon 2007: 195) er mer kompliserte i fortellingene om partnervold enn offentlig vold. Denne volden beskrives ikke som en del av en ønsket maskulinitet, og dens peripetale referanserammer inneholder hva Kolnar beskriver som ”*en manglende effektivitet i en sivil kontekst*” (Kolnar 2006: 214). Rammene partner- og ekteskapene setter for mennene, kan som diskutert medføre forventninger knyttet til å kunne kontrollere sine uttrykk og utelukke vold som et resultat av dette. Dette knyttes til å fungere normalt. Det kan påstås at en *frykt for å falle* (Ekenstam

1998) er nært forstående for mine informanter i fortellingene om vold mot partner. Å slå sin partner gir i flere tilfeller assosiasjoner til noe umannlig – som kobles til begreper som feighet og misbruk av makt av mine informanter. Å utøve vold mot sin kone eller partner assosieres med de marginaliserende og umannliggjørende peripetale kreftene.

Fortellingene om vold mot partner er fortellinger om et ønske om å endre seg, og om et ansvar for å ta tak i problemene og snu på dårlige mønstre. I denne sammenheng blir sinnemestringkurset brakt på bane. I de offentlige fortellingene fremstod offentlig vold i voksen alder som noe problematisk, men den ble aldri forklart som problematisk ”nok” til at den var en drivkraft bak at mennene søkte terapi. Når mennene snakker om vold mot partner er historier om å vokse opp og endre seg i forbindelse med å etablere kjæresteforhold og ekteskap sentralt. Mennene uttrykker blant annet at det ikke ”passer” (Morten) eller er ”normalt” (Knut) å utøve vold i en familiær kontekst. Dette bruker flere av mine informanter som en forklaring på hvorfor de søkte hjelp, og hvorfor de valgte å gjennomføre sinnemestringstilbudet. I fortellingene blir det tydelig hvem mennene *ønsker å være*: nemlig en velfungerende, stabil og trygg ektemann. Jeg har vist hvordan de i slike fortellinger posisjonerer seg som *ansvarlighetens menn* (Slottemo 2003).

6. Analyse: Vold mot barn

Jeg har i de to foregående kapitlene presentert og diskutert mine informanters fortellinger om vold i en offentlig kontekst og vold mot partner. I arbeidet med datamaterialet har jeg også studert en tredje kontekst; nemlig vold mot barn. Av mine informanter er seks av syv menn fedre, og disse har barn i alderen 3 til 24 år på intervju tidspunktet. Samtlige av fedrene snakket om sine barn i løpet av samtalen med meg. Fortellingene om barnas del i mennenes liv var preget av en massiv kjærlighet, men også en frykt knyttet til barnas eksistens i nærheten av og tilknytning til deres egne erfaringer med vold. I det følgende skal jeg presentere og diskutere fortellinger om foreldres vold mot barn, både volden mine informanter sa de var utsatt for fra sine foreldre og vold mot egne barn.

Bruk av vold i forbindelse med disiplinering og oppdragelse er som nevnt mindre utbredt og akseptert enn for bare noen tiår siden, da dette var en mer sentral del av oppvekstmiljøet og mentaliteten i familien (se eksempelvis Kuosmanen 1998, Johansson 1998B). Siden den tid har mild vold mot barn i en familiær kontekst har blitt mindre vanlig (Mossige & Stefansen 2007). Et siktemål i dette kapitlet er å vise hvordan det tabubelagte aspektet ved å utøve vold mot barn (Isdal 2000) kommer frem i mine informanters fortellinger, og hvordan fortellingene rommer forhandlinger om vold og mannlighet.

Arbeidet med kapitlet har vært vanskelig. En grunn er at fortellingene om vold mot barn i flere tilfeller er svært vage, og jeg fikk nesten en følelse av at om jeg ikke nærmet meg dem med ytterst varsomhet, ville de forsvinne i løse luften. Mange av fremstillingene gav assosiasjoner til triste skjebner og sorg. En annen grunn er at samtlige av fedrene i min studie uttrykte en kraftig avstand til det å utøve vold mot sine barn. Jeg vil understreke at jeg ikke har som siktemål å gi et faktisk bilde av relasjonen mennene har til sine barn, men heller ha fokus på hva som kjennetegner fortellingene hvor barna nevnes i forbindelse med volden. Jeg mener at denne avstanden er et så interessant og fremtredende i seg selv at det ikke kunne overses.

Kapitlet har jeg delt i to. I den første delen presenterer jeg de fortellingene av vold mine informanter ble utsatt for som barn, fra sine foreldre. Først de som ble beskrevet som relativt ”uskyldig” og uproblematisk av mine informanter, og deretter de som ble knyttet til en mer generell omsorgssvikt. To informanter, Knut og Rune, fremstilte uproblematisk familieforhold under deres egen oppvekst, og er utelatt fra denne diskusjonen. I den andre

delen presenterer jeg fremstillinger hvor mine informanternes egne barn og deres eget farskap i relasjon til volden ble nevnt og problematisert.

6.1 Disiplinering i "tidens tann"

I analysekapitlet om offentlig vold var jeg raskt innom voldens relasjon til familieforhold, da jeg presenterte Knuts poengtering av at hans foreldre var "fine foreldre" og at de aldri hadde "lagt hånd" på han (se side 40). Fremstillingen til Knut rommet en meningsstruktur hvor det å få mye bank av jevnaldrende fremstod som mindre problematisk enn å bli utsatt for vold fra sine foreldre. Knut tilhørte som nevnt en av de to informantene mine som sa at han nettopp *ikke* var utsatt for vold fra sine foreldre. Kristian, på den andre side, var en av mine informanter som fortalte om en voldsom og "hard" far. Jeg har tidligere nevnt Kristians far, i forbindelse med Kristians fortelling om å søke terapi for å unngå å bli som faren (se side 59). Kristian vokste opp med en yngre søster hos sine biologiske foreldre. Som den eneste og eldste gutten forteller han meg at han opplevde et visst press fra faren knyttet til det "å være en gutt". Kristian mener at han selv alltid har vært veldig følsom, og at presset fra faren opplevdes som vanskelig:

Kristian: Det husker jeg veldig fra jeg var veldig liten da, så sa faren min det til meg at det var to ting jeg skulle lære meg, og det var at gutter bruker ikke kjole, og gutter gråter ikke. Så med det mente han at gutter skulle være tøffe, og de skulle ikke være homo liksom. Og hvis jeg gråt og sånn så kommenterte han det. Han var veldig hard mot meg når jeg begynte å gråte. Og jeg var veldig opptatt av det at jeg skulle ha anerkjennelse fra min far, og jeg skulle aldri vise han at jeg gråt. Så det var veldig, veldig viktig.

Det er sentralt å merke seg at Kristian ikke eksplisitt uttrykker et bilde av vold. Han beskriver sin far som "veldig hard", og sier at faren stilte klare krav til hvordan Kristian skulle oppføre seg som gutt. Visse karakteristika fremstilles som sentrale i denne sammenheng; idealer knyttet til å være tøff og ha en heterofil seksualdrift nevnes som viktige for faren. Disse idealene står i kontrast til det å vise følelser og gråte. I fortellingen er Kristians far representant for et autoritært og hardt farsbilde, et bilde som kan knyttes til et tidligere ideal av faren som disiplinært overhodet i familien (Kuosmanen 1998, Johansson 1998B). Kristian beskriver sin far som "veldig hard", og noe han ikke selv ønsker å være på den ene side (se side 59), men uttrykker også et sterkt ønske om å få anerkjennelse av sin far. Dette kan illustrere hvordan farsfiguren er sentral i fortellingen, samtidig som det uttrykkes et noe komplekst forhold til denne. Dette gir assosiasjoner til hva Kuosmanen beskriver som et

”fadersberg, som et synlig og sentralt ankepunkt i horisonten” (Kuosmanen 1998: 276) når Kristian forhandler om egen maskulinitet. Jeg har tidligere vist hvordan Morten brukte et bilde av sin far som ”mishandler” som eksempel på hva han selv ønsket å ta avstand fra i forhold til sin partner (se side 58). Det er interessant hvordan Kristian i voksen alder posisjonerer seg i forhold til et slikt bilde av en maskulin figur som faren representerer i denne fortellingen. Dette kommer tydelig frem når Kristian sier om sin far at:

Kristian: Han var veldig streng. Veldig streng, og veldig... Faren min er fra en annen kultur også... Så ikke det at han bare... De fleste, han er jo nesten 80 år nå, og de fleste i den alderen de er jo mer gammeldags enn min generasjon er. Og i tillegg så er han fra et annet land, som ligger et par generasjoner bak oss i tillegg der da.. Det var ikke noe bevisst disiplinering fra faren min sin side, han hadde et sinneproblem..

Dette sitatet står i noe kontrast til det forrige. Kristian forklarte farens ”hardhet” i relasjon til disiplinering i det første sitatet, og som ukontrollert sinne i det andre. Å kategorisere farens atferd som ”et sinneproblem” kan sees som uttrykk for en dialog Kristian er i. Det problematiske ved farens atferd er her i fokus. Kristian viser til både farens generasjon og opprinnelige kultur i sin fortelling om farens ”sinneproblem”. Begge faktorene beskrives som noe som skiller Kristians far fra ”oss”. Skillet mellom en tidligere generasjon menn og den generasjon Kristian uttrykker at han er en del av, er interessant. Særlig to aspekter er sentrale her. For det første kan det hevdes at Kristian unnskylder eller bagatelliserer farens atferd og uttrykk ved at han viser til at faren var en slags ”mann av sin tid”. Farens kulturelle og generasjonsmessige tilhørighet bidrar til en slags rettferdiggjøring av hardhet, sinne og strenghet – som nettopp karakteriserer et noe utdatert maskulinitetsideal (Kuosmanen 1998, Johansson 1998B). For det andre, ved å gi et bilde av at faren tilhører en ”annen” generasjon, som ligger ”bak oss” posisjonerer Kristian seg selv i forhold til nettopp dette tidligere idealet. Dette kan sees i sammenheng med overgangen i farsidealer, fra den autoritære, forsørgningsorienterte far til en ”ny” type far (se eksempelvis Holter & Aarseth 1993, Brandt & Kvande 2003). Det trekkes et skille mellom den generasjon menn Kristian mener han tilhører og hans fars generasjon, hvor faren er representant for ”gammeldagse” menn. Selv om Kristian forklarer farens sinne med bakgrunn i slike faktorer, vil jeg ikke påstå at bildet av faren fremstår som uproblematisk. Det kan hevdes at Kristian bagatelliserer farens atferd, ved å *forklare den* (Skjørten 1994) i dette tilfellet. Dette kan vitne om det moralske spenningsforholdet beskrevet av Skjørten (1994); hvor nettopp et poeng er at det fullstendig moralsk forsvarlige ikke ville trengt noen form for bagatellisering. Kristian bruker også ordet

”problem” i forbindelse med farens sinne, i tillegg til at fortellingen inneholder hva jeg har beskrevet som et spenningsforhold mellom ukontrollert sinne og sinne som ledd i en oppdragelsesprosess.

En annen informant, Geir, fortalte at hans stefar ved flere anledninger gav ham hva han kaller en ”klæsing” eller ”leiving”. Geir vokste opp med sin mor og stefar etter at hans biologiske far flyttet ut da Geir var rundt 2 år gammel. Geir sier dette om familieforholdene og stefaren:

Geir: Hva skal jeg si.. For meg så var det normalt. Det var jo sånn det skulle være. Men jeg ser jo i ettertid at det var mye min stefar kunne latt være å gjøre. Men dette var jo på 70-tallet. Om du ikke gjorde som du fikk beskjed om så fikk du deg en klæsing, eller... Han også hadde jo et kjempetemperament, som han igjen hadde etter sin far. Det var jo mye på samme måten som jeg har blitt sint... Altså, det var jo stemmebruk og skremmende ansiktsuttrykk og, ja. Også fikk du deg gjerne en leaving.

I Geirs fortelling fremstår det å få en ”leiving” og ”klæsing” som en del av hva som uttrykkes som vanlige familieforhold på 70-tallet. At Geir uttrykker at han ”i ettertid” ser at det var mye stefaren kunne latt være å gjøre, kan sees i relasjon til Kristians skille mellom sin fars generasjon og sin egen. Både Geir og Kristian sier at fedrenes tøffe og harde fremtoning skyldes at de var menn av sin generasjon, en mannsgenerasjon som beskrives som annerledes. Denne annerledesheten fremstilles ikke som særlig problematisk av Geir; han bruker eksempelvis ordene ”fikk du deg” i forbindelse med ”leivingene” og ”klæsingene”. Dette er en normalisert og ukomplisert fremstilling av slik vold, som preges av en åpenhet omkring at dette var tingenes tilstand. Kuosmanen viser til at mennene i hans studie normaliserte sine fedres alkoholisme og vold: *”Trots den här typen av minnen ville många män ändå inte beskriva sin barndom i speciellt mörka toner. En mann konstaterade att ”se on elämä”, sånt er livet.”* (Kuosmanen 1998: 277). Normaliseringen er et interessant poeng i seg selv, som kan vitne om en økt aksept av harde, og tidvis voldelige maskulinitetsuttrykk i forbindelse med farskap og disiplinering av barn i en tidligere generasjon. Geir sier at stefaren hadde et ”kjempetemperament”. Det er interessant hvordan han trekker han paralleller til sitt eget sinne når han snakker om stefarens temperament og sinne. Fremstillingene bærer preg av en slik aksept på den ene side, men også en avstand til fedrenes utforming av sitt farskap. Dette er tydelig når Geir sier at han ikke bærer nag til stefaren:

Geir: Vi har et veldig godt forhold i dag. Vi har snakket om disse tingene. Det var litt i tidens tann. Jeg ser jo det, at alle takler ikke dette likt. Det var flere enn meg som fikk noen lusinger på 70-tallet. Vi taklet ting forskjellig.

Geir understreker igjen at stefarens atferd var i ”tidens tann”. Han gjentar at familieforholdene han beskriver var vanlige på 70-tallet; det var ikke bare han som ”fikk noen lusinger”. Han viser her til at han selv og stefaren takler ting på ulike måter. Som nevnt kan dette knyttes til en posisjonering i forhold til et mannligsbilde man ikke vil assosiere seg med. I det forrige sitatet trakk Geir på den annen side konkret en parallell mellom stefarens fremtoning og sitt eget sinne, da han sa at stefaren ”var mye på samme måte som han selv har blitt sint”. Dette kan vitne om en kompleksitet og en tvetydighet i fremstillingen, hvor Geir på den ene side vil ta avstand fra dette generasjonsgitte og noe utdaterte maskulinitetsuttrykket, samtidig som han uttrykker en likhet mellom dette og sitt eget følelsesuttrykk når det gjelder sinne. Dette kan vitne om et krisepunkt (Jørgensen & Phillips 1999) i Geirs fortelling, hvor hans egne ”problemer” i forhold til vold fremheves på den ene siden, og underspilles på den andre. Geir forhandler om sin egen posisjon, hvor han både ser likheter mellom seg selv og sin far, samtidig som han uttrykker at dette er ikke et ønskelig uttrykk for seg selv. Voldens forhold til en ønskelig og legitim maskulinitet er i forhandling, og Geir posisjonerer seg i et skjæringspunkt (Kolnar 2006) mellom farens tidligere aksepterte vold og egen problematiske vold.

6.2 Mishandling og omsorgssvikt

De fortellingene om utsatthet for vold fra foreldre jeg har presentert til nå var, som jeg har vist, preget av en noe bortforklarende og bagatelliserende karakter. Av mine informanter var det andre som fortalte om familieforhold i oppveksten som *ikke* bortforklarte eller bagatelliserte disse. Slike fortellinger handlet om hva som ble uttrykt som ”mishandling” og ”kaotiske” oppvekstkår i familien. Sistnevnte blir uttrykt av Ronny, når han snakker om sin barndom:

Ronny: Eh, jo... I forhold til foreldrene mine... Jeg vet ikke hvor mye fokus vi skal ha... Hvor mye vi skal snakke om det og sånt, men... Det var vold, og overgrep, og selvmordsforsøk... Og fyll, ikke minst. Så det var rimelig kaotisk der...

Ronny gir her et dystert og direkte bilde av sin barndom og oppvekst. Han bruker konkrete ord i denne fremstillingen, og ”vold” er et av dem. Selv om dette begrepet nesten forsvinner litt i rekken av triste og grusomme skildringer, er bruken av nettopp dette ordet tankevekkende. I hans tilfelle blir ikke volden hverken naturalisert eller kamuflert, eller

forsøkt forklart. Morten var en annen informant som også fremstilte et direkte og konkret bilde av volden han ble utsatt for av sine foreldre:

Morten: Ja, altså, det var ikke noe disiplinering. Det var vold. Det var misshandling. Jeg knakk armen min når jeg gikk på barneskolen, og de kjørte meg ikke til legen, jeg fikk beskjed om at jeg bare kunne sitte der og ete. Hvis jeg ikke spiste maten min så fikk jeg et par på trynet. Sånn har det vært hele livet gjennom.. Jeg skjønner bare ikke at ingen har tatt tak i det her. Hele oppveksten min har vært prega av veldig lite omsorg da.

Også dette sitatet er preget av en utilslørt ordbruk, og beskrivelse av hva som uttrykkes som ”vold” og ”mishandling”. Morten vil ikke knytte denne volden til disiplinering. Både Morten og Ronnys fortellinger bærer preg av at familieforholdene ikke blir forklart eller ”unnskyldt” i en generasjons- og tidsmessig kontekst, men heller uttrykt som overgrep fra deres foreldre mot dem selv. Hos Morten og Ronny fremstår det som klart at de var ofre for omsorgssvikt. Morten stiller spørsmål ved velferdsstatens manglende involvering i familieforholdene, noe som kan knyttes til en offerdiskurs (Pedersen & Sandberg 2009), hvor hans rolle som offer tydeliggjøres. Volden han ble utsatt for var *problematiske*. Ansvar et hos både Morten og Ronny rettes mot foreldrene og offerskapet (Åkerstrøm 2007) tilskrives dem selv, på en langt tydeligere måte enn hos Kristian og Geir. En tredje informant som bruker ordet ”vold” konkret i sin fremstilling av sine familieforhold da han vokste opp, er Steinar, som snakker om sin mor:

Steinar: Kort fortalt hadde jeg en meget dominerende mor som utøvde massevis av vold mot meg når jeg var liten. Og jeg hadde jo aldri noen mulighet til å ta igjen mot henne. Så jeg hadde en veldig kuet oppvekst, også min søster og min far egentlig... Hun var en ganske sprø dame.

Steinar beskriver her sin mor som en ”ganske sprø dame”. Hans egen underlegenhet i forhold til sin mor i oppveksten er et poeng, og han sier at moren ”dominerte” familien. Dominans har jeg i de tidligere kapitlene knyttet til de involverte partenes relasjon i voldshandlinger, hvor det at partene ikke står i et likeverdig fysisk forhold til hverandre løftes frem som sentralt i betraktninger knyttet til maktmisbruk, urettferdighet og illegitimitet. Selv om han på den ene side er konkret, uttrykker Steinar at han ikke ønsker å utbrodere dette ytterligere da han sier ”kort fortalt”. Det virker tydelig at dette ikke er et tema ønsket å gå i dybden på. Inntrykket forsterkes av at dette er det eneste sitatet i transkripsjonen av intervjuet med Steinar hvor han omtaler sin mor.

At Steinar ikke ønsket å utbrodere slike forhold var han ikke alene om. Det var gjennomgående i samtlige transkripsjoner at slike temaer var ekstra sensitive for mine informanter å snakke om, og beskrivelsene av problematiske familieforhold var få. Når mennene først fortalte om utsatthet for vold fra sine egne foreldre da de selv var barn var dette preget av en direkte og knapp tilnærming, i noe varierende grad. Jeg har vist hvordan mennene gir uttrykk for at dette skjedde, men det fremgår av mitt materiale at de ikke ønsker å utbrodere konkrete hendelser. Jeg har argumentert for at Geir og Kristians fortellinger inneholder elementer av bagatellisering av slike hendelser, hvor det å gi en "leiving" eller "klæsing" eller være "hard" knyttes til en tidligere generasjon av menn. Skjørten (1994) understreker at bagatellisering vil være fremtredende i et *spenningsforhold* hvor volden ikke er ønskelig, men allikevel kan forklares. De av mine informanter som forteller om grovere omsorgssvikt, uttrykker dog ikke en slik "aksept" eller form for bortforklaring av foreldrenes praksiser. Her brukes konkrete ord som "vold" og "mishandling" for å gi et bilde av oppvekstvilkår som av Ronny, Morten og Steinar fremstilles som problematisk. Volden forklares eller bagatelliseres her ikke som den gjorde av Kristian og Geir. Skjevheten i maktforholdet mellom foreldre og barn løftes frem som et poeng i fortellingene om "mishandling" og "vold". Slike fortellinger preges av en åpenhet på den ene siden, samtidig som det var vanskelig å få mennene til å utbrodere slike forhold. Sitatene til Ronny, Morten og Steinar vitner om at volden de forteller om ikke kan bortforklares, og at de ikke er hva Skjørten beskriver som *moralsk forsvarlig* (ibid: 154).

Samtidig som Geir og Kristians fortellinger bærer preg av en slik bagatellisering, markerer mennene en tydelig avstand til sine fedres bruk av vold og sinne. I slike fortellinger trekkes en klar linje mellom "dem" som fedre og "oss" som fedre. En slik markør av en avstand til fedrenes praksiser, men samtidig en aksept av den, kan knyttes til endrings- og spenningsforholdet i maskulinitetspraksiser som jeg introduserte i teorikapitlet. Det kommer tydelig frem at det å være far er noe annet nå enn det var tidligere, et poeng som er veldokumentert i forskning (se eksempelvis Johansson 1998B, Brandt & Kvande 2003, Lorentzen 2006). Jeg har tidligere vist hvordan også Morten brukte bildet av "*fattern som banker muttern mens ungen står og ser på*" når han fortalte om hvordan han selv ikke ønsket å være som ektemann og far. Bruk av vold i en disiplineringsprosess uttrykkes ikke som legitimt av mine informanter, noe som blir synlig i deres posisjoneringer på trygg avstand til sine bilder av sinte og voldelige fedre. Johansson, som skildrer menns historier om sine fedre, skriver at disse mennene er: "*besvikna på sina pappor och som i allra högsta grad önskar utforma en identitet som man och pappa som radikalt skiljer sig från den deras egna fäder*

företräder” (Johansson 1998B: 318). Felles for mine informanter er, på tross av at de forteller om ulike og individuelle oppvekstvilkår hvor volden enten bagatelliseres eller ei, at de aktivt viser til sine foreldres, og særlig sine fedres, praksiser når de skal begrunne sine egne. Dette skal jeg nå gå nærmere inn på, når jeg presenterer fortellinger om vold mot egne barn.

6.3 Fortellinger om trygghet og beskyttelse

Som jeg har vist, er Knut en av de informantene som omtaler flest erfaringer med vold, både offentlig og mot sin partner. Han er relativt direkte når han snakker om dette. Jeg sitter igjen med et inntrykk av at han var veldig åpen og likefrem overfor meg når det gjaldt episodene han fortalte om. På intervjutidspunktet deler Knut forsørgeransvaret for sine to barn og sin nåværende kones to barn. Relativt tidlig i intervjuet gir Knut noe som likner en form for oppsummering av hva han har erfaring med:

Knut: (...) Det kan gå på trusler, det gjorde jeg. Det kan gå på å kaste ting, det gjorde jeg. Og det kan gå på fysisk vold, det å slå, og det har jeg også gjort. Men jeg vil bare understreke, det høres jo litt fælt ut når jeg sier det sånn, men... Jeg har heldigvis aldri gjort noe sånn overfor barna og stebarna mine. Jeg har aldri vært voldelig mot dem eller truet dem. Det går bare utover kona.

Knut uttrykker her et utilslørt og direkte forhold til volden, og i sitatet virker det tydelig at han ønsker å stå for det han har gjort. Å vedkjenne seg handlinger, og ta ansvar for dem, er fokus på sinnemestringskurset, noe som kan ha vært bidragsgivende for at Knut ønsket å presentere en slik ”oppsummering” for meg. Det er tankevekkende hvordan han steiler når han snakker om vold mot barn, og han velger å understreke at han aldri har gjort dette. Han sier at han verken har vært voldelig mot eller truet barna, og bruker ordene ”det går bare utover kona”. Jeg har tidligere vist hvordan Knut forhandlet med aspekter av egen kontroll og maktesløshet i forhold til volden som rammet hans kone (se side 54). I den forbindelse fremsto ikke volden mot kona som like uproblematisk eller noe Knut tok like ”lett” på i denne forstand. Når volden mot kona omtales i sammenheng med fraværende vold mot barna, virker det langt mindre komplisert at nettopp kona rammes. Denne antakelsen styrkes av Knuts bruk av ordet ”bare”. At barna har kommet på bane, bringer et nytt ”lys” til Knuts omtale av vold mot sin kone. Som leser får man inntrykk av at det er så viktig for Knut å posisjonere seg langt unna bildet av en mann som slår sine barn, at selv det å være en mann som slår sin kone er ”tryggere” – det fremstår rett og slett som et bedre og mer legitimt alternativ i denne

sammenhengen. Dette likner hva Pertanen og Holma (2001) forklarer som posisjonering i relasjon og kontrast til stereotypiske bilder av ”en mishandler”. Knut skaper en markant avstand mellom seg selv og en mann som slår sine barn. Dette kan gi assosiasjoner til Mortens fremstilling av ”fattern som banker muttern mens ungen står og ser på” (se side 59), et bilde av en mishandler uten ønskelige referanserammer. Også Morten uttrykker konkret en avstand til vold mot barn, når han snakker om sin 5 år gamle datter. Dette gjør han når han snakker om et ønske om at datteren skal følge i hans fortspor og trene kampsport når hun blir eldre:

Morten: Jeg synes hun burde begynne på bryting (ler litt), som er en kampsport. Men jeg tenker at hun skal begynne der av den rette årsaken. For hun har aldri opplevd vold. Hun har aldri fått en ørefik. Hun får all den hjelpen og omsorgen hun trenger. Og da tror jeg det er bra å trene kampsport for da... Jeg vil at hun skal lære seg å kontrollere kroppen sin, uten at det er en negativ baktanke bak det. For da tror jeg det er en veldig god ting da.

Morten velger her å uttrykke at datteren hans aldri har opplevd vold, og sier at hun ”får all den omsorgen hun trenger”. Som vist var Mortens fortelling om sin barndom preget av beskrivelser av mishandling og vold. Det virker tydelig at omsorgen og tryggheten han ønsker for datteren sin står i kontrast til hva han uttrykker at han opplevde selv. I beskrivelsene av hva datteren får, brukes ord som ”hjelp”, ”omsorg”, ”kontroll” og ”god ting”. Ordene gir alle positive assosiasjoner, og danner bildet av stabile og trygge oppvekstvilkår. I Mortens sitat virker det, som hos Knut, viktig å understreke at hans datter er trygg, og at hun beskyttes mot vold.

6.4 “Jeg har mistet beherskelsen”

I Knut og Mortens sitater er et ønske om og behov for å beskytte sine barn, og ”skåne” dem mot vold tydelig. Dette fremstår som et aspekt ved farskapet det er særdeles viktig for dem å kontrollere. I det forrige kapitlet viste jeg hvordan fremstillinger av partnervold var preget av forhandlinger omkring kontrollaspektet, og mine informanter uttrykte denne kontrollen i noe varierende grad. Her kom det frem at mennene uttrykte en kontroll over situasjonen på den ene side, samtidig som de fremstilte et tap av denne kontrollen og en maktesløshet på den andre side. Et likende spenningsforhold fant jeg igjen hos Knut i forbindelse med en episode hvor hans barn var involvert. Han velger her igjen å understreke at han aldri har slått sine barn, men sier at han ”har mistet beherskelsen”:

Knut: Jeg har mistet beherskelsen. Men jeg har aldri truet dem eller slått dem eller gjort noe mot dem. Jeg mistet beherskelsen og kylte en fjernkontroll i veggen en gang, det er sikkert 10 år siden, men de snakker fortsatt om det. Det er helt forferdelig, men det er på det nivået da. Jeg mistet beherskelsen ikke sant, og de så en side av meg som var skremmende. Jeg kan bruke banneord, og si ting som "nå må du faen meg ta deg sammen". Jeg kan være ganske ufin. Og det med at jeg kastet fjernkontrollen i veggen, det opplevde de som veldig vanskelig da. Det snakket de mye om etterpå. Det var ikke en stor fjernkontroll, men den smalt bra når den traff veggen med stor fart den. Ikke hyggelig å se.

Knut gir her et bilde av seg selv hvor han på en måte ser seg utenfra; gjennom sine barns øyne. Han bruker ord som "forferdelig", "skremmende", "ufin" og "vanskelig" i denne forbindelse. Det er interessant hvordan han gjentar at han "mistet beherskelsen"; han sier dette tre ganger. Gjentakelse er som forklart et sentralt aspekt ved krisepunkter i en diskurs (Jørgensen & Phillips 1999: 132). Det virker viktig for Knut å understreke at dette ikke var noe som skjedde som et kontrollert resultat av veloverveide refleksjoner fra hans side. Knut "jobber" med denne fortellingen, og dras mellom å uttrykke barnas sikkerhet på den ene siden, ved at han understreker at fjernkontrollen som ble kastet ikke var stor og at han aldri har slått sine barn, samtidig som han uttrykker effekten han selv kan ha på dem når han "mister beherskelsen" i en slik situasjon.

En annen informant, Geir, gir også et bilde av hva han beskriver som sitt "sinne" og "temperament" gjennom sin datters øyne. Geir har tidligere forklart hvordan han bruker kroppen sin når han blir sint, og hvordan dette virket skremmende på hans tidligere samboer (se side 57). Geir er singel på intervjutidspunktet, etter at samboerskapet ble avsluttet få måneder tidligere. Han forteller om en episode hvor det oppstod en konflikt med datteren:

Geir: Og da husker jeg... All sunn fornuft rant vekk. Det er klart, når jeg blir sint så vises det så godt i ansiktet også ikke sant.. Og da ble hun [datteren] redd.. Og jenta måtte gå til barnepsykolog. Hun ble redd. Jeg gjorde ikke noe fysisk, noe annet enn at jeg så fryktelig sint ut. Barnepsykologen på skolen hadde bedt jenta tegne en tegning av meg, hvordan jeg ser ut... (...) Så jeg skjønnte jo at jeg hadde sett fryktelig skummel ut. Ja. Altså, de har enda vært redde de andre også, men de har ikke tatt skade av det sånn at noen må gå til psykolog for å få hjelp til å komme gjennom det. For det har stort sett vært voksne mennesker...

Geir understreker, som de andre mennene så langt i dette kapitlet, at han ikke "gjorde noe fysisk" mot datteren. Han gjentar at hun ble redd, og sier at hun måtte gå til barnepsykolog som resultat av dette. Dette bruker Geir som et moment i fremstillingen av hvor sint han må ha sett ut. Sitatet gir klare assosiasjoner til Knuts poengtering av at barna ble redde da han kylte fjernkontrollen i veggen, og at de snakket om dette lenge etterpå. Det er interessant

hvordan Geir sier at ingen har ”tatt skade av” sinnet hans på samme måte tidligere. I denne forbindelse viser han til at datteren er et barn, og at sinnet ellers ”stort sett” har rammet voksne mennesker. Som hos Knut, finnes en dobbelthet i Geirs fremstilling; det virker sentralt å uttrykke frykten, redselen og de psykiske skadene hos datteren på den ene side, samtidig som han det fremstår som viktig å understreke at han aldri har vært fysisk mot henne på den andre. Det er tydelig at mennene er i en dialog om dette, og at denne dialogen ikke gir entydige svar. Det at Geir uttrykker at ”all sunn fornuft rant vekk” fra hans side i forkant av denne hendelsen er interessant, og viser hvordan han tar avstand til hendelsen. Dette kan sees i relasjon til Knuts bruk av ordene ”jeg mistet beherskelsen”. Med dette markerer mennene også at slike hendelser ikke er ønskelige. Samtidig som de vektlegger slike hendelser som alvorlige, ved å gi et bilde av seg selv som ”skumle” og ”skremmende” gjennom barnas øyne, er det viktig for mennene å markere en tydelig avstand til å utøve vold mot barna sine. De gir her et bilde av hva slags fedre de *ønsker å være*.

6.5 Hardføre fedre

Flere av mine informanter fortalte meg om daglig samvær med sine barn, og fremstilte bilder av både kjærlige og altoppslukende relasjoner til sine barn. I flere av fremstillingene omtalte de vold i mer generelle ordlag og eget sinne mer spesifikt. Rune er en av disse, som på intervjutidspunktet er i pappapermisjon med sin to år gamle sønn, Reidar. Rune sier at sønnen var syk da han var rundt fire måneder gammel, og omtaler en episode hvor han forsøkte å roe sønnen:

Rune: Reidar hadde skreket noen timer da.. Og jeg vugga han i baggen sin, og hadde holdt på det med deg noen timer. Og da rablet det for meg noen sekunder, hvor jeg gynget veldig hardt da... Det var snakk om å få han til å roe seg. Til slutt gynget jeg bare hardere og hardere, og til slutt synes jeg det ble for hardt selv da, og da måtte jeg gå vekk og roe meg ned. (...) Ja, da satte jeg han fra meg og gikk altså. Det var snakk om å kaste baggen rundt omtrent altså, det var ganske brukbar gynging. Det var frustrasjon altså, jeg følte ikke at det var sinne, men det har utviklet seg de greiene... Jeg slapp ikke baggen i gulvet altså (morsk), men det ble veldig høyt og veldig brå bevegelser. Jeg merket at nå var jeg i grunnen litt for hard med han da..

Også Runes sitat bærer preg av at han forhandler om denne episodens betydning for seg selv og sønnen. Han uttrykker en situasjon han selv mener skled ut og hvor han var ”for hard” med sønnen, samtidig som han understreker at sønnen ikke ble utsatt for fysisk skade. Dette likner poenget uttrykt av de andre fedrene så langt, hvor det fremsto som sentralt å understreke

fravær av fysiske skader hos barna. Runes bruk av ordene ”da rablet det litt for meg” kan sees i relasjon til Knut og Geirs portretteringer av et midlertidig tap av kontroll i situasjoner de senere omtaler som problematiske på barnas vegne. Ordleggingen vitner om en slags avstand til det som har skjedd fra mennenes side, hvor de uttrykker at de mistet kontrollen i denne forbindelse. Samtidig rommer sitatene en sterk erkjennelse av at slike handlinger *ikke* er ønskelige, og både barnas og mennenes egen frykt fremheves. Slike hendelser er preget av en erkjennelse om at noe må endres.

En annen informant, Ronny, deler ansvaret for sin 6 år gamle datter med sin tidligere samboer. Ronny har som vist tidligere uttrykt at han kunne være truende mot sin samboer, ”uten at det var direkte vold mot henne” som han selv sa (se side 58). Han forteller om episoder hvor han sier at hans sinne overfor datteren ikke ”stod i forhold til situasjonen”:

Ronny: Datteren min... Jeg så at i samværet mitt med henne kunne sinnet gå utover henne. Sinnet mitt sto ikke i forhold til situasjonen. Ikke det at jeg slo henne eller rista henne eller var fysisk eller noen ting, det har gått mer på altså det å være nedlatende i forhold til henne... Men sånn fysisk, det kunne være påkledningssituasjoner for eksempel, der jeg kunne... Altså, i (tenker) veldig sterkt sinne kunne jeg nappe av henne ytterklærne. Jeg kunne være veldig hardfør med henne til tider. En gang, det var på kjøkkenet, tok jeg av henne skoene og hun fikk vondt altså. Selv om jeg ikke slo henne, så har jeg gjort henne fysisk vondt i en sånn påkledningssituasjon...

I Ronnys sitat finner vi igjen flere av de samme momentene som har vært synlige hos de andre mennene. For det første understreker Ronny at han ikke har slått datteren eller vært ”fysisk” mot henne. Samtidig uttrykker han at han har vært for ”hardfør” mot datteren og ”gjort henne fysisk vondt”. Også Ronny ”jobber” i denne fremstillingen, og han dras mellom ulike forståelser av volden. Hva er vold mot datteren? Er det fysiske slag? Eller at datteren får fysisk vondt av å bli nappet av skoene? Svarene fremstår som uklare og overlappende. ”Jobbingen” gir i denne sammenheng assosiasjoner til omtalen av partnervold. Jeg viste hvordan nettopp mennenes *forhandlinger* i forbindelse med definisjon av voldens karakter, skader og kontroll over situasjonen var sentrale i fortellingene om vold mot partner. Disse forhandlingene var preget av erkjennelse og ansvarsfraskrivelse på en og samme tid. I Ronnys sitat fremstår det uklart hvor grensene for hva som er vold skal gå. Et poeng er uansett at han nærmer seg dette temaet med ytterst varsomhet, og hendelser hvor datteren har fått vondt fremstår som mer enn problematiske ”nok”.

Det er fremtredende hvordan mine informanter ”jobber” og ”strever” med å få ord på situasjoner og hendelser hvor barn de har eller har hatt omsorgsansvar for (stebarn) har vært involvert. Det virker tydelig at temaet er noe mennene ikke tar lett på, og at det samtidig er sårt og vanskelig å nærme seg. Som jeg har vist bærer sitatene preg av dette, i form av gjentakelser, understrekinger, stillhet og poengteringer; faktorer som igjen kan vise et *krisepunkt* (Jørgensen & Phillips 1999) eller *skjæringspunkt* (Kolnar 2006) i fortellingene. Der fortellingene er preget av stillhet og vaghet på den ene side, viser alle mine informanter et tydelig engasjement i forbindelse med å få frem et viktig poeng; nemlig at de ikke utøver vold mot sine barn. Samtidig kommer det frem at episoder hvor de har vært skremmende, hardhendte eller ”mistet beherskelsen” overfor barna er problematiske. En fjernkontroll som kastes i veggen, sko som nappes ”for hardt” av og en babybag som ristet ”for voldsomt” er alle illustrasjoner av dette. Fysiske skader fremstår som et ikke-tema i disse fremstillingene, da de psykiske skadene er ”mer enn nok”. Nettopp disse psykiske skadene, som beskrives av mennene gjennom barnas øyne, ilegges en sentral og gjennomgående rolle i fortellingene. Jeg har vist hvordan denne diskusjonen viser at mennene er i en dialog om hva som er vold og hvilke konsekvenser slike handlinger har. Mine informanter kan hevdes å streve i dette rommet; mellom å innse at de har påført smerte, men samtidig understreke at de ikke selv mishandler sine barn. Den fullstendige portretteringen av tap av kontroll er et videre aspekt som kan knyttes til dette, hvor flere av mine informanter knytter slike episoder til en tilstand som nesten fremstår som midlertidig sinnssykdom – her brukes begreper som ”jeg mistet beherskelsen” (Geir) ”det tørnet for meg” (Rune) og ”all sunn fornuft rant vekk” (Geir).

Barna har de tydeligste referanserammene til hva Christie (1986) beskriver som et ”ideelt offer”, da de er underlegne fysisk og psykisk, samt ikke kan klandres for eller holdes ansvarlige for situasjonen. Ofrets ideelle karakter kan hevdes å forsterke illegitimiteten, mennene beveger seg svært nærmere bilder av ”barnemishandleren” (Pertanen & Holma 2001); et bilde som er ladet med stigma. Dette kan bidra til å øke det problematiske ved å omtale vold mot barn og posisjonere seg i forhold til et slikt bilde; og dette er synlig i mennenes forhandlinger. Mennene vil for en hver pris markere en avstand til et slikt bilde. Avstanden som uttrykkes til vold mot barn kan illustrere hvilke forventninger mennene uttrykker som et sentralt aspekt ved sine farskap; nemlig at vold skal være fullstendig fraværende. Barnet skal ikke være utsatt for fare, verken fysisk eller psykisk, og det skal ”vernes om”.

6.6 Oppsummering: vold mot barn

Hvilke linjer kan vi trekke opp med bakgrunn i mine informanters fortellinger om vold mot barn? I forrige kapittel viste jeg hvordan mennenes fortellinger om å søke og gjennomføre sinnemestringstilbudet kan tolkes som en del av deres posisjonering som seg selv som voksne, *ansvarlige menn* (Slottemo 2003) i sine parforhold og ekteskap. Også når mennene snakket om vold mot barn var en ansvarlighet synlig; nemlig ansvaret for å verne om sine barn og å være noe annet for sine barn enn deres fedre var for dem. Bildene av den autoritære og disiplinerende farsfiguren som et utdatert farsideal (Kuosmanen 1998: 276) er synlige i fortellingene. Den tradisjonelle farsfiguren, hvor fedre er autoritære eller ”rene undertrykkere” (Johansson 1998B: 319) fremstår som gjenstand for forhandling hos mine informanter. De markerer som nevnt på den ene side en avstand til det ”utdaterte” mannsbildet deres fedre var representanter for, samtidig som de uttrykker en redsel for å gå i deres fotspor. Geir sier for eksempel konkret at han ”er sint” på mange av de samme måtene som faren var. Mennene understreker at de ikke utøver vold mot sine barn, men *frykten for at det skal skje* fremstår allikevel som et viktig poeng i deres fortellinger. I fortellingene kommer det frem et klart ønske om at deres farskap skal være annerledes, og de posisjonerer seg selv som fedre i et spenningsforhold mellom gamle og nye idealer. Fedrene er representanter for det gamle idealet, og de skal selv ”trække opp” nye veier. Dette likner hva Holter og Aarseth beskriver som et *farsoppgjør*, hvor menn ”forsøker å skape et nytt forhold til dine barn for å snu om på det de selv opplevde som negativt i forhold til sine fedre” (Holter & Aarseth 1999: 229). Brandt og Kvandes poengtering av et skifte fra et tidligere autoritært og disiplinerende forsørgerideal til den nåværende idealfaren som myk omsorgsperson (Brandt & Kvande 2003: 27) kan vise nettopp et slikt spenningsforhold mine informanter forhandler om sin maskulinitet i. I fortellingene om vold mot barn fremstår mine informanter som ansvarlige for å skape noe nytt, og ta grep om og endre mønstre som barna kan ta skade av. Farsoppgjøret fremstår som en viktig del av dette. Mennene må forhandle frem sin posisjon og rolle som far ”et sted midt i mellom” slike idealer (ibid). At de ”strever” med å gi et bilde av og begrunne seg selv som menn, ektefeller, partnere og fedre i fortellingene kan hevdes å bære preg av dette; de forhandler om å uttrykke og gi mening til vold i et spenningsforhold mellom hvordan de selv er, hvordan deres fedre var og hvordan de ønsker å være i fremtiden. Kompleksiteten i dette bildet er slående.

Illegitimiteten i forhold til vold mot barn som kommer frem i mine informanternes fortellinger belyser spenningsforholdet mellom gamle og nye farsidealer. Andre forventninger til mannens rolle i familien, og her i forhold til sine barn, og et skifte i en idealtypisk (eller hegemonisk) oppfatning av farspraksiser vil kunne sees i relasjon til hvorvidt voldsbruk er et legitimt aspekt ved slike praksiser. Et poeng hos Kolnar (2006) er nettopp at den historiske og sosiale konteksten setter rammene for spenningsforholdet og overgangene mellom hva som blir oppfattet som henholdsvis sentripetal og peripetal vold (Kolnar 2006: 214). Der jeg har argumentert for at fremstillingene av den offentlige volden har flere referanserammer til sentripetal vold, mens fortellingene om vold mot partner bærer preg av å uttrykkes i en gråson mellom det sentripetale og peripetale, fremstår vold mot barn i et entydig peripetalt landskap. Å utøve vold mot sine barn fremstår som å falle ut av kjønnet (Ekenstam 2006); det er feigt, uakseptabelt og representerer et gammeldags maskulinitets- og farsuttrykk mennene markerer en tydelig avstand til. Vold mot barn fremstår i mitt materiale som noe entydig illegitimt når mennene skal forhandle frem sine egne roller som fedre, som verken kan forklares eller bagatelliseres; og den fremstår som den volden det er knyttet det sterkeste stigmaet til. Fortellingene viser hvordan det er tydelig tabubelagt å snakke om vold mot barn (Isdal 2000).

7. Avsluttende diskusjon

I oppgaven har jeg vist hvordan normene for ideell maskulinitet og hva som kan sees å være hegemonisk maskulinitet er under stadig endring. Jeg har særlig problematisert dette i forbindelse med menns rolle i en familiær kontekst. Kulturelle og sosiale prosesser påvirker og påvirkes av menns identitetsarbeid, og idealer knyttet til menns identitet og rolle i familien har gjennomgått store endringer de seneste tiårene (se eksempelvis Holter & Aarseth 1993, Johansson 1998B, Brandt & Kvande 2003). Jeg har rettet fokus mot hva variasjoner i mine informanters fortellinger om vold kan si om mer generelle idealer om mannlighet og vold. Avslutningsvis vil jeg nå hente frem spørsmålene jeg stilte i innledningen, og forsøke å oppsummere og besvare dem med utgangspunkt i mine diskusjoner. Måten mine informanter snakker om offentlig vold, vold mot partner og vold mot barn på viser hvordan mennene ”forhandler” om sin mannlighet og posisjonerer seg som menn i sine fortellinger. Hvilke mer generelle forestillinger om vold og maskulinitet leses i disse fortellingene?

Jeg har funnet at mine informanter har distinkt ulike måter å forholde seg til sin og andres voldsutøvelse på når det gjelder offentlig vold, vold mot partner og vold mot barn. Dette er i tråd med funn fra Isdal (2000) og Kolnar (2006). Analyse av subjektposisjonering (Andenæs 1995) og språk (Widerberg 2005) samt fremheving av krisepunkter (Jørgensen & Phillips 1999) har vært en nyttig angrepsvinkel for å utforske hvordan mennenes maskulinitet er gjenstand for forhandling når de snakker om vold. Mine informanter ”er” ulike menn i de ulike situasjonene, bruker varierende språk i beskrivelsene i de tre kontekstene og balanserer i et spenningsforhold mellom det legitime og illegitime i sine fortellinger.

7.1 Tre kontekster under lupen

Når mine informanter omtaler offentlig vold, er de midt i handlingen. Kontroll er et gjennomgående tema i mennenes offentlige voldsfortellinger, og beskrivelser av volden går hånd i hånd med fortellinger om mestringssevne og handlingskapasitet; mennene er ”aktive menn med kontroll”. De er der det skjer, de er vitale, kompetente og tøffe, og de er en del av et slags mannlig fellesskap. Særlig voldshistoriene fra barndommen er preget av dette. Å forsvare seg mot jevnaldrende og ta del i slåsskamper står sentralt i fortellingene om offentlig vold i barndommen; det er en slags ”sannhet” at dette er en nødvendig del av å være ung gutt. Eventuelle skader i etterkant av slike hendelser blir neddysses, og fremstår ikke som relevante

i disse fortellingene. Fortellinger om offentlig vold inneholder direkte og rå skildringer, og dette illustreres med konkret bruk av ord som ”slåssing” ”vold”, ”juling”, ”bank” og lignende. Språkbruken forutsetter gjennomgående i disse skildringene at flere likeverdige parter er involvert. Skildringene av den offentlige barndomsvolden er de mest ukompliserte i dette henseende. Når mennene snakker om offentlig vold i voksen alder forhandler mennene mer omkring hva som er legitimt og illegitimt. I denne forbindelse kommer mennenes forklaringer og rasjonaliseringer for at vold er nødvendig i noen situasjoner til uttrykk. Eksempelvis selvforsvar og forsvar av en svakere part uttrykkes som nødvendig og legitimt. Slik vold har referanserammer til heltevold (Kolnar 2006: 222). Å utøve vold for å løse problemer i voksen alder, knyttes av mine informanter til det ”å være en villmann”. Det er noe man ”ikke gjør”, som Knut uttrykker det. Mine informanter posisjonerer seg i trygg avstand fra et slikt bilde. Her brukes skildringer av offentlig barndomsvold for å markere at mennene har et distinkt annerledes forhold til slik vold i dag. I tråd med Slottemos observasjoner får moden mannlighet på denne måten sin mening som en kontrast og opposisjon til seg selv som ungdom (Slottemo 2003: 241).

I fortellingene om partnervold skisseres et mer komplekst bilde av volden. Den ukompliserte, og nærmest lattermilde, tonen som ble brukt i omtale av offentlig vold kan ikke skimtes i fortellingene om vold mot partner. Når de snakker om vold mot partner ”jobber” mine informanter mer med sine fremstillinger. Jobbingen kommer til uttrykk i form av tvetydigheter, vaghet, stillhet og understrekelser når de snakker om denne volden. Refleksjoner rundt det å ha kontroll er også sentralt i denne forbindelse. Mennene uttrykker at de på en måte har kontroll over situasjonen, samtidig som de portretterer bilder av maktesløshet, feighet og frykt for at de har gått over en grense. Mennene bagatelliserer og nøytraliserer til en viss grad slike handlinger, samtidig som de forklares som alvorlige og ikke ønskelige. Bagatelliseringen er mest knyttet til konsekvensene av eksempelvis slag, spark eller dytting, og hvorvidt skadene som eventuelt oppstår er ”farlige” eller ikke for partner. Kompleksiteten i dette bildet blir særlig tydelig når mennene uttrykker at de har kontroll i den forstand at de ikke ønsker å utsette sine partnere for ”fare”, samtidig som de beskriver at de går over en grense når de utøver visse handlinger mot sine partnere. Beskrivelsene av slike handlinger bærer preg av at de ikke kan forsvares, men at de kan *forklares*. Et stereotypisk bilde av konemishandlere brukes av mennene, i fortellinger om deres ønske om og initiativ til å endre sine mønstre. Morten sier for eksempel at han ikke ønsker å være ”fattern som banker muttern mens ungen står og ser på”. Her brukes initiativet til å gå på sinnemestringskurs som

en del av mennenes ansvarlighet (Slottemo 2003). *Endring* og *ansvar* er viktige stikkord i disse fortellingene; fortellingene handler om å ta tak i voldelig og problematisk atferd overfor partner, og et ønske om å endre hva som beskrives som dårlige og ”unormale” mønstre. Når mennene snakker om partnervold beskriver de heller situasjoner enn å bruke konkrete ord som ”vold”, ”juling” og ”bank” som ble brukt i forbindelse med den offentlige volden. Som intervjuer har jeg en følelse av at mye henger i luften, og forblir usagt. Dette kommer eksempelvis til uttrykk når Kristian sier at ”jeg har hatt det sånn” og ”har gjort sånn” i parforholdet sitt, og Geir sier ”da ble det ramaskrik” om sitt sinnes uttrykk og konsekvenser.

Fortellingene om vold mennene ble utsatt for fra sine foreldre, har jeg delt i to. Noen informanter forteller om hva som beskrives som omsorgssvikt og mishandling. Slike skildringer er preget av knapphet og dysterhet. Andre fortellinger, som omhandler distinkt mildere beskrivelser av vold, inneholder en ”aksept” av at ting var annerledes før, og elementer av bagatellisering. Mine informanternes fedres voldelige og voldsomme fremtoning i familien beskrives en ”gammeldags” og ”utdatert” måte å være far på. Slike illustrasjoner likner hva som blir beskrevet som *den tradisjonelle farsfiguren* innenfor kjønns- og familieforskning (se eksempelvis Johansson 1998B, Brandt & Kvande 2003). Det som kommer frem i måten mine informanter snakker om sine fedre på, er at ”ting var annerledes før” og de forklarer fedrenes vold med utgangspunkt i generasjons- og kulturmessige variasjoner. Mine informanter posisjonerer seg alle i opposisjon til dette idealtypiske bildet av en autoritær og voldsom farsfigur, samtlige understreker at de ikke ønsker å være sånn. Flere av dem forteller at de tok initiativ til å gjennomføre sinnemestringskurset fordi de var redde for å bli som sine fedre. Når mennene snakker om sine barn, viser de et voldsomt engasjement i å understreke at barna ikke er utsatt for vold. Mennene ønsker å verne om sine barn, og gi dem ”noe annet” enn de opplevde selv som unge. Dette ”noe annet” uttrykkes ofte som trygghet, og særlig fravær av vold. Mine informanter forteller allikevel at de føler at situasjoner har sklidd ut, og at barna har blitt engstelige og redde som resultat av dette. Her forteller de om spesifikke situasjoner, og bruker konkrete ord som ”å nappe av skoen”, ”kaste fjernkontrollen” og ”svinge babybagen”. I slike fortellinger er maktesløsheten mennene beskriver et poeng, de omtaler et fullstendig tap av kontroll fra deres side. Dette illustreres med bruk av uttrykk som ”det tørna for meg” og ”jeg mistet beherskelsen”.

7.2 Legitim eller illegitim vold?

Ved å presentere variasjonene i omtale av vold i tre kontekster har jeg vist hvordan mennene forhandler om sin maskulinitet og forståelser av volden i et landskap mellom det legitime og illegitime. Kolnar (2006) viser med sine begreper *sentripetal* og *peripetal* vold hvordan voldens relasjon til mannlighet varierer når det er snakk om legitim og illegitim vold. Den sentripetale, legitime volden er mannlighetsstyrkende, og ”tilfører jeget mannlighetskapi tal” mens den peripetale volden er illegitim og forbindes med umannlighet (Kolnar 2006: 222). Med bruk av Kolnars begrepspar har jeg argumentert for at fremstillingene av den offentlige volden har flere referanserammer til sentripetal vold, mens fortellingene om vold mot partner bærer preg av å uttrykkes i en gråson e mellom det sentripetale og peripetale. Vold mot barn fremstår i et entydig peripetalt landskap. Den offentlige volden i barndommen fremstår som mest ukomplisert sentripetal. Den gir mannlighetskapi tal i fortellingene om sunne og virile unggutter, og brukes i fortellinger om *sterke* og *aktive* maskuliniteter. Slike beskrivelser har tydelige referanserammer til hva som beskrives som *cowboymaskulinitet* (Jon 2006) og *ynglingemaskulinitet* (Johansson 1996); en ungdommelig maskulinitet med innslag av tidvis overdrevne macho elementer. Også offentlig vold i voksen alder inneholder klare sentripetale referanserammer. Mennenes rett og plikt til å forsvare seg selv, sin familie og andre ”underlegne parter” mot hva som fremstår som overtramp og krenkelser fra andre er gjennomgående temaer. Slik vold har tydelige referanser til heltevold, som av Kolnar beskrives som entydig sentripetal (Kolnar 2006: 222). De beskyttede partenes likhetstrekk med hva Christie beskriver som *ideelle ofre* (Christie 1986) kan hevdes å fremheve legitime aspekt ved denne typen heltevold.

Fortellingene om partnervold preges som sagt av kompleksitet, og av at mennene er i en dialog med seg selv. Vold mot partner omtales som feigt og unødvendig, samtidig som mennenes fremheving av diskusjoner og bakenforliggende faktorer kan tolkes som et uttrykk for at de har en slags ”rett på sin side” og at volden kan forklares. Bagatelliseringen og nøytraliseringen (Skjørten 1994, Sykes & Matza 2006) av slike handlinger illustrerer nettopp dette, og fortellingene bærer her preg av at de uttrykkes i det Skjørten beskriver som *et moralsk spenningsforhold* (Skjørten 1994: 154). Med bakgrunn i mine analyser vil jeg allikevel hevde at denne voldens peripetalitet er tydeligst. I fortellingene om partnervold driver mine informanter med en slags balansering, de er ansvarlige menn med kontroll over situasjonen på den ene siden, samtidig som de er menn som er engstelige for ”de dårlige og

feige mønstrene” de har med seg inn i sine kjærlighetsrelasjoner på den andre siden. Fortellinger om eget ansvar for å bryte ut av dårlige mønstre kommer særlig til uttrykk som en del av mine informanternes avgjørelse om å søke og gjennomføre sinnemestringskurset. Det uttrykkes i denne forbindelse at det ikke er ”normalt” eller sunt å utøve vold mot sin partner.

Vold mot egne barn inneholder entydige peripetale krefter; noe som illustreres ved at samtlige av mine informanter understreker at vold mot barn under ingen omstendigheter er ok i dag, og at dette er noe de ønsker å beskytte sin barn fra å oppleve. Det kommer frem i fortellingene at vold mot deres barn verken kan bagatelliseres, legitimeres eller forklares. Å utøve vold mot sine barn fremstår som en måte *å falle ut av kjønnet* på (Ekenstam 2006); det er feigt, uakseptabelt og representerer et gammeldags maskulinitets- og farsuttrykk mennene markerer en tydelig avstand til. Kontrasten til de modige, selvstendige, aktive og kompetente portretteringene av mine informanternes rolle og posisjon i forbindelse med den offentlige volden fremstår som svært tydelig når man ser på fortellingene om vold mot barn. I fortellingene om offentlig vold fant jeg fortellinger om en maskulin voldskompetanse, et bilde som også virker helt fjernt når mennene snakker om vold mot barn. Det negative og stigmatiserte bildet av mishandleren (Pertanen & Holma 2001) kom frem i fortellingene om partnervold og vold mot barn, noe som kan illustrere det tabubelagte og illegitime ved slik vold ytterligere. Uansett, der fortellingene om partnervold var gjenstand for forhandling, er fremstillinger av vold mot barn preget av at mennene ”legger seg flate” og vil ”synliggjøre kortene sine” ved å understreke at de ikke slår sine barn. Mine analyser viser dermed hvordan offentlig vold kan forsvares og forklares, mens partnervold ikke kan forsvares men samtidig forklares. Analysene av fortellingene om vold mot barn viser at slik vold verken forsvares eller forklares i dag.

7.3 Fra “cowboy” til ”ansvarlig mann”

Fortellingene bærer preg av at mennene er i dialog når de ”jobber” med å gi mening til og forklare sine erfaringer med vold. De stiller spørsmål ved og forhandler om hva som egentlig er vold, hvorfor de utøvde vold og hvilke konsekvenser det har hatt for andre. Diskusjonene rundt legitimitet, ansvar og konsekvenser kan sees som ledd i mennenes forsøk på selv å forstå og forklare sine erfaringer med vold – og uttrykk for hva Ekenstam beskriver som *”forhandlinger rundt mannlighet og umannlighet”* (Ekenstam 1998: 47). En slik diskusjon må ikke sees uavhengig av mine informanternes initiativ til å gjennomføre et terapeutisk

sinnemestringskurs, med dette har mennene ”internalisert” en forståelse av at deres vold er problematisk og at den må ”jobbes med”.

Diskusjonen viser hvordan vold illegges ulik mening i mennenes identitetsarbeid i de tre ulike kontekstene. Dette illustreres med skildringer av maskulin voldskompetanse i den offentlige volden, kompleksitet og tvetydighet i forbindelse med ansvar og kontroll når det gjelder partnervold og en tydelig og konkret avstand fra vold mot barn som et gammeldags og illegitimt ideal. Variasjonene i måten å snakke om volden på i de tre kontekstene viser hvordan mennene har ulike tilnærminger til det ”å være mann”. De er modige cowboyer og aktive ynglinger i forbindelse med den offentlige volden, og ansvarlige, voksne partnere og fedre med ansvar for å verne om barna når de snakker om partnervold og vold mot barn. Der volden er nødvendig og sunn i en offentlig kontekst, er den uønskelig og feig i en privat kontekst; særlig overfor barn. Slike analyser med bakgrunn i min empiri illustrerer hvordan voldens relasjon til maskulinitet varierer når det er snakk om illegitim, tabubelagt og mer legitim vold, i tråd med Kolnar (2006) og Isdal (2000).

Fortellingene kan si noe om hvilke *idealer* som knyttes til det å være en moderne ektemann og familiefar; og her er et viktig poeng at vold må være fraværende i en familiær kontekst. Vold mot partner og barn fremstår ikke som legitimt. Særlig barnas ”hellighet” i mennenes liv skimtes i slike fortellinger; barna deres skal beskyttes og vernes om. I mine informanters skildringer av sine foreldre og fedre, ser vi hvordan det uttrykkes at det har skjedd store endringer i dette bildet i løpet av den seneste generasjonen. I fortellingene uttrykkes det at det var mer normalt å, som Geir sier, ”få seg en kleiving” på 70-tallet, noe som bidrar til et inntrykk av en normalisering av slike handlinger. Felles for mine informanter, på tross av at de forteller om ulike og individuelle oppvekstvilkår hvor volden enten bagatelliseres eller ei, er at de aktivt viser til sine fedres praksiser når de skal begrunne sine egne. De understreker at vold er absolutt fraværende i deres egne farskap. Dette likner hva Holter og Aarseth beskriver som et *farsoppgjør*, hvor menn ”forsøker å skape et nytt forhold til dine barn for å snu om på det de selv opplevde som negativt i forhold til sine fedre” (Holter & Aarseth 1993: 229). Det kommer frem i fortellingene at barn skal vernes om på nye måter, og trygghet er et viktig stikkord her. Illegimiteten i forhold til vold mot barn som kommer frem i mine informanters fortellinger belyser spenningsforholdet mellom gamle og nye farsidealer. Avstanden som markeres til et ”gammeldags” og ”utdatert” farsideal kan illustrere et endringsforhold i idealer knyttet til nettopp farskap, hvor vold mot barn har skiftet fra å forstås som legitim, autoritær

disiplinering til å bli tabubelagt og illegitim "vold". Fortellingene viser hvordan dette aspektet er gjenstand for forhandling hos mine informanter, og hvordan familieliv kan hevdes å være en arena under endring som "utfordrer" menns identitetsprosjekter. Slike funn er i samsvar med tidligere forskning som understreker at omsorgsarbeid for egne barn er et felt hvor menn og maskulinitet blir utfordret i stor grad (se eksempelvis Holter & Aarseth 1993, Johansson 1998B, Brandt & Kvande 2003).

Mine funn kaster lys over ulike idealer knyttet til maskulinitet og vold i de tre kontekstene. Funnene viser hvordan maskuline idealer, og oppfatninger om vold, tidvis står i kontrast og motsetning til hverandre i de ulike kontekstene, og hvordan de er gjenstand for generasjonsmessig endring og forhandling. I fortellinger om offentlig vold skimtes bilder av harde, tøffe mannlighetsideal, hvor mannen er en autoritær beskytter av seg selv, familien sin eller andre parter som beskrives som underlegne og uheldige ofre for overgrep. I fortellingene om den private volden kommer mykere mannsideal til uttrykk; knyttet til å verne om og være til stedet for partner og barn på "nye måter", og en avstand til autoritære og dominerende bilder av ektemenn og fedre. Slike poenger kan illustrere spennings- og endringsforhold ved maskulinitetsideal, hvor slike idealer nettopp er dynamiske og foranderlige. Maskulinitet fremstår ikke som noe entydig, tvert imot er det noe som er gjenstand for forhandling i mine informanters fortellinger. Den kontekstmessige variasjonen belyser nettopp dette.

Ved å skille mellom to former for privat vold, nemlig vold mot partner og vold mot barn, viser jeg variasjoner i måten mine informanter omtaler privat vold på. Funnene belyser at tabubelagt, privat vold ikke er en entydig kategori, da fortellinger om partnervold i større grad er gjenstand for forhandling, rasjonaliseringer og bagatellisering hos mine informanter enn fortellingene om vold mot barn er. Den fremstår i en peripetal gråson, mens vold mot barn beskrives som noe entydig peripetalt. Partnervolden fremstår ikke som legitim og mannlighetsstyrkende, men jeg har vist hvordan den heller ikke er entydig illegitim og umannliggjørende. Kompleksiteten i dette bildet er slående. Mine funn har fellestrekk med Kolnar og Isdal i at måten å omtale volden på, og voldens relasjon til maskulinitet, varierer når det er snakk om tabubelagt og ikke-tabubelagt vold. Mine funn retter fokus mot en kompleksitet i den private volden, og et behov for en nyansering av slike terminologier i dette henseende. Kategoriene blir tidvis for polariserte, og fanger ikke opp det motsetningsfylte ved partnervold og vold mot barn som jeg finner i min empiri. Hva som er "tabubelagt" og ikke

når det gjelder privat vold, og variasjoner i denne forbindelse er et interessant mål å rettelupen mot i fremtiden.

Litteraturliste

Andenæs, E. (1995). "Språklig konstituering av sosial identitet", i: *Konstituering av kjønn fra Antikken til moderne tid*. Rapport fra avslutningskonferanse for forskningsprogram for grunnleggende humanistisk kvinneforskning. Oslo: NFR.

Arnbjerg, J. (1988). "Kriminalitet – dit navn er mand", i: Skærbæk E. & Stabrun E. J. (red.): *Forbryteralbum. Alternative fængselsbilder ved danske og norske fængselsprester ss. 73-85*. Pax Forlag.

Best, J. (1999): *Random violence. How we talk about new crimes and new victims*. University of California Press.

Brandt, B. & Kvande, E. (2003) "Kap. 2: Fedre som menn i arbeidsliv og velferdsstat – teoretiske perspektiver & Kap. 6: Diskurser om faderskap og maskulinitet", i: *Fleksible fedre. Maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Ss. 25-61 & 126-148. Oslo: Universitetsforlaget.

Christie, N. (1986). "Ch. 1: The Ideal Victim", i: Fattah Ezzat A. (red.) : *From Crime Policy to Victim Policy. Reorienting the Justice System*. Ss. 17-30. MacMillan Press Ltd.

Christie, N. (2004). "Kap 1: Kriminalitet finnes ikke", i: *En passende mengde kriminalitet*. Ss. 11-23. Oslo: Universitetsforlaget.

Connell, R. W. (1985). "Theorizing Gender", i: *Sociology 19*. Sage Publications.

Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity press.

Connell, R. W. & Messerschmidt, J. W. (2005). "Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept", i: *Gender and Society. Vol. 19, no 6*. Sage Publications.

Creswell, J. W. (2006). *Qualitative Inquiry and Research Design*. 2. utgave. London: Sage Publications.

Ekenstam, C. (1998): "En historia om manlig gråt", i: *Rädd att falla. Studier i manlighet*. Stockholm: Gidlunds förlag.

Ekenstam, C. (2006): "Män, manlighet och omannlighet i historien", i: Lorentzen, J. & Ekenstam, C. (red.): *Män i Norden. Manlighet och modernitet 1840-1940*. Hedemora: Gidlunds förlag.

- Fontes, L. A. (1998). "Ethics in Family Violence Research: Cross-cultural Issues", i: *Family Relations*, Vol. 47. Ss. 53-61.
- Gelles, R. J. (1985). "Family violence", i: *Annual Review of Sociology*, Vol 11. ss. 347-367.
- Giertsen, H. (1997): "Vold", i: Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.): *Kriminologi*. Oslo: Pax forlag.
- Giertsen, H. (2000): *K og måter å forstå drap på*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Giertsen, H. (2006). "Meningsløs vold har mening", i Bekkevad, E. et al. (red.): *Materialisten: tidsskrift for forskning, fagkritikk og teoretisk debatt*. Utgave 2/3.
- Haaland, T., Clausen S. E. og Schei, B. (2005). *Vold i parforhold - ulike perspektiver*. Oslo: NIBR.no
- Hammerlin, Y. (2002). "Den 'totalitære familie' og dens volds- og maktformer" i: Råkil, M (red.): *Menns vold mot kvinner. Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hauge, R. (2003). *Kriminalitetens årsaker*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hearn, J. (1999): "The Violences of Men: Men Doing, Talking and Responding to Violence against Known Women". GenDerations, 7th International Interdisciplinary Congress on Women, (Tromsø, Norway,) June 20-26, 1999.
- Hearn, J. (2002): "Men's violences to women, gendered power and 'non-violent' institutions", i: Eriksson, M, Nenola, A og Nilsen M. M (red.): *Kön och våld i Norden. Rapport från en konferens i Køge, Danmark (23-24 november)*. Nordiska ministerrådet.
- Holter, Ø. G. & Aarseth, H. (1993): *Menns livssammenheng*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Hunt, J. C. (1989): *Psychoanalytic Aspects of Fieldwork*. London: Sage.
- Høigård, C. (2007): "Kriminalitetsbilder og kriminalitetsstatistikk", i: Finstad, L. & Høigård, C. (red.): *Kriminologi*. Oslo: Pax Forlag.
- Isdal, P. (2000): *Meningen med volden*. Oslo: kommuneforlaget.

Jewkes, R. et al (2000): "Ethical and Methodological Issues in Conducting Research on Gender-Based Violence in Southern Africa", i: *Reproductive Health Matters*, Vol. 8 No. 15. Ss. 93-103.

Johansson, E. (1996): "Fräcka ynglingar och rejäla karar", i: *Nord nytt*, 63.

Johansson, T. (1998A): "Muskler, svett och maskulinitet", i: *Rädd att falla. Studier i mannlighet*. Stockholm: Gidlunds förlag.

Johansson, T. (1998B): "Pappor och deras pappor", i: *Rädd att falla. Studier i mannlighet*. Stockholm: Gidlunds förlag.

Johnsen, B. (2000). "Kan kropper være kriminelle? Vekttrening, kropp og maskulinitet i fengsel", i: *Sosiologi i dag*, vol. 30. Ss. 5-24.

Johnson, Michael P. (1995). "Patriarchal terrorism and common couple violence. Two forms of violence against women", i: *Journal of Marriage and the Family*, 57(2). Ss 283-294. National Council on Family Relations.

Jon, N. (2007). *En skikkelig gutt. Arbeidet med å forme en passende maskulinitet på Foldin verneskole 1953 – 1970*. Oslo: Unipub.

Jørgensen, M. W. og Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag

Kolnar, K. (2006). "Kap. 7: Volden og Litteratur", i: Lorentzen J. & Ekenstam C. (red.): *Män i Norden. Manlighet och modernitet 1840 – 1990*. ss. 208-228, 259-284. Gidlunds forlag.

Kriminalstatistikk 2009. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå. (Norges offisielle statistikk)

Kuosmanen, J. (1998). "Den finske mannens bermudakvadrat – och andra komplicerade livsmönster", i: Ekenstam, C. et al. (red.): *Rädd att falla. Studier i mannlighet*. Stockholm: Gidlunds förlag.

Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal

- Langfeldt, T. (2002). "Terapeuten, empatien og ondskaben", i: Råkil, M (red.): *Menns vold mot kvinner. Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Liliequist, J. (1999). "Från niding till sprätt. En studie i det svenska omanlighetsbegreppets historia från vikingtid til sent 1700-tal", i: Berggren, A. M. (red.): *Manligt och omanligt i et historisk perspektiv*. Stockholm: Forskningsrådsnämnden.
- Liliequist, J. (2006). "Sexualiteten", i: Lorentzen, J. & Ekenstam, C. (red.): *Män i Norden. Manlighet och modernitet 1840-1940*. Gidlunds förlag.
- Lorentzen, J. (2006): "Fedrene", i: Lorentzen, J. & Ekenstam, C. (red.): *Män i Norden. Manlighet och modernitet 1840-1940*. Gidlunds förlag.
- Lundgren, E. (1993): *Det får da være grenser for kjønn. Voldelig empiri og feministisk teori*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lycke, H. S. & Molin, P. K. (2002): "Jeg er ingen voldsmann", i: Råkil, M (red.): *Menns vold mot kvinner. Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lövkrona, I. (2001) "The violent man and violent men", i: Eriksson, M., Nenola, A. og Nilsen, M. M. (red.): *Kön och våld i Norden. Rapport från en konferens i Køge, Danmark (23-24 november)*. Nordiska ministerrådet.
- Madsen, S. A. (2001): "Socialisering, køn, fortællinger og vold", i: Eriksson, M., Nenola, A. og Nilsen, M. M. (red.): *Kön och våld i Norden. Rapport från en konferens i Køge, Danmark (23-24 november)*. Nordiska ministerrådet.
- Messerschmidt, J. W. (1993). "Ch. 1: Gender and Criminological Theory", i: *Masculinities and Crime. Critique and Reconceptualization of Theory ss. 1-29*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Mosse, G. L. (1998): *The Image of Man. The Creation of Modern Masculinity*. New York: Oxford University Press.

- Mossige, S. & Stefansen, K. (2007): *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*. NOVA Rapport 20/07. Oslo: NOVA, s. 48-75
- Natland, Sidsel (2007): *Volden, horen og vennskapet: En kulturanalytisk studie av unge jenter som utøvere av vold*. Universitetet i Bergen.
- NESH (2006): Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Oslo.
- Nielsen, H. B. (1994): "Forførende tekster med alvorlige hensikter", i: *Tidsskrift for samfunnsforskning* Vol. 5. ss. 190 – 216.
- Olaussen, L. P. (1996): *Kriminalstatistikk som målestokk for kriminalitetsutviklingen*. Oslo: Institutt for kriminologi. (Stensilserien, nr. 85).
- Pape, H. & Stefansen, K. (2004). "Vold og krenkelser i parforhold", i: Pape, H. og Stefansen, K (red.), *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler og vold og seksuelle overgrep* (Vol. 1). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Pape, H. & Stefansen, K. (2006): "Kjønn og vold", i: Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (red.): *Kjønnsforskning. En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Parsons, T. (1947): "Certain Primary Sources and Patterns of Agression in the Social Structure of the Western World", i: *Psychiatry*, Vol. 10. Ss. 167-181.
- Partanen, T. & Holma, J. (2001): "Discourses and narratives of men who use violence against their partners", i: (Eriksson, M, Nenola, A og Nilsen M. M (red.): *Kön och våld i Norden. Rapport från en konferens i Köge, Danmark (23-24 november)*. Nordiska ministerrådet.
- Pedersen, W. (2001): "Victims of violence in a welfare state: Sociodemography, ethnicity and risk behaviors", i: *British Journal of Criminology*, 41. Ss. 1-21.
- Pedersen, W. & Sandberg, S. (2006): *Gatekapital*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Pedersen, W. & Sandberg, S. (2009): *Street Capital. Black cannabis dealers in a white welfare state*. Bristol: Policy Press.

Prieur, A. (2001): "Respekt og samhold. Unge innvandrermenn, kriminalitet og maskulinitet", i: *"Oppvekst i barnets århundre. Historier om tvetydighet"*. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS.

Reform ressurscenter for menn (2012): *Metodehåndbok – Reformers sinnemestringskurs*.

Ryen, A. (2004): "Ethical issues", i: Seale, C., Gobo, G., Gubrium, J. F., & Silverman, D. (red.): *Qualitative Research Practice*. London: Sage.

Råkil, M. (2002): *Menns vold mot kvinner – behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sahlin, I. (1999): "Diskursanalys som sociologisk metod", i: Sjöberg, K. (red.): *Mer än kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Seale, C. (1999): *The quality of qualitative research*. London: Sage.

Shashkin, A. V. & Salagaev, A. L. (2001): "Russian delinquent gangs", i: Eriksson, M, Nenola, A og Nilsen M. M (red.): *Kön och våld i Norden. Rapport från en konferens i Køge, Danmark (23-24 november)*. Nordiska ministerrådet.

Skjervheim, H. (1963): "Deltakar og tilskodar", i: *Deltakar og tilskodar. Stensilserie*. ss. 204-215. Oslo: Universitetsforlaget.

Skjørten, K. (1994): *Voldsbilder i hverdagen. Om menns forståelse av kvinnemisshandling*. Oslo: Pax forlag.

Skjørten, K., T. Bjørge og L. P. Olaussen (1999): *Forskning om vold*. Oslo: Norges Forskningsråd.

Skrinjar, M. (2003): "Forskare eller babe? Om genuskonstruksjoner i intervjusituasjoner", i: Lander, I., Pettersson, T., og Tiby, E. (red.): *Feminiteter, maskuliniteter och kriminalitet. Genusperspektiver inom svensk kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.

Slottemo, H. G. (2003): *Fabrikarbeider, far og forsørger. Menn og mannlighet ved koksverket i Mo i Rana 1950-1980*. Trondheim: NTNU Trykk, Dragvoll NTNU.

Smith, D. (2005): "Ch. 6: Experience as Dialogue and Data", i: *Institutional Ethnography. A Sociology for People*. Ss. 123-144. Altamira.

Solbrække, K. N. & Aarseth, H. (2006): "Samfunnsvitenskapenes forståelser av kjønn", i: Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (red.): *Kjønnsforskning. En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.

SOU (2001:18) *Barn och misshandel – En rapport om kroppslig bestraffning och annan misshandel i Sverige vid slutet av 1900-talet*.

Stefansen, K. & Farstad, G. (2008): "Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter", i: *Tidsskrift for samfunnsforskning, Vol. 03*. ss. 344-372.

Stortingsmelding nr. 8 (2008 – 2009): *Om menn, mannsroller og likestilling*. Oslo: Det kongelige barne- og likestillingsdepartement.

Sykes, G. M. & Matza, D. (1957): *Techniques of Neutralization. A theory of delinquency*, *American Sociological Review, Vol.22, No. 6*. ss. 664-670.

Sykes, G. M. & Matza, D. (2006): "Ch. 19: Techniques of Neutralization", i: McLaughlin, E. et al (red.): *Criminological Perspectives. Essential Readings*. Ss. 231-238. Sage Publications.

Thagaard, T. (1997): "Gender, Power and Love: A study of Interaction between Spouses", i: *Acta Sociologica. Journal of the Scandinavian Sociological Association*, 40 (4). Ss. 357-376. Scandinavian University Press.

Thagaard, T. (2009): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 3. utgave. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Ugelvik, T. (2008): "Opp mot toppen, ned langs elven: mot et vokabular for mannlighetsarbeid", i: *NORMA - Nordisk tidsskrift for maskulinitetsstudier*, nr 01. Ss. 62 – 75. Oslo: Universitetsforlaget.

Umberson, D. et al. (2003): "Relationship Dynamics, Emotion State, and Domestic Violence: A Stress and Masculinities Perspective", i: *Journal of marriage and family, Vol. 65, No. 1*. ss. 233-247.

Vegheim, B. (1997/2007). "Kjønn og kriminalitet", i: Finstad, Liv & Cecilie Høigård (red.): *Kriminologi*. 4. Utgave. Valdres: Pax Forlag.

Whitehead, S. (2001). "Man. The Invisible Gendered Subject?", i: Whitehead, S. & Barrett, F. (red.): *The Masculinities Reader*. Ss. 351-368. Polity Press.

Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Åkerstrom, M. (2007). "Coola offer. Unga Mäns balansering av brottsofferidentiteten", i: Von Hofer, H. & Nilsson, A. (red.): *Brott i välfärden. Om brottslighet, utsatthet och kriminalpolitik*. Stockholm: Kriminologiska institutionen Stockholms universitet.

Oppgaven inneholder 38 716 ord.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Forespørsel om å delta på intervju i forbindelse med masteroppgave om menn og voldserfaringer.

Jeg er en sosiologistudent fra Universitetet i Oslo, som nå holder på med mitt avsluttende mastergradsprosjekt. Temaet for masteroppgaven min er knyttet til vold, nærmere bestemt menn og vold. Jeg ønsker å gå dypere inn i menns erfaringer med voldsutøvelse, og undersøke hvilke resonnementer og forståelsesmønstre som ligger bak oppfatninger om vold. Viktige stikkord i mitt prosjekt vil være knyttet til mannlighet, stereotypier, idealer og rollekonflikter.

Synes du dette høres interessant ut? For å gjøre prosjektet mulig, trenger jeg hjelp fra dere. Jeg ønsker å intervju om lag 8 menn som har erfaringer med egen voldsbruk på nåværende eller tidligere tidspunkt. Det er på ingen måte avgjørende hvor lenge siden det er voldsepisodene fant sted.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Ønsker du å delta, vil dette innebære å stille til intervju. Intervjuene vil foregå som en mer eller mindre uformell samtale rundt dette temaet, og vil ta rundt en time. Kun du og jeg vil delta i intervjusituasjonen, og vi blir sammen enige om tid og sted for møtet. Dine preferanser vil veie tyngst.

Deltakelse i prosjektet er frivillig. Ønsker du å delta, kan du når som helst velge å trekke deg fra prosjektet uten å oppgi noen grunn for dette. Dette gjelder også etter at intervjuet er gjennomført. Under selve intervjuene vil du selv kunne bestemme hvilke spørsmål du ønsker å svare på, dette trenger heller ikke begrunnes. Du vil få mulighet til å styre samtalen, og vil selv avgjøre hvilket tempo og hvilken form som er mest komfortabel for deg. Det vil selvfølgelig ikke få innvirkning på ditt forhold til Reform dersom du ikke vil delta i studien eller velger å trekke deg på et senere tidspunkt.

Hva vil skje med informasjonen om deg?

Intervjuene vil bli tapet på båndopptaker. Data fra intervjuene vil bli brukt i min masteroppgave, som skal leveres våren 2012. All data og informasjon om deg vil behandles

konfidensielt og bli lagret elektronisk, navn og personopplysninger vil lagres på et sikkert område separat fra datamaterialet. Kun jeg og min veileder vil ha tilgang til dette materialet, og det vil i sin helhet slettes innen prosjektslutt 2.5.2012. Ved ønske om å trekke deg fra prosjektet, vil data vedrørende deg bli slettet umiddelbart. Jeg vil behandle våre samtaler konfidensielt og med taushetsplikt, og all informasjon om deg som navn, arbeid, bosted og liknende vil anonymiseres i oppgaven slik at du ikke vil bli gjenkjent.

Prosjektet er tilrådd av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Hvordan melder jeg min interesse?

Om du er interessert i å delta på intervju, ber jeg deg om å ta kontakt med meg på oppgitt telefonnummer eller e-post. Vi vil dermed avtale tid og sted for vårt møte. Intervjuene vil i utgangspunktet finne sted ved Reforms lokaler. Interesseerklæringen er ikke bindende.

Kontakt meg gjerne også om du kunne tenke deg å vite mer om studien, eller har andre spørsmål knyttet til eventuell deltakelse.

Jeg ser frem til å høre fra deg!

Med vennlig hilsen

Maria P. Andersen

Telefonnummer: +47 40204284

E-post: m.p.a@online.no

Vedlegg 2: Intervjuguide

Bakgrunnsvariabler

- Navn
- Alder
- Utdanning/yrke
- inntekt
- Bosted
- Sivil stand
- Antall barn, med aldre på barna
- Tidsforløp med nåværende partner (om i forhold)

Forhold til ressurscenter

- Hvordan kom du i kontakt med/hørte om Reform?
- Hvorfor valgte du å kontakte senteret?
- I hvor stor utstrekning har du deltatt i terapi/kurs/samtalegrupper her?
- Husker du hvilke følelser du satt med når du kontaktet senteret?
- Føler du at du har hatt godt utbytte av kurset? Hva har vært mest nyttig? Hva har ikke vært så nyttig?
- Har du endret syn på deg selv? På volden? På andre?
- Hvilke tanker sitter du med i dag?

Voldshistorier

- Hva tenker du på når du hører ordet ”vold”?
- Kan du fortelle om noen av ditt tidligste minne der vold er involvert?
- Når tenkte du selv at du hadde et problem med vold?
- På hvilken måte har volden vært problematisk?
- Kan du fortelle om en hendelse hvor du selv brukte vold, som har gjort særlig inntrykk på deg?
- Hvilket forhold hadde du til personen(e) du utøvde vold mot?
- Hvordan reagerte du på hendelsen? Var det ventet/uventet?
- Hva trigget hendelsen? Hvilke følelser har du hatt i etterkant?
- Hvordan ser du på dette nå?
- I hvilke faser av ditt liv har volden vært særlig dominerende?
- I hvilke faser har den vært problematisk?
- Positive/negative erfaringer.
- Kan du fortelle om en hendelse hvor du så og/eller opplevde andres voldsbruk?
(Samme oppfølgingsspørsmål som over)

Relasjoner og erfaringer

- Har vold vært typisk i dine relasjoner til andre? Spesielt i kjærighetsrelasjoner.
- På hvilken måte har den påvirket dine relasjoner til andre? Ansees dette som problematisk? Hvorfor/ hvorfor ikke?
- Hva/hvem vært avgjørende for at du ville ”snu på” voldsmønsteret?
- Hvem vet at du har gått i terapi? Hva synes du om at de vet? Hvilke reaksjoner fikk du?
- Hvilken rolle har familie spilt i prosessen med terapien? Venner? Kolleger? Foreldre?

- Hvordan vil de beskrive sine familierelasjoner i dag?
- Konflikter hjemme (med sinne/vold) hva utløser dem? Hva skjer? Hva tenker mennene der og da? Hva tenker de i etterkant?
- Jeg ønsker også å snakke om mennenes erfaring med vold fra egen barndom. Hvilke rollemodeller hadde de? Hvordan så familiemodellen de vokste opp med ut? Var vold en del av hverdagen?
- Forhold til sine foreldre. Før/nå.
- Har du noen gang befunnet deg i en situasjon hvor du har oppfattet vold som en helt legitim og nødvendig reaksjon fra din side? Finnes det andre situasjoner hvor det er ok å utøve vold?

Følelser, sinne og vold

- Har du lett for å vise følelser offentlig? I andre settinger? Eks: jobb, vennerelasjoner og lignende.
- Hvordan vil de beskrive seg selv?
- Hvordan står volden i forhold til hva de ønsker å være?
- Grenser mellom å være sint og utøve vold. Hvor går de?
- Er det noen situasjoner hvor det er greit å bruke vold? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Har du andre ting du vil tillegge, som du mener ikke har kommet tydelig nok frem i intervjuet?

Vedlegg 3: Om mennene

Med bakgrunn i mine møter med informantene kartla jeg noen variabler; knyttet til alder, inntekt, bosted, sivil status og samliv. I dette vedlegget har jeg valgt å samle og oppsummere denne informasjonen, for å gjøre det mulig å ”slå opp” og komme tilbake til litt bakgrunnsinformasjon om mennene underveis i lesingen. Denne presentasjonen er gjort på bakgrunn av oppgitte variabler, samt informasjon som gis i løpet av oppgavens gang. Utover dette vil ikke denne oversikten bidra med ny informasjon om mennene.

Felles for alle mine informanter er at de er født og oppvokst i Norge, og at de fremstiller heterofile samliv. Høyere utdanning er definert som en 5-års grad eller mer fra universitet eller høyskole.

Geir: Geir er 43 år gammel på intervju tidspunktet. Geir er singel når jeg snakker med han, og er bosatt i en større by på Sørlandet. Han har en treårig grad fra universitet eller høyskole, og er ansatt i oljenæringen. Hans foreldre skilte lag da han var rundt et år gammel, og moren giftet seg på nytt med hans stefar når han var rundt 3 år. Han sier at stefaren ofte gav ham en ”kleiving”, og mener at dette var vanlig når han vokste opp. Han beskriver seg selv som voldsomt sint og forbanna, og sier at sinnet raskt eskalerer og at han blir voldsom i sin fremtoning. Dette mener han skremmer de som er i nærheten, og dette har særlig gått utover hans nærmeste. Han søkte terapi fordi han ville berge samboerskapet han var i på tidspunktet. Med sin tidligere samboer har han to barn, en gutt og en jente, begge i tenårene.

Knut: Knut er 42 år gammel. Han er bosatt på et tettsted noen timers kjøring fra Oslo. Han har høyere utdanning, og jobber som økonom. Han har vært gift med sin nåværende kone, Kari, i 5 år. De har ingen felles barn, men bor sammen med fem barn de har fra tidligere ekteskap. Disse barna er mellom 10 og 19 år gamle. Han mener at det er overfor sin kone, barn og stebarn han ikke ”fungerer normalt” som han uttrykker det. Han søkte sinnestringskurset for å ”fungere normalt” i familien. Han mener han hadde gode familieforhold da han vokste opp, og understreker at foreldrene ”aldri la hånd på meg og var fine foreldre”. Han vokste opp med en eldre søster, mor og far. Han forteller at han fikk mye ”bank” av jevnaldrende da han gikk på barne- og ungdomsskolen, særlig på skoleveien.

Kristian: Kristian er 34 år gammel. Han har en treårig grad på universitets- og høyskolenivå og jobber innenfor helsesektoren. Han er bosatt i en liten by på Østlandet, og planlegger å bli samboer med sin nåværende kjæreste. Kristian har ingen barn. Han søkte sinnmestringskurset fordi han følte han ”gjentok dårlige mønstre” og ”tok med seg ting” inn i sine kjærlighetsrelasjoner, og at dette gikk utover sin nåværende kjæreste. Han vokste opp på bygda med sin mor, far og en yngre søster. Han beskriver sin far som svært sint og tøff i oppdragelsen, og at han opplevde et vanskelig press fra faren om å ”være en mann”. Han sier at det var mye fysisk slåssing i kameratgjengen han vokste opp med.

Morten: Morten er 32 år gammel. Han har fullført videregående, og arbeider med logistikk. Han har vært gift i 4 år, og har sammen med sin kone en datter på 5 år. De tre bor i en middels stor by på Østlandet. Han fremstiller en barndom preget av mye flytting, og alvorlig fysisk vold og omsorgssvikt, fra begge sine foreldre. Han beskriver med sine egne ord at han ble utsatt for ”vold” og ”misshandling”. Han forteller at han løste alt med å slåss når han var yngre. Han startet tidlig å trene kampsport og løfte vekter. Han mener at han alltid har vært voldelig, men at ekteskapet og den nye rollen som far gjorde at han ønsket å endre dette. Dette bruker han som begrunnelse for å ha søkt sinnemestringskurset. Han forteller om sin egen utøvelse av omfattende former for fysisk vold, og knytter dette til en tidligere livsstil og arbeidsforhold.

Ronny: Ronny er 47 år og bosatt midt i landet. Han er arbeidsledig på tidspunktet intervjuet finner sted. Ronny omtaler oppveksten sin som ”kaotisk”, og forteller om vold, overgrep og alkoholmissbruk. Når jeg møter Ronny er han singel, og har delt førsørgeransvar med sin tidligere samboer for deres felles datter på 6 år. Han forteller at det i hans tidligere parrelasjoner har vært typisk at han har vært voldsom og sint. Han sier at han blir veldig voldsom, og at dette gikk utover hans tidligere samboer før og rammer datteren hans nå. Han mener at måten han takler situasjoner med datteren på preges av sinne, og at sinnet ”ikke står i forhold til situasjonen”.

Rune: Rune er 44 år gammel. Han har høyere utdanning og jobber som IT-tekniker. Rune er bosatt i en mindre forstad utenfor Oslo med sin nåværende kone gjennom 3 år, og deres to felles barn; Renate på ett år og Reidar på to og et halvt år. Han er på tidspunktet intervjuet finner sted i pappapermisjon med sønnen. Rune vokste opp i en mindre by på vestlandet med sine biologiske foreldre og en yngre søster. Han beskriver oppveksten i familien som god, uten vold eller mishandling. Han forteller om intensiv mobbing i jevnaldersmiljøet fra han var

6 år til han var om lag 13 år. Han sier at han ikke har utøvd vold i tidligere parforhold, kun i ekteskapet han lever i nå.

Steinar: Steinar er 49 år gammel. Han har fullført videregående, og jobber som selvstendig næringsdrivende. Han er bosatt i en middels stor by midt i landet. Han er gift når intervjuet finner sted, noe han har vært i 15 år. Sammen med sin nåværende kone oppdrar han deres to felles barn og et av Steinars barn fra tidligere ekteskap. De hjemmeboende barna er alle mellom 13 og 20 år. Han sier at han ikke utøvde vold i sitt tidligere ekteskap, og mener at vold på ingen måte har vært typisk i hans nære relasjoner. Han forteller at han vokste opp med sin far, mor og søster. Han sier at moren utøvde ”masse vold” mot han. Steinar beskriver seg selv som et barn med mye temperament og som fort kunne bli frustrert og sint. Han har ikke ”slåss” siden han var 12-13 år. Han mener at press fra omgivelsene, og særlig fra hans nåværende kone, var grunnen til at han søkte sinnemestringskurset.